

Kommittédirektiv

Nationell samordning för att motverka brottslighet i samband med idrottsarrangemang 2011:22

Dir.

Beslut vid regeringssammanträde den 24 mars 2011

Sammanfattning

En särskild utredare ska - i egenskap av nationell samordnare - löpande lämna förslag till hur brottslighet i samband med idrottsarrangemang kan motverkas. Utredaren ska också medverka till en förbättrad samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer på central, regional och lokal nivå. Arbetet ska bland annat baseras på erfarenheter från utarbetandet av den strategi mot våld inom fotboll och ishockey som tagits fram under ledning av landshövdingen i Stockholms län.

Utredaren ska bl.a.

- med utgångspunkt i befintlig lagstiftning medverka till att ansvarsfördelningen mellan berörda parter klarläggs och att samverkan och uppföljning av de insatser som görs nationellt, regionalt och lokalt förbättras,
- verka för en likformig modell för informationsutbyte,
- analysera - och vid behov lämna förslag till - vad som krävs för att idrottsarrangemang ska kunna genomföras på ett tryggt och trivsamt sätt och vad bruket av alkohol, narkotika och dopningsmedel har för betydelse för brottslighet i samband med idrottsarrangemang,
- göra en bedömning av den idrottsrelaterade brottslighetens omfattning, orsaker och struktur, och

- ta initiativ till och medverka vid möten där brottsförebyggande insatser i samband med idrottsarrangemang tas upp för att informera om det pågående arbetet.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2013.

Insatser för att motverka brottslighet i samband med idrottsarrangemang

För att förstärka skyddet mot brottslighet inne på och utanför idrottsarenor infördes den 1 juli 2005 lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang (tillträdesförbudslagen). Enligt lagen kan en person förbjudas att få tillträde till och vistas på inhägnad plats huvudsakligen avsedd för idrottsutövning när idrottsarrangemang anordnas på platsen av en idrottsorganisation (tillträdesförbud). En förutsättning för att ett sådant förbud ska få meddelas är att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att personen kommer att begå brott under idrottsarrangemanget och brottet är ägnat att störa ordningen eller säkerheten där. Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Tillträdesförbud beslutas av allmän åklagare.

Enligt lagens ursprungliga utformning fick en fråga om tillträdesförbud tas upp enbart på ansökan av den idrottsorganisation som anordnar det eller de idrottsarrangemang som förbudet avses skydda eller av specialidrottsförbundet inom Sveriges Riksidrottsförbund för den aktuella idrottsverksamheten.

Den 1 april 2009 gjordes en ändring i tillträdesförbudslagen som innebär att även polismyndighet har rätt att ta initiativ till en fråga om tillträdesförbud. Vidare har åklagare getts möjlighet att meddela interimistiska (tillfälliga) tillträdesförbud i avvaktan på att ett ärende om tillträdesförbud slutligt avgörs. Härigenom kan den som befaras begå ordnings- eller säkerhetsstörande brott under ett idrottsarrangemang omedelbart meddelas ett tillträdesförbud. Ett interimistiskt tillträdesförbud får gälla i högst fyra veckor.

Samtidigt infördes i ordningslagen (1993:1617) straffsanktionerade förbud mot att inneha eller använda pyrotekniska varor, att obehörigen beträda en spelplan och att kasta in föremål på en spelplan.

Trots den skärpta lagstiftningen begås alltså brott i samband med idrottsarrangemang, främst inom fotboll och ishockey. Det kan röra sig om slagsmål inne på arenan, ordningsstörningar runt arenan eller skadegörelse på transportmedel, närliggande restauranger och butiker. Idrottsrelaterad brottslighet sker också vid andra tidpunkter och på andra platser än i anslutning till själva idrottsarrangemangen. Bruk av alkohol, narkotika och dopningsmedel är en bidragande orsak till att t.ex. oplanerat våld kan uppstå. Till detta kommer de hot som riktas mot t.ex. spelare, domare och andra funktionärer samt representanter för klubbarna (t.ex. styrelseledamöter). Berörda myndigheter och organisationer samverkar därför i dag centralt, regionalt och lokalt i olika arbetsgrupper och har även bjudits in till möten i Regeringskansliet för att gemensamt diskutera vilka insatser som görs och bör göras för att motverka brottslighet i samband med idrottsarrangemang.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har haft regeringens uppdrag att presentera en kunskapssammanställning om framgångsrika strategier och metoder nationellt och internationellt för att minska förekomsten av ordningsstörningar i samband med idrott. I uppdraget ingick även att föreslå insatser som kan förbättra samordningen mellan de olika aktörerna på alla nivåer. Brå har i sin rapport *Strategier mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar – En kunskapssammanställning* (2008:20) bland annat föreslagit att regeringen utser en huvudman som utreder och skapar en nationell åtgärdsplan mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar och som verkar för att planen genomförs.

Under ledning av landshövdingen i Stockholms län har myndigheter och ett stort antal organisationer i stockholmsregionen enats om en strategi mot våld i samband med fotboll och ishockey. Strategin innehåller ett gemensamt mål för arbetet och konkreta åtgärder som berörda parter är beredda att ansvara för. En exekutivkommitté som utsetts av parterna har i uppdrag att ansvara för att denna överenskommelse följs. Konferenser och seminarier har också anordnats i andra delar av landet.

Rikspolisstyrelsen har i Samverkansrådet mot idrottsrelaterad brottslighet lett ett arbete med en gemensam utvärdering av hur tillträdesförbudslagen har tillämpats efter det att vissa förändringar gjordes i lagen den 1 april 2009. Utvärderingen – som redovisades i april 2010 – visar på vissa brister när det gäller tillämpningen av lagen.

Uppdraget att skapa en nationell samordning

Utgångspunkter

En särskild utredare ska - i egenskap av nationell samordnare - löpande lämna förslag till hur brottslighet i samband med idrottsarrangemang kan motverkas. En utgångspunkt ska vara att tillträdesförbudslagen eller anknyttande bestämmelser inte ska förändras. Utredaren ska också medverka till en förbättrad samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer på central, regional och lokal nivå. Arbetet ska bland annat baseras på erfarenheter från utarbetandet av den strategi mot våld inom fotboll och ishockey som tagits fram under ledning av landshövdingen i Stockholms län. Även det utvecklingsarbete som skett inom andra regioner ska tas tillvara. Rikspolisstyrelsens inriktningsarbete mot idrottsrelaterad brottslighet ska också beaktas.

En generell utgångspunkt för en nationell samordnare är att myndigheter och idrottens organisationer är fria och självständiga. Utredaren ska inte ta över det ansvar som berörda myndigheter och organisationer har i dag.

Var går gränsen mellan olika aktörers ansvarsområden?

Vid brottslighet i anslutning till idrottsarrangemang finns det ibland brister i samverkan mellan olika aktörer. Det kan vara fråga om vem som anmäler ett brott eller vilken information som behöver förmedlas inför en match.

Utredaren ska med utgångspunkt i befintlig lagstiftning medverka till att ansvarsfördelningen mellan berörda parter klarläggs och att samverkan och uppföljning av de insatser som görs nationellt, regionalt och lokalt förbättras. Utredaren ska vid behov lämna förslag till insatser som kan bidra till att minska brottsligheten i samband med idrottsarrangemang.

Hur bör informationsutbytet mellan berörda aktörer utformas?

I samband med idrottsarrangemang främst inom de stora lagidrotterna reser ett stort antal supportrar från hemorten till den plats där matchen spelas. Arrangören och polisen kan därför behöva information om antalet tillresande som beräknas besöka arrange-

manget och på vilket sätt de förväntas resa för att kunna underlätta inpasseringen till arenan och hålla isär supportergrupper.

Utredaren ska klarlägga hur informationsutbytet sker i dag mellan idrottsarrangörer och polisen inför idrottsarrangemang och verka för en likformig modell för informationsutbyte. Utredaren ska också föreslå hur transportföretag som anlitas för transport av supportrar före och efter en match involveras i den gemensamma planeringen.

Trygghet och trivsel på arenorna

Ett minskat publikunderlag vid matcher i de högsta divisionerna inom fotboll och ishockey anses till viss del bero på olämpligt beteende hos vissa supportrar och även på otrivsamma yttre miljöer.

Utredaren ska analysera och vid behov lämna förslag till vad som krävs för att idrottsarrangemang ska kunna genomföras på ett tryggt och trivsamt sätt. Arrangörer av idrott ska uppmuntras att utforma sina arrangemang så att trygghet och service sätts i centrum gärna i samverkan med supporterföreningar. Utredaren ska analysera vad bruket av alkohol, narkotika och dopningsmedel har för betydelse för brottslighet i samband med idrottsarrangemang. Arrangörerna ska även uppmärksammas på betydelsen av en drog- och alkoholfri miljö genom en ansvarsfull alkoholservice och efterlevnad av marknadsföringsbestämmelserna.

Behov av forskning och ökad kunskap

Brottslighet i samband med idrottsarrangemang har ändrat karaktär under senare år. I takt med att säkerhetsarbetet inne på arenorna förbättrats har problem i stället uppstått på andra platser och vid andra tidpunkter.

Utredaren ska göra en bedömning av den idrottsrelaterade brottslighetens omfattning, orsaker och struktur. Bland annat ska utredaren göra en bedömning av vilka skador (t.ex. fysiska, ekonomiska och idrottsmässiga) brottslighet i samband med idrottsarrangemang orsakar och skadornas omfattning.

Sprida kunskap om goda exempel

Flertalet problem i samband med stora idrottsarrangemang, främst tävlingsmatcher i fotboll och ishockey, uppstår i storstadsregionerna. Det innebär att en kompetens om förebyggande åtgärder m.m. har byggts upp i storstäderna och att denna kompetens saknas på mindre orter.

Utredaren ska ta initiativ till och medverka vid möten där brottsförebyggande insatser i samband med idrottsarrangemang tas upp för att informera om det pågående arbetet. Goda exempel på framgångsrika projekt och metoder runt om i landet ska tas till vara och förmedlas vidare.

Internationell samverkan

Utredaren ska medverka till att samverkan sker i linje med Europeiska konventionen (CETS No:120) av den 19 augusti 1985 om läktarvåld och olämpligt uppträdande vid idrottsevenemang och särskilt vid fotbollsmatcher. Utredaren ska också analysera hur det brottsförebyggande arbetet i samband med idrottsarrangemang är organiserat och utformat i övriga nordiska länder.

Konsekvensbeskrivningar

De ekonomiska konsekvenserna av lämnade förslag ska analyseras och förslag på finansiering ska lämnas om kostnadsökningar blir aktuella. Om förslagen berör statsbudgeten ska finansiering föreslås inom berörda utgiftsområden. Kostnadsredovisningen ska vara uppdelad på de delar som utredaren bedömer ska ingå i en effektiv brottsförebyggande verksamhet i samband med idrottsarrangemang, exempelvis forskning, information och utbildning.

En bedömning ska göras om krav på mer generaliserande metoder och rutiner kan bli en belastning för mindre föreningar och distrikt samt hur de påverkar olika idrotter.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med idrottens centrala organisationer och lokala föreningar, supporterorganisationer, kommuner, polis, Åklagarmyndigheten, Brottsförebyggande rådet, privata arenaägare, transportföretag och andra berörda aktörer. Särskild samverkan ska ske med den exekutivkommitté mot våld och brott i samband med fotboll och ishockey som leds av landshövdingen i Stockholms län och med Samverkansrådet mot idrottsrelaterad brottslighet vid Rikspolisstyrelsen. När det gäller frågor om behandling av personuppgifter ska utredaren samråda med Datainspektionen och när det gäller alkoholserving och tillsyn enligt alkohollagen ska utredaren samråda med länsstyrelserna.

Utredaren ska fortlöpande informera Regeringskansliet om arbetet och lämna förslag till hur brottslighet i samband med idrottsarrangemang kan motverkas.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2013.

(Kulturdepartementet)

En strategi mot våldet inom fotboll och ishockey

BAKGRUND

Våldet kring fotbollen och ishockeyn är ett problem både för idrotten och för samhället i stort. På samma sätt som våld i samband med matcher är ett problem för många krävs också att många samverkar för att bekämpa det.

Förutom våld i samband med matcher – inne på arenan, utanför arenan samt i samband med transporter till och från arenan – förekommer våld (uppgörelser) mellan olika grupperingar från klubbarna på olika platser och vid olika tidpunkter utan direkt samband med matcher. Det sistnämnda våldet är inte enbart ett stort problem för idrotten utan också för samhället. Tyvärr drabbas samhället av kostnader och skadegörelse samt klubbarna av kostnader och dålig publicitet.

På senare år har det också blivit allt vanligare med hot och trakasserier mot domare och andra funktionärer samt ledare och spelare. Detta har uppmärksammats i rapporter bl.a. från Svenska Fotbollförbundet. Hoten mot klubbarna har orsakat olika problem såväl sportsligt som organisatoriskt.

Den 1 april 2009 trädde ny lagstiftning i kraft som gör det lättare att bekämpa våldet. Den ger ökade möjligheter att komma åt våldsverkarna. Det är viktigt att den utnyttjas.

Ingen lagstiftning ensam kan emellertid få bukt med våldet. Härutöver krävs ett nära och systematiskt samarbete mellan *alla* berörda för att nå resultat.

Som grund för ett sådant samarbete har nedanstående parter utarbetat en *strategi mot våldet i samband med fotbolls- och ishockeymatcher i Stockholms län*.

STRATEGIN

Strategin är en handlingsplan där problemen definieras, liksom de åtgärder som berörda parter är beredda att ansvara för.

Själva sammansättningen av parterna ger en bild också av de åtgärder som måste vidtas. Klubbarnas deltagande är centralt. Men det är också insatserna från kommunerna och de rättsvårdande myndigheterna, inte minst därför att våldet i samband med matcher är bredare än enbart bråk relaterat till själva sporten.

Det förtjänar att understrykas att det är de koordinerade insatserna som är helt avgörande för framgång.

Parterna är:

- AIK Fotboll
- AIK Ishockey
- Djurgården Fotboll
- Djurgården Ishockey
- Hammarby Fotboll
- IF Brommapojkarna
- Stockholms stad, inkl. Program Supporter
- Solna stad
- Polismyndigheten i Stockholms län
- Åklagarmyndigheten
- AB Stockholm Globe Arenas
- Arenastaden med Swedbank Arena
- Fotbollsalliansen och Huliganpäron
- Svenska Fotbollssupporterunionen (SFSU)
- Storstockholms Lokaltrafik (SL)
- Svenska Fotbollförbundet
- Svenska Ishockeyförbundet
- Svenska Hockeyligan
- Stockholms Fotbollförbund
- Stockholms Idrottsförbund
- Länsstyrelsen i Stockholms län

MÅLET

Vi som ingår som parter i kampen mot våldet inser att våldet har komplexa orsaker med varierande anknytning till fotbollen och ishockeyn som sådan. Vårt mål är att pressa tillbaka våldsutövningen genom ett brett samarbete – från förebyggande insatser till

insatser vid matcherna. Vi vill bygga en gemensam värdegrund mellan alla som är engagerade i och för fotbollen och ishockeyn.

METODEN

Metoden för att nå målet är ett förpliktigande engagemang från var och en av oss och tätast möjliga samverkan mellan oss. Gentemot den som planerar att störa fotbolls- och ishockeysporten är beskedet ett och samma: *Vi accepterar inte att våld förstör fotbollen och ishockeyn. Vi vill själva vara föredömen genom att alltid ta avstånd från all form av våldsanvändning.*

Vi är samtidigt medvetna om att våldet har många orsaker. Vi kommer gemensamt att fördjupa kunskaperna om våldet och våldets orsaker genom *en särskild studie*. Resultatet av denna kommer att utnyttjas i vårt fortsatta arbete. Vi kommer också att dra nytta av svensk forskning som redan finns och av internationell kunskap, bland annat från EU-samarbetet. En viktig utgångspunkt är att det är enskilda individer som står för våldet. Vårt gemensamma arbete syftar ytterst till att nå fram till de enskilda våldsverkarna och få dem att ta ansvar för sitt beteende.

FÖREBYGGANDE INSATSER

Många insatser mot våldet blir med nödvändighet av akut karaktär och i anslutning till matcher. Våldet måste emellertid bekämpas också med andra insatser.

Flera av parterna kommer att medverka i *förebyggande insatser i skolorna*, där sådana efterfrågas.

Klubbarna och supporterorganisationerna kommer, genom att främja en *positiv supporterkultur*, också att bidra i det förebyggande arbetet. I en sådan kultur ingår att *sätta tydliga gränser* gentemot, och *ta avstånd från*, ett oacceptabelt uppträdande bland supporters.

KONKRETA ÅTGÄRDER

Vi har gemensamt diskuterat vad var och en av oss kan och måste göra. De åtgärder vi nu överenskommit om är därför både ett individuellt åtagande och ett gemensamt ansvar. Vi är övertygade

om att helhetssyn och samordning av många olika åtgärder är nyckeln till framgång. Inom en sådan ram är det samtidigt avgörande att tydliggöra vem som är ansvarig för vad.

Klubbarna

Klubbarna har en avgörande roll i kampen mot våldet.

Klubbarna har i våra samtal påtagit sig ett *övergripande samordningsansvar* inför och under matcherna. Behov av en vidgad samordning finns gentemot *berörda kommuner*, för att rätt kunna bedöma transportbehoven *gentemot supporterorganisationerna och gentemot SL*.

Speltiderna kan inverka på publikens uppträdande. Tveksamhet finns samtidigt om de ekonomiska konsekvenserna av spel på dagtid. Klubbarna kommer att utvärdera erfarenheterna av *derby-matcher på dagtid*.

Ledorden i klubbarnas verksamhet är och kommer även i framtiden att vara *trygghet, service och dialog*. I ett första skede lyfter klubbarna fram följande uppgifter:

- *ansvar* för att de krav som ställs på arrangören efterlevs,
- ansvar för att *samordningsfunktionen* vid arrangemangen efterlevs och utvecklas,
- ansvar för att utveckla och *förtydliga matchorganisationen* genom att sätta service och trygghet i centrum,
- *ansvar* för att alla aspekter vägs in när arrangemang planeras och genomförs,
- ansvar för att de *utskänkningstillstånd* som finns vid arrangemangen efterlevs, och – om så inte sker – agera i de frågor som uppkommer,
- verka för en *drog- och alkoholfri ungdomsmiljö*,
- verka för och ge förutsättningar för en *ökad vuxen/föräldrar närvaro*,
- verka för att *alla supportrar skall känna sig trygga* och få den service som sig bör,
- främja den *supporterkultur* som återfinns på hela arenan, samt vara lyhörda för det som sker och ta tydlig ställning i sakfrågor,
- utveckla *samarbete* mellan samtliga aktörer och trygga att alla berörda ges möjligheten att vara med och delta i de olika processerna som berör publika arrangemang,
- verka för att *rollfördelningen* klargörs bland berörda parter,

- verka för att *arbetet på nationell och regional nivå* fortgår/förtydligas och klargörs mellan de aktörer som finns,
- bibehålla och vid behov utveckla de olika ”*trappstegsmodeller*” som i dag finns,
- planera och *utveckla kringarrangemang* med inriktning på service och trygghet,
- verka för att respektive klubbs *värdegrunder* på ett tydligt sätt kommuniceras till spelare, ledare, anställda, medlemmar och supportrar,
- alltid *ta avstånd från destruktiva beteenden* som utförs under eller i samband med matcharrangemang,
- verka för att den publik som besöker arrangemangen får *en god service* med betoning på trygghet och trivsel,
- understödja den *positiva supporter- och läktarkulturen* så att denna ges utrymme under arrangemangen,
- arbeta med *sociala insatser* för att fånga upp och hantera destruktiva supporterelement.

Polis och åklagare

Ordningsmakten har ett huvudansvar för ordningen inför, under och efter matcherna.

Polisen kommer att *öka utbildningsinsatserna gentemot sina medarbetare*, bland annat på Polishögskolan och förstärka samarbetet med supporterorganisationerna.

Polisen kommer att *utveckla samverkan* med samtliga aktörer som har en genuin ambition att öka tryggheten och minska brottsligheten i samband med fotbolls- och ishockeymatcher. Samverkan utgår från en lyhördhet från alla parter för de olika intressen som föreligger. Polisens ambition är att efter bästa förmåga leva upp till detta, men kommer också att vara tydlig med de förväntningar man har på andra aktörers agerande.

Åklagarmyndigheten har, tillsammans med polisen, ansvaret för att *den som begått brott* kan lagföras utan dröjsmål. Myndigheterna i rättskedjan strävar efter att handläggningstiderna ska vara så korta som möjligt. Målet ska vara att avgöranden i fråga om tillträdesförbud ska fattas från en hemmamatch till nästa.

Åklagarmyndigheten ska öka kvaliteten i processföringen och brottsutredningsverksamheten. Det ska leda till ökad lagföring. Vid åklagarkamrarna i Stockholm kommer en *kontaktåklagare* för detta

särskilda ämnesområde att finnas. Beslut om handläggning i enskilda ärenden kommer att fattas av åklagare vid respektive åklagarkammare i Stockholm, vilket bedöms vara det bästa sättet att undvika onödiga dröjsmål.

Arenorna

Arenornas utformning och utrustning påverkar möjligheten att upprätthålla ordningen vid matcherna. Inför uppförandet av nya arenor åtar sig arenaägarna att se till att *de fysiska förutsättningarna* för att motverka våldet är de bästa tänkbara, till exempel genom att det finns tillräcklig plats för nödvändiga säkerhetsåtgärder.

Likaså ska *de tekniska förutsättningarna för identifiering* av ordningsstörningar och identifiering av dem som begår dessa störningar förstärkas, bland annat genom en kontinuerlig utvärdering av effekterna av *kameraövervakning*. Kameraövervakningen måste vara av sådan kvalitet att en säker identifiering är möjlig.

In- och utpassering vid arenorna, liksom vid tunnelbanan, måste kunna ske smidigt.

Transporter

Transporterna till och från arenorna måste kunna genomföras på ett sätt som motverkar våld. SL har i detta sammanhang ett särskilt ansvar.

Inför varje match måste trafiken anpassas till det förväntade behovet. *Klubbarna och SL* åtar sig att förstärka sitt samarbete för att uppnå detta. Häri ingår också att öka *kunskapen om vilka transportbehov* publiken har. SL kommer därutöver att förstärka sina insatser genom att:

- upprätta *fast trafikinformation* i anslutning till större arenor med bland annat hän-visning till olika resealternativ,
- sätta upp *digitala skyltar* med generell trafikinformation inom till exempel Råsunda, om arrangören ställer denna möjlighet till förfogande,
- sätta in *extra busstrafik* utanför ordinarie linjesträckning i samverkan med berörda trafikentreprenörer. Skadegörelse som drabbar beställd busstrafik faktureras beställaren,

- *samverka aktivt med polisen* och vid behov ställa extra ordningsvaksresurser till förfogande inom SL:s anläggningar.

Stockholm och Solna

Storstockholms viktigaste arenor finns i Stockholm och Solna. De båda kommunernas aktiva medverkan behövs om våldet ska kunna bekämpas. Stockholms stad kommer också att fortsätta sin kartläggning av supporterkulturen.

Stockholms stad har i ett eget program mot våldet angett en rad ambitioner, bland annat:

- Utöver själva idrotten kan *positiva arrangemang* genomföras utanför och inne på arenan i syfte att minska den aggressiva stämningen och att få åskådare att komma tidigare till arenan. På detta sätt undviks långa köer, vilket skapar utrymme för en noggrannare visitering.
- En *senaste ankomsttid* till arenan skulle kunna skapa utrymme för en noggrannare visitering.
- Påtaglig *onykterhet eller drogpåverkan* vid insläppet till arenan kommer inte att accepteras.
- Staden, polisen och klubbarna ska göra *fortlöpande översyner av anläggningarna* i syfte att öka säkerheten och minimera riskerna för våld och inträngning på spel-planerna.
- Vid derbyn och högriskmatcher bör det övervägas om det *endast ska finnas sitt-platser på anläggningarna*.
- Klubbarna och polisen ska fortlöpande samverka med *utbildning för de ordningsvakter* som arbetar i samband med fotbolls- och ishockeymatcher.
- Staden ska fortsätta att *ekonomiskt stötta klubbarna* i deras arbete med att skapa och stärka den positiva supporterkulturen.
- Stockholms stad vill att *högriskmatcher* ska spelas under tidig dagtid på helger.

Stockholms stad har inrättat en *funktion med ett samlat ansvar* för kommunens insatser för att bekämpa idrottsvåldet. En särskild samordnare har utsetts inom idrottsförvaltningen.

Solna stad kommer att hålla *planeringsmöten med berörda klubbar och andra intressenter* inför högriskmatcher. Konkret kommer kommunen bland annat att:

- tillsammans med berörda lag *skapa positiva aktiviteter* i samband med högrisk-matcher,
- *aktivera resurser* inom socialtjänsten, fritidsorganisationen och skolan i samband med högriskmatcher,
- *ingå i nätverk* och samarbete i syfte att motverka våld i samband med matcher,
- i största möjliga utsträckning *hålla ytor i närheten av arenan fria* från Big Sac's och liknande,
- *upplåta tid i skolorna* för företrädare från Stockholmsklubbarna i syfte att informera om klubbarnas arbete för en positiv läktarkultur,
- vid behov *stänga av vissa gator* och upplåta plats för bussar för att snabbt evakuera stora publikmängder.

Supportrarna

Klubbarnas supporterorganisationer, genom SFSU, Fotbollsalliansen, Huliganpäron och Program Supporter, kommer att medverka aktivt för att skapa en positiv miljö under och runt matcherna, samt i övrigt medverka i arbetet mot fotbollsvåldet på flera sätt, bland annat genom att:

- utveckla metoder för klubbarnas förebyggande arbete, bland annat genom att löpande *utbilda företrädare för klubbarna* (Fotbollsalliansen),
- verka för en *ökad föräldranärvaro* på matcherna (Huliganpäron),
- *stödja föräldrar* med barn i riskzonen (Huliganpäron),
- tidigt *uppmärksamma ungdomar i riskzonen* samt länka dem och deras föräldrar till hjälpinsatser (Program Supporter),
- *motverka droger och alkoholförtäring* inför och omkring matcherna (Program Supporter),
- alltid ta avstånd från våldsanvändning.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen förpliktigar sig att:

- *svara för samordningen* av de insatser parterna åtar sig att genomföra.
- noga följa erfarenheterna av *kameraövervakningen* av arenorna och *vid behov vidta nödvändiga förändringar* av regleringen.

DET FORTSATTARBEDET

Att bekämpa våldet inom fotboll och ishockey och motverka sådana företeelser i samhället som ger upphov till våld kommer att ta tid. De parter som nu beslutat att ta ett gemensamt ansvar kommer att utvärdera sina insatser efter två år för att bedöma framgången i arbetet.

En av parterna utsedd mindre exekutivkommitté ansvarar för att denna överenskommelse fullföljs. Kommittén leds av landshövdingen. En särskild samordnare har det direkta ansvaret för att den avgörande samverkan mellan berörda parter kommer till stånd. Kontinuitet och långsiktighet ska präglade arbetet.

I det fortsatta arbetet kommer fördjupade kunskaper om våldets karaktär och orsaker att utnyttjas. Tillträdesfrågan, liksom drog- och alkoholproblemen, är i detta sammanhang särskilt viktiga arbetsområden. Behovet av initiativ för skärpt lagstiftning, till exempel en så kallad anmälningsplikt, kommer att prövas i ljuset av uppnådda resultat.

Stockholm den 27 januari 2011 (reviderad version)

AIK Fotboll	Arenastaden med Swedbank Arena
AIK Ishockey	Fotbollsalliansen, Huliganpäron
Djurgården Fotboll	Svenska Fotbollssupporterunionen (SFSU)
Djurgården Ishockey	Storstockholms Lokaltrafik (SL)
Hammarby Fotboll	Svenska Fotbollförbundet
IF Brommapojkarna	Svenska Ishockeyförbundet
Stockholms stad, inkl. Program Supporter	Svenska Hockeyligan AB
Solna stad	Stockholms Fotbollförbund

Polismyndigheten i
Stockholms län
Åklagarmyndigheten
AB Stockholm Globe
Arenas

Stockholms Idrottsförbund
Länsstyrelsen i Stockholms län

Genomförda samrådsmöten (i kronologisk ordning)

Nedan redovisas de samrådsmöten som har genomförts sedan jag började som nationell samordnare den 17 november 2011. Naturligtvis genomfördes också ett antal samrådsmöten under den tid Per Unckel var nationell samordnare. Flera av dessa möten redovisas i *kapitel 7.1*.

2011

Möte med aktörerna i Östergötlands län den 21 november

Möte med justitieministern och idrotts- och kulturministern den 22 november

Information om uppdraget med SKL/Kultur- och fritidsberedningen den 24 november

Information om uppdraget i samband med seminarium ”Pengar och idrotten” den 24 november

Möte angående forskningsläget med Aage Radmann, Malmö Högskola den 28 november

Möte med aktörerna i Örebro län den 29 november

Deltagande i Svenska Fotbollförbundets och Föreningen Svensk Elitfotbolls säkerhetsdagar den 4–6 december

Möte med Victor Capel, ordf. i Svenska Fotbollssupporterunionen den 6 december

Möte med Svenska Hockeyligan och AIK och Djurgården Ishockey (ordf.) den 8 december

Förmöte inför ishockeyderbyt mellan AIK och Djurgården den 8 december

Möte med Länsstyrelsens jurister den 12 december

Möte med Karina Hellrup, RPS den 19 december

Möte med Charlotte Ingvar Nilsson m.fl., Kulturdepartementet den 20 december

Möte med Aage Radmann, Malmö Högskola den 21 december

Deltagande i Kick Off för projektet "Stå upp för fotbollen" den 21 december

Ishockey Djurgården – AIK den 22 december, förmöte, match, eftermöte

2012

Möte med Supporterpolisen Östergötlands län i Linköping den 9 januari 2012

Möte med aktörerna i Skåne län den 10 januari

Möte med Länsstyrelsens jurister den 11 januari

Möte med Svenska Fotbollsförbundets säkerhetsgrupp den 12 januari

Besök hos polisen i Södertälje den 13 januari

Planeringsmöte den 17 januari inför hockeyderbyt i Stockholm den 26 januari

Möte med aktörerna i Västra Götalands län den 18 januari

Ishockey Linköpings HC-Djurgården den 19 januari

Möte med Exekutivkommittén i Stockholm den 25 januari

Ishockey AIK-Djurgården den 26 januari, förmöte, match, eftermöte

Deltagande i båtkonferens med Stockholmsalliansen (tre fotbollsklubbar) 28–29 januari

Möte med Rolf Jönsson, RF den 30 januari

Möte med Tommy Ohlström, ordf. i RF:s grupp mot läktarvåld den 30 januari

Ishockey AIK – Växjö Lakers den 31 januari

Ishockey Djurgården – HV 71 den 2 februari

Två möten med olika aktörer på den nationella nivån inom polisen på RPS den 3 februari

Möte med Chefen för Operativa avdelningen vid Stockholmspolisen den 3 februari

Möte med Länsstyrelsens jurister den 3 februari

Första planeringsmötet den 7 februari inför ishockeyderbyt den 16 februari

Möte med generaldirektören för BRÅ m.fl. den 13 februari

Möte med Karl-Åke Pettersson, Stiftelsen Tryggare Sverige, den 14 februari

Möte med Daniel Forsberg, SAAB den 15 februari

Ishockey Djurgården-AIK den 16 februari, förmöte, match, eftermöte

Möte med Nationella Samverkansrådet den 17 februari

Deltagande i poliskonferens i Östergötland den 22 februari

Möte med Svenska Ishockeyförbundet den 27 februari

Möte med kulturministern den 27 februari

Möte med RF:s supportergrupp den 28 februari

Ishockey Djurgården – Linköpings HC den 28 februari

Deltagande i poliskonferens i Östergötland den 29 februari

Möte med RF den 1 mars

Möte med Aage Radmann, Malmö Högskola den 1 mars

Ishockey Djurgården – MODO den 3 mars

Möte med Riksidrottsstyrelsen den 7 mars

Möte med David Lega, RF den 8 mars

Deltagande i fotbollens säkerhetskonferens den 12 mars

Möte med aktörerna i Västernorrlands län den 19 mars

Möte med Rikskriminalpolisens ledning den 22 mars

Ishockey kvalserien, Djurgården – Timrå IK den 24 mars

Föredrag vid Örebro länsidrottsförbunds årsmöte den 26 mars

Deltagande i SvFF:s och SEF:s besiktning av arenor i Norrköping och Åtvidaberg den 26 mars

Möte med RF:s supportergrupp den 27 mars

Möte med Sveriges Bryggerier den 28 mars

Möte i Östergötland om våld i samband med idrottsarrangemang den 28 mars

NATIONELL SAMORDNING FÖR ATT
MOTVERKA BROTTSLIGHET I SAMBAND
MED IDROTTSARRANGEMANG

Aage Radmann
2012-02-20

Idrottsvåldets karaktär En forsknings- och kunskapsinventering

1 INLEDNING

Denna rapport görs inom ramen för Kommittédirektiv 2011:22, ”Nationell samordning för att motverka brottslighet i samband med idrottsarrangemang”. För att åtgärdsförslag kring brottslighet i samband med idrott ska vara långsiktiga och hållbara behövs kunskaper baserade på en kombination av vetenskapliga studier och beprövad erfarenhet. Syftet med denna rapport är därför att ge en kunskapsbakgrund och en förståelse för ”idrottsvåldets” karaktär i ett historiskt perspektiv och i ett nutidsperspektiv baserat på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Forskningsinventeringen innebär en genomgång av internationell och svensk forskning på området ”idrottsrelaterat våld” med särskilt fokus på huliganism.

Mångfalden av forskning och teori gör det extra viktigt att kontextualisera kunskapsinventeringen i relation till ett svenskt sammanhang, så att förslag till lösningar utgår från det svenska idrottslandskapet och dess konsistens och förutsättningar.

Det är även viktigt att ta tillvara den breda och djupa kunskap som finns dokumenterad från olika supporterprojekt. Rapporten

tar inte upp ”brott” som sker inom idrotten, såsom övergrepp, dopning, fysiskt våld mellan spelare som bryter mot idrottens regelsystem, ekonomiska missförhållanden och annat som bryter mot samhällets normer och lagar.

2 DEFINITION AV HULIGANISM

Huligan har i Sverige använts synonymt med ligist om vissa bråkiga ungdomar. Under senare år har det framför allt brukats om idrottsfans som ställt till bråk i samband med t.ex. fotbollsmatcher. - Av eng. hooligan, ett ord av osäkert ursprung; det har bl.a. sammanställts av det irländska familjenamnet Hooligan, som figurerar i en music-hallsång från 1890-talet om en våldsam irländsk familj, men även andra förklaringar till ordet har framställts.

Nationalencyklopedin, Höganäs, 1992.

I detta avsnitt ska jag diskutera hur huligan och huliganism har definierats. Definitionerna är många och skiftande, vilket är viktigt att klargöra i relation till den forskning som har bedrivits. Dessutom tenderar valet av definitioner av huligan och huliganism att styra tolkningar av skeenden och förslag till insatser för att bekämpa fenomenet. Frågorna är följaktligen hur en ”fotbollsrelaterad incident” ska förstås och en annan fråga är vem som ska ha tolkningsföreträde att definiera händelserna? Undersökningar visar dessutom att officiell statistik skiljer sig åt från land till land, polismyndighet till polismyndighet, klubb till klubb och så vidare på grund av att definitionerna är olika. En annan källa till hur fenomenet kan definieras är media. Medias täckning av ”huliganism” påverkar bilden av fotbollshuliganismen, men media kan knappast räknas som en objektiv och tillförlitlig källa när det kommer till definitioner och statistik. Viktigt i detta sammanhang är även uppdelningen mellan ”seriösa incidenter” och ”mindre seriösa incidenter”? Hur definieras dessa – och hur kan det komma sig att ”mindre incidenter” ibland får hårdare bestraffning än ”seriösa incidenter”?¹ När det gäller bestraffning handlar det dels om Svenska Fotbollförbundets (SvFF) eget regelsystem, dels om svenska lagar och förordningar. Att försöka få en bild av huliganismen genom att studera antalet avstängningar och dömda

---

¹ Ett exempel på det är när matchen Malmö FF–Djurgårdens IF (DIF) bröts hösten 2011 efter några enstaka smällare medan matchen AIK–DIF spelades klart trots stora mängder smällare och pyroteknik några veckor senare.

är således inte möjligt, då hanteringen av dessa uppgifter kan skilja sig från polisdistrikt till polisdistrikt (intervjuer med sju poliser från olika delar av Sverige, ansvariga för supporterfrågorna, den 12 januari 2012).

Ett ytterligare problem är att det inte finns någon måttstock på vad som är "mycket våld", respektive "lite våld". I ett internationellt perspektiv räknades till exempel VM i herrfotboll i Tyskland 2006 som ett närmast "incidentfritt" mästerskap trots att hela 9 000 personer arresterades i samband med arrangemanget. År 1992 hade England registrerat över 6 000 personer i sitt huliganregister, men över 4 000 av dessa hade blivit registrerade för icke-våldsincidenter som drogmissbruk, svart biljettförsäljning med mera (Tsoukala, 2009, s. 135).

För att belysa begrepps- och definitionsproblematiken ovan ska jag nu ge några exempel.

De engelska forskarna, psykologen Peter Marsh och kriminologen Steve Frosdick, skriver att det i princip är omöjligt att definiera huliganismen, eftersom det är ett så brett begrepp och ofta används om allt som har med idrottsoroligheter att göra. I sin bok *Football Hooliganism* (2005) konstaterar de:

/.../we find ourselves in the interesting position of writing a book about something we're not sure what to call (Frosdick & Marsh, 2005, s. 28).

Varför är det då så svårt att definiera huliganismen? Huvudanledningen är att begreppet kan innefatta så många olika saker och händelser. Med utgångspunkt från Frosdick & Marsh kan man utifrån en svensk kontext ställa följande frågor (Frosdick & Marsh, 2005):

1. *Vilken sport handlar det om?* Internationellt sett har problematiken varit knuten till herrfotbollen. I Sverige förekommer dock huliganism även vid ishockey- och till viss del även vid bandymatcher.
2. *Vilka kriminella kategorier omfattas?* Begreppet huliganism kan innefatta våld mot både privatperson och tjänsteman, egendomsbrott och vandalism, svordomar, rasistiska tillrop eller våldsamt upplopp.
3. *Vilka kriminella beteenden omfattas?* Det finns ingen konsensus om huruvida begreppet enbart ska användas då det handlar om

brott mot lagen eller även inkludera beteenden som fylleri, svordomar, m.m. som förekommer på planen/läktaren.

4. *Hur organiseras huliganismen?* Inte heller är forskarna ense om hur det organiserade bråket räknas. Handlar det bara om när organiserade grupper slåss mot varandra, eller ska allt bråk räknas in? Och hur ska man räkna en planinvasion efter seger?
5. *Hur ska fall av huliganism beräknas?* Är det endast de som de facto blir tagna och registrerade för huliganbrott som ska räknas? Om man enbart bryter mot de olika förbundens regler hur ska straffen utformas då och hur överensstämmer dessa med Sveriges lagar och förordningar?
6. *Hur räkna antal skadade och omfattning av materiell skada?* I fall av huliganism går det även att räkna in smällare som kastas i till exempel parker till och från matcherna. Detta kan försvaras med hänvisning till att smällare m.m. kan skapa en känsla av osäkerhet för personer som vill gå på ett idrottsevenemang.
7. *Spelar själva ligan eller ålderskategorier någon roll?* Ett exempel på en problematisk gränsdragning skulle kunna vara ett fall där föräldrar börjar att slåss efter en ishockeymatch för 15-åringar (något som inträffade under hösten 2011). Ska denna incident betraktas som huliganism?
8. *Spelar det någon roll när våldet inträffade?* En annan svårighet handlar om platsens betydelse. Om två grupperingar som håller på var sitt fotbollslag i Allsvenskan möts för att slåss vid Svågertorps tågstation utanför Malmö i februari, två månader innan säsongen startar, är det då huliganism?

Alla dessa frågor är viktiga att ta i beaktande när man diskuterar huliganism och ordningsstörningar i samband med idrott.

Vissa forskare, exempelvis engelsmannen John Williams, menar att det inte går att entydigt fastställa vad som avses med huliganism. Mot detta menar sociologen Ramón Spaaij att huliganism kan definieras som:

/.../ the competitive violence of socially organized fan groups in football, principally directed against opposing fan groups. For hooligan rivalries to develop and persist, the existence of at least one similar, oppositional group is necessary (Spaaij 2006, s. 11).

Spaijs definition är snäv och delvis problematisk. För det första exkluderar Spaij slagsmål mellan ”huliganer” och poliser/ordningsvakter. Inte heller ingår föremål kastade mot domare och spelare, bengaler, fyrverkerier eller slagsmål och hot mot andra, icke-våldsamma, supportrar. För det tredje blir hans koppling mellan huliganism och fotboll problematisk. Visserligen är fotbollen den idrott som har och har haft de största problemen med huliganism, men huliganism förekommer även i samband med andra idrotter, för Sveriges del inte minst i ishockey. För det fjärde, förutom att begränsa fenomenet enbart till fotboll avgränsar Spaij huliganismen till det rent fysiska våldet och missar därmed det verbala och symboliska våldet. Många forskare, inte minst den engelska antropologen Gary Armstrong, menar att sådant våld är minst lika viktigt som det fysiska (Armstrong, 1998).

Eric Dunning, ytterligare en engelsk forskare, är en av de som har varit mest tongivande i att ge olika förklaringar till huliganismen. Han skriver att politikernas och medias användning av begreppet försvårar förståelsen genom att huliganismen inte förklaras eller kontextualiseras utan används som ett ”allomfattande begrepp” som ska täcka allt: från verbalt till fysiskt våld; kastande av föremål på spelare, domare, publikvärdar, polis och andra fans; vandalisering av privat och offentlig egendom; knytnävsslagsmål, slagsmål med sparkar och danska skallar, slagsmål med vapen som knivar och pistoler. Vidare omfattar definitionen inte bara det som sker på matchdagar nära fotbollsarenor utan även det som sker under olika veckodagar och på olika ställen som pubar, tågstationer, grustag, shoppinggallerior, gågator och alla platser långt undan arenorna. Dunning hävdar att politiker och media gärna använder begreppet ”fotbollshuliganism” också mot vissa politiska grupperingar på högerkanten. Det används även i kritiken mot klubbar och deras ägare med mera (Dunning, 2000, s. 142–43).

Trots över 40 års forskning och hundratals böcker och rapporter om huliganism runt om i världen, finns det således ingen konsensus kring en definition av fenomenet. Dessutom saknas komparativa, flervetenskapliga studier trots huliganismens mångfald. Detta har medfört att försök till åtgärder ofta utgått från mindre och begränsade undersökningar. Forskningens tillkortakommande har i sin tur krattat manegen för aktörer som sysslar med ”social kontroll”: nationella och internationella laggivare, privata och halvprivata vaktbolag, poliser, domare, socialarbetare, journalister, fotbollsklubbar, supporterklubbar, akademiker med flera, vilka hand-

lar utifrån respektives särintressen och inte utifrån en gemensam förståelse av supporterkulturens olika delar. Detta får i sin tur politiska, sociala, ekonomiska och kulturella konsekvenser.

Det är dessutom en myt att "läktarvåldet" skulle vara ett europeiskt fenomen. Flera forskare, bland annat Lewis i verket "Sports Fan Violence in North America", har visat att ishockey och amerikansk fotboll har stora problem med olika typer av läktarvåld (Lewis, 2007; Murphy et al., 1999; Frosdick & Marsh, 2005). Latinamerika, Ryssland – ja, till och med små öar som Mauritius har alla en historia av stora läktarbråk. I just Mauritius blev sju supportrar brända till döds efter slagsmål och bråk i samband med en match den 23 maj 1999. Den senaste i raden av tragiska incidenter inträffade den 1 februari 2012, då 74 supportrar dog efter en egyptisk fotbollsmatch mellan lagen Ahly och Masry.

2.1 Definitioner av supporter kategorier

Med åtanke att den egna fotbollskulturens kontext är viktig för att förstå den breda supporter kulturen och den del som kallas "huliganism", finns det skäl att studera hur olika supporter kategorier har definierats i Danmark och Sverige.

2.1.1 Huliganism i Danmark

Den danska huliganforskaren Lise Joern menar att man måste skilja på det *reaktiva* och det *proaktiva* fotbollsvåldet. Det reaktiva våldet kännetecknas av spontanitet utifrån konkreta händelser, såsom domslut, polisingripanden eller provokationer från andra fans. Joern exemplifierar med den man som sprang in på fotbollsplanen och överföll domaren i matchen mellan herrlandslagen Danmark – Sverige i Parken, Köpenhamn 2007. Då detta är en spontan reaktion på en konkret händelse ska det inte kategoriseras som huliganism enligt Joern (Joern, 2010, s. 148). De proaktiva handlingarna, däremot, är planerade och kan vara våld mot fans, polisen, kontrollörer, spelare, klubbrepresentanter, liksom skadegörelse och kastande av föremål. Kännetecknande för dessa handlingar är just att de är planerade av supportrar som gör det, enligt Joern, *just for the fun of it* eller som ett led i en maktdemonstration (Joern, 2010, s. 14). De supportrar som ägnar sig åt detta gör det

för kicken, spänningen och för att uppleva ”flow”. Detta stämmer överens med tolkningen som den brittiske forskaren Richard Giulianotti gör av de mest våldsbenägna supportrarna nämligen att det handlar om människor som är *thrill seekers* (Giulianotti, 2008).

Lise Joern menar vidare att det går att utkristallisera tre olika kategorier av supportrar: *tilskuer* (*åskådare*), *supporter* og *fans* och dessa i sin tur kan delas upp i tre underkategorier. Solidaritet och identitet med laget, uppbackning och offervilja är viktiga begrepp för kategoriseringen.

Tilskuerne visar ingen större solidaritet eller uppbackning av laget och underkategorierna här är de socialt orienterade, de estetiskt orienterade och de upplevelsesorienterade.

Supportrarna har, enligt Joerns resonemang, ett tydligt favoritlag och känner en anknytning till detta lag. Stämningen på stadion är viktig för dem, men de deltar inte själva i att skapa denna stämning. Supportrarna gör en tydlig skillnad mellan sig själva och laget.

Fansen är de mest entusiastiska och fanatiska enligt Joerns typologi. Fansen uppträder gärna i olika grupper och vill gärna se sig själva som lagets spelare nummer 12. Många i denna kategori menar att de står för och bär upp klubbkänslan, vilket de menar spelarna och klubbledningen inte gör, medan de själva har en livslång lojalitet till den egna klubben. Joern gör vidare en uppdelning av fansen mellan *aficionadoerne*, *de dionysiska* och *partisanerne*, där de förra håller sig till gällande lagar och regler, de dionysiska utmanar reglerna och partisanerna är gränsöverskridande och ser sig själva som lagets krigare. Hon menar att:

De går ikke af vejen for vold og härverk, hvis det er med til at give den ultimate oplevelse og ikke minst manifestere deres magtposition (Joern, 2010, s. 90).

En annan kategori Joern tar upp är de olika Ultrasgrupperna som hon menar har växt sig allt starkare i Danmark, något som också verkar ske i Sverige. Det är självklart problematiskt att generalisera begreppet *Ultras* då Ultraskulturer skiljer sig mycket åt mellan olika länder. I Italien, där Ultraskulturen har sitt ursprung, genom gruppen La Fossa dei Leoni som bildades 1968, verkar Ultrasgrupperna ha ett frirum inne på arenorna där de i princip styr och ställer som de vill. De ser det som sin egen plats där de bestämmer spelreglerna, de blir inte kroppsvisiterade som andra supportrar, de tar in fyrverkerier och megafoner, röker hasch och har med egen sprit in på arenan. Enligt det italienska inrikesdepartementet finns

det cirka 80 000 Ultrás i Italien och polisen rör sig mycket sällan in på "deras" del av arenan (Joern, 2010, s. 99).

2.1.2 Huliganism i Sverige

Går man till Sverige och den forskning som är gjord kring definitioner av "huliganismen" för svenska förhållanden finns det inte särskilt många som har gjort definitioner utifrån en svensk kontext. Även Brottsförebyggande rådet, Brå, har varit intresserade av frågan och har sedan 1985, gett ut ett flertal rapporter kring huliganismen. Polisen och supportrarna själva har också engagerat sig i definitionsproblematiken. Men låt oss börja med den svenska forskningen.

I antologin *Väldet och Glädjen* (1997), som utgavs av Inrikesdepartementet, ges olika definitioner av huliganismen, i *Från gentleman till huligan?* (1998) diskuteras huliganismen och i antologin *Fotboll och huliganism i Skandinavien* (2010) karakteriseras sex olika former av huliganism av Tore Brännberg, som under många år forskat på fenomenet. Förutom att definiera de olika typerna av huliganism kommer han också med olika lösningsförslag. Mycket kortfattat kan man säga att Brännberg menar att "Asynkron huliganism", oroligheter som uppstår som ett resultat av att olika fotbollskulturer möts, knappast kan existera i dag, då fotbollskunnandet hos publiken är så gediget att bristande förståelse för motståndarlagets sätt att spela inte förekommer. För att komma tillrätta med den "Resultatorienterade huliganismen", de oroligheter som förekommer med anknytning till matchen: "händelser, upplopp som äger rum som en förlängning av det fotbollsmässiga resultatet" menar Brännberg att fotbollsklubbarna bör klart och tydligt tala om vilka etiska regler som gäller för den aktuella föreningen (Brännberg, 2010, s. 60–61). "Vanmaktshuliganism" handlar om att supportrar vänder sin ilska mot den egna klubben när de upplever att styrelse, tränare dels fattar miserabla beslut, dels inte lyssnar på sina egna medlemmar och supportrar. Hot mot styrelsemedlemmar, vandalism av klubbens egendom, grishuvud på kanslitrappan. Det enda sättet att komma tillrätta med vanmaktshuliganismen är att supportrarna tas på allvar och att moderföreningarna för en dialog med dem, menar Brännberg (Brännberg, 2010, s. 63). "Revirhuliganismen" beskriver han som den vanligaste och mest uppmärksammade formen av huliganism.

Bakgrunden till dessa oroligheter står att finna i "människans behov av identitet och grupptillhörighet" (Brännberg, 2010, s. 64). Han menar till exempel att bråken mellan AIK:s och IFK Göteborgs supportrar kan förklaras genom föreningarnas historiska, regionala och klassmässiga konflikter. Under denna kategori har dock Brännberg inga förslag till åtgärder. Det har han däremot till "*Frustrationshuliganism*", den huliganism som handlar om att supportrarna blir dåligt behandlade av ordningsvakter, polisen med flera. Genom den moraliska panik som skapas kring supporter-kulturen blir alla misstänkliggjorda som delar av pöbeln och får sina rättigheter kringskurna. För att komma tillrätta med detta menar Brännberg att man måste bemöta alla supportrar på ett värdigt sätt. "*Psykopathuliganism*", där en enskild våldsverkare handlar på eget bevåg menar Brännberg måste lösas genom att "vederbörande ges adekvat individualpsykologisk behandling" (Brännberg, 2010, s. 68).

Brännbergs kategoriseringar bidrar till en större förståelse av huliganismens komplexitet genom att ge olika förklaringar till olika typer av våld och att det som ofta framstår som "det meningslösa våldet", inte minst i media, oftast har både en rationalitet och en mening. Dock ger inte Brännbergs analyser så mycket kunskap om vilka människor som befolkar "huliganlandskapet", deras bakgrund, ålder, socioekonomiska bakgrund och hans forskning tenderar att förenkla orsakerna. När det till exempel gäller "psykopathuliganismen" är det svårt av avgränsa en persons handlande utifrån denna persons plats i (firma-) gruppen och den press och de (maskulina) förväntningar som finns på individerna i gruppen. Skulle till exempel den "psykopathuliganism" som den 18-åring som sprang in på planen i mötet mellan Malmö FF – Helsingborgs IF den 24 maj 2011 göra detta utan "förspel" av hatramsor och maskulin aggressivitet?

Svensk huliganism har även analyserats av Anders Gren i studien "*Fotboll och huliganism. Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien*" (2009). Gren, som själv är civilanställd inom polisorganisationen, definierar inte begreppet huliganer eller huliganism. Det närmaste han kommer är:

Huliganer ser matchtillfällen eller bara klubb sympatier som ett motiv att i regel uppsåtligt och gemensamt och i samråd med andra aktivt skapa oordning eller söka, vanligen våldsamma, konflikter (Gren, 2009, s. 3).

Här finns alltså matchen eller klubben i fokus som plattform och utgångspunkt för huliganernas sökande efter oordning och våld. Genom att inte definiera "huliganism" tydligare än så bidrar Grens definition inte till att klargöra begreppet.

Brå har producerat ett flertal rapporter kring huliganproblematiken, varav den senaste är *Rapport 2008:20 "Strategier mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar"*. Här väljs begreppet "huliganism" bort till förmån för det kanske än mera diffusa begreppet "fotbollsrelaterade ordningsstörningar". Avgränsningen till endast en idrott, fotbollen, innebär att delar av problematiken försvinner. Brå:s definition lyder:

/.../ ordningsstörningar som uppstår i samband med alkohol och narkotika, pyroteknik, inkastande av föremål på plan, planinvasioner, bråk inne på arenan, bråk utanför arenan, bråk på väg till och från match, organiserade bråk mellan firmor (ett slags löst nätverk av risksupportrar som slåss mot andra grupperingar) samt hot och trakasserier mot olika aktörer inom fotbollen (BRÅ 2008:20, s. 7).

Sverige har sedan fotbolls-EM för herrar 1992 haft särskilda poliser med ansvar för supporterfrågor och polismyndigheten har också brottats med definitionsproblem.

Vad gäller polisens och ordningsmaktens benämning av supporter kategorier har det skett en likriktning i Europa. Tidigare användes benämningen A-, B- och C-supportrar där A var de skötsamma, B var för det mesta skötsamma, men kunde dras med i våldsamer i olika situationer och sammanhang, medan C-supportrar var våldsamma supportrar, vilka medvetet sökte våldsam konfrontation med andra C-supportrar. De senare åren har man dock lämnat denna kategorisering. I dag används endast två kategorier: *icke-risksupportrar* respektive *risksupportrar*. Den gamla A-B-C kategoriseringen hänger fortfarande kvar trots att polisen helst inte vill använda den. Supporterpolisen Björn Persson

Det är begrepp vi egentligen vill gå ifrån. A-supportern är den som står i klacken och sjunger och är glad. B-supportern är lite stökigare, hänger med när det händer något, kanske blir för full och omhändertags någon gång. C-supportrarna hör ihop med det vi kallar firmakulturen, causals eller vad man nu vill kalla det. Vi vill hellre ha benämningen "risksupportrar" för de som hör till B- och C- kategorierna, men samtidigt är det så inpräntade begrepp det här med A-, B- och C-supportrar (Hagström et al., 2010, s. 200).

Även supporterarna själva har genom åren gjort olika kategoriseringar och genom sin europeiska samlingsallians ”Football Supporters Europe” (FSE), en organisation som omfattar 30 länder och representerar över två miljoner medlemmar. FSE använder sig av fem olika kategorier:

- a) *Consumer oriented* (flexibla supportrar, ej aktiva supportrar)
- b) *Football centred* (fotbollen en del av vardagslivet, man engagerar sig i supporterklubben med mera)
- c) *Event oriented* (fokus på eventet, adrenalinstinna, våldsbenägna, huliganer)
- d) *Critical supporters* (mot den moderna fotbollen, mycket aktiv fotbollspublik, driver fotbollspolitiska frågor, fanziner, e-ziner)
- e) *Ultras* (passionerade, använder våld till och från, stark identifikation med klubben)

Detta är överlappande kategorier enligt FSE.

3 INTERNATIONELL FORSKNING

England har en särställning både när det kommer till att förklara huliganismens uppkomst och att föreslå lösningar. Dessa åtgärdsförslag har genom åren haft internationella ringverkningar och kan i dag betraktas som en diskursiv makt i den europeiska diskussionen kring huliganism.

Forskningen om fenomenet kan delas in i tre olika tidsperioder som har klara åtskillnader 1965–85, 1985–97 och 1997–2010 (Tsoukala, 2009; Joern, 2010).

3.1 Forskning om huliganism under perioden 1965–1985

Fotbollspublikens ändrade uppförande under 1960-talet påkallade akademikernas intresse. Parallellt med att huliganismen spred sig runt om i Europa började engelska forskare att analysera fotbollspubliken med utgångspunkt i sociologiska, antropologiska och psykologiska förklaringsmodeller. I fokus stod supporterarnas beteende och i några fall även media. I fråga om social kontroll och polisiära insatser betraktades fotbollsvåldet som ett allmänt ord-

ningsproblem och inte något som skulle behandlas i särskilt ordning (Tsoukala, 2009, s. 14).

3.1.1 Psykologiska studier

Från mitten av 1970-talet till början av 1980-talet stod Peter Marsh och hans forskarteam för flera undersökningar utifrån socialpsykologiska teorier och metoder. En av deras huvudpoänger var att man skulle uppfatta våldet som *rituellt* snarare än *faktiskt*. Marsh myntade begreppet *aggro* för att beskriva hur unga fotbollssupportrar använde läktarna för att visa upp virilitet och tillhörighet till sin subkultur. Att man ändå gick över den rituella våldsgränsen, och utövade faktiskt våld, förklarade Marsh med att vissa individer alltid går över de gränser som gruppen har kommit överens om samt att ordningsmakten hade provocerat fram våldet. Vidare pekade forskargruppen på att det fanns en särskild "läktarhierarki" där social identitet konstruerades. Bakom det som kunde uppfattas som kaotiskt var det en tydlig struktur, där en identitet mellan grupplojalitet och aggressivitet balanserades och utvecklades. Genom fältstudier visade forskarna att det var en rationalitet i supportrarnas beteende och deras förklaring till "the social order of the terraces" blev deras viktigaste forskningsbidrag (Marsh, 1978; Marsh & Campell, 1982).

Marsh fick kritik för att hans forskargrupp både underskattade och underrapporterade det faktiska våld som förekom. Gruppen fick vidare kritik för att sakna historisk kontextualisering och bortse från socioekonomiska samt politiska förklaringsfaktorer (Tsoukala, 2009; Joern, 2010).

3.1.2 Antropologiska studier

De antropologiska studierna har flera paralleller till de psykologiska studierna genom att anknyta till våldets symboliska karaktär. Antropologen Desmond Morris såg fotbollsmatchen som ett viktigt socialt event som byggde på symboler huvudsakligen koncentrerade kring "jagande", "krig", religiösa ritualer och kollektiv representation (Morris, 1981; Tsoukala, 2009). Han jämförde även fotbollspubliken med en traditionell stambefolkning där alla var en viktig del av den symboliska (fotbolls-) ritualen. Genom

sina studier visade Morris på fotbollsvåldets komplexitet, men också här kom det faktiska våldet i skymundan, då huvudfokus låg på att förklara det symboliska och rituella våldet. Kritik väcktes också mot den begränsade empiri som användes i hans undersökningar (Dunning et al., 1991).

3.1.3 Sociologiska studier

De sociologiska studier som presenterades under denna tidsperiod hade en stor bredd av teoretiska inriktningar och förklaringsmodeller från politiska- och subkulturella perspektiv till studier i skärningspunkten mellan sociologi och kriminologi.

En av de tongivande forskarna inom *politisk sociologi* med intresse för fotbollsvåld var Ian Taylor. Han menade att förklaringen till våldet måste sökas i fotbollens förändrade förutsättningar. Från att supportrarna hade varit en, enligt Taylor, demokratisk och deltagande aktör i skapandet av fotbollskulturen hade marknadslogiken tagit över allt mer och separerade supportrarna från klubben och spelarna. Supportrarnas inflytande hade följaktligen minskat i takt med kommersialiseringens frammarsch. Detta förborgerligande av fotbollen möttes med förakt av delar av supporter-kulturen som ville vara aktiva aktörer och inte passiva konsumenter. Hans förklaring blev därmed att fotbollshuliganismen bottnade i ett motstånd från arbetarklassen som upplevde att deras favoritsport blev fråntagen dem. Detta resonemang lever kvar i dagens fotbollsdiskussion, där Ultrasgrupperna ofta företräder ståndpunkten om fotbollens autenticitet och demokratiska potential mot kommersialiseringen och varufieringen av fotbollskulturen.

Taylor fick emellertid hård kritik för att han gav en allt för romantiserad bild av fotbollskulturens historia, och särskilt tesen att en enad arbetarklass en gång i tiden hade samlats kring den ”demokratiska fotbollen” (Tsoukala, 2009).

När det kommer till *subkulturella studier* fokuserade också dessa på att fotbollsvåldet var en reaktion från arbetarklassens unga män mot det som beskrivs som det ”dubbla förtrycket”, dels från klassamhället, dels från vuxensamhället. De unga arbetarklasskillarna skapade en motkultur, där fotbollsvåldet blev en naturlig del för att hävda sig själva och skapa en egen subkultur med egna normer och värderingar i opposition mot det växande konsum-

tionssamhället (som de inte hade tillgång till) med dess fokus på långsiktiga mål, personligt ansvar och medelklasskodifierade uppträdelsesnormer. John Clarke var en av de ledande forskarna inom denna inriktning. Han konstaterade att de supportrar som bråkade var genuint intresserade av fotbollen och inte bara ”allmänna bråkstakar”, en diskussion som fortfarande pågår (Clarke, 1978). Teorin om en åldersrelaterad subkultur med bas i arbetarklassen kan möjligen förklara en del av fenomenets spridning i England, men knappast i andra länder där fotbollen inte huvudsakligen kan förstås och förklaras genom kopplingen till arbetarklassen (Tsoukala, 2009, s. 19).

Tittar man på studier i skärningspunkten sociologi/kriminologi så intresserade sig forskare inom denna riktning tidigt för begreppet ”moralisk panik” – något som de menade skapades genom medias beskrivning av fotbollsvåldet. Genom att media överdrev våldet skapades en ”våldsmediespiral” där allmänhetens oro tvingade polisen att sätta in insatser utifrån mediebilderna, vilket resulterade i att samhällets insatser för att stävja våldet inte stod i proportion till den faktiska problembilden. Stanley Cohen var en av de första som lyfte fram den av media skapade ”moraliska paniken” (Cohen, 1972). Genom medias uppförstorade hotbild av problemens karaktär och omfattning skapades en oro hos befolkningen och inte minst hos den brittiska medel- och överklassen. Flera forskare har följt upp Cohens forskning och både då och nu kan man konstatera att det finns en tydlig koppling mellan media och huliganism, på så sätt att media hela tiden medverkar till att forma allmänhetens bild av våldet och vilka samhällsinsatser som måste till för att lösa problematiken (Hall, 1978). En fördjupad diskussion kring medias roll diskuteras under kapitel sex.

Intresset för fotbollsvåldet var större bland akademiker än bland de som arbetade med lagar och förordningar runt om i Europa under denna tidsperiod. Mellan 1965–85 sågs huliganismen huvudsakligen som ett allmänt socialt ordningsproblem och inget som krävde särskild lagstiftning. Polisens sätt att arbeta kring problematiken speglade de olika ländernas demokratiska historia och skilde sig därför mycket åt. I länder med stark parlamentarism och likhet inför lagen, som t.ex. England och Holland, arbetade polisen både med dialog och på preventiva åtgärder medan i länder som hade präglats av en våldsamt politisk (mötes-) kultur, som t.ex. Italien och Grekland, och där allmänhetens förtroende för ordnings-

makten var mycket låg, slog polisen hårt till mot fotbollsoroligheter (Tsoukala, 2009, s. 22–30).

3.2 Forskning om huliganism under perioden 1985–1997

Under perioden 1985–1997 kom huliganproblematiken att bli ett internationellt erkänt samhällsproblem som erfordrade särskilda lagar och förordningar och specifika polisstrategier. Den händelse som satte fart på denna utveckling var ”Heysel-tragedin” där 39 människor dog och över 600 skadades på Heysel-stadion i Bryssel i Europacupfinalen mellan Liverpool och Juventus den 29 maj 1985. Bråket initierades av Liverpoolfans som jagade Juventusfans och i den kalabalik som uppstod kollapsade en vägg och människor krossades och trampades ihjäl. Efter detta blev engelska klubbar bannlysta och fick inte spela internationell fotboll på fem år. Tragedin gjorde också att allt flera forskare från olika länder och discipliner började beforska området. Problemet var dock att de flesta enbart fokuserade på huliganerna som ett isolerat, fristående fenomen, bortkopplat från övriga aktörer och annan sociopolitisk kontext. Därtill lades allt för mycket energi på att ifrågasätta andras forskningsresultat, eller som Frosdick och Marsh sammanfattat det brittiska forskningsläget: *More time (was) devoted to demolishing the views of other ”experts” than to developing alternative explanations* (Frosdick & Marsh 2005, s. 78).

Eftersom forskarna inte kunde enas kring definitioner av problematiken överlämnades en stor del av tolkningsföreträdet till andra aktörer såsom polis, rättsväsende, media och privata vaktbolag. Med Heysel-tragedin i fokus för det vidare arbetet kännetecknades denna period därför av hårda repressiva åtgärder men utan någon form av kontextualisering eller historisk förklaring.

3.2.1 Psykologiska studier

Tidigare forskning kring våldet som en ritualiserad företeelse, snarare än ett faktiskt våld, spred sig efter hand utanför Englands forskningsmiljöer. I Italien konstaterade flera forskare att huliganers sökande efter identitet och grupptillhörighet var starkt förknippat med det ritualiserade våldet och att detta i sin tur var förknippat med olika situationsbundna variabler såsom arenors

utformning, fotbollens regelsystem och matchresultat. Forskarna menade vidare att våldet inte huvudsakligen var fysiskt utan till stor del bestod av gester mot motståndarklacken, förolämpningar och glåpord (Salvini, 1998; Dal Lago, 1994; Tsoukala, 2009).

Belgiska och holländska forskare påpekade också att det var specifika situationer och omständigheter som skapade huliganismen och att orsakerna huvudsakligen stod att finna i grupprocesser och supportrarnas starka klubbtilhörighet. De tillade vidare att huliganismen inte kunde förklaras som enskilt fenomen utan måste förstås och analyseras i en bred samhällskontext där faktorer som frånvarande föräldrar och uppluckring av normer spelade viktiga roller (Dunand, 1987; Brug, 1994; Tsoukala, 2009).

Det situationella perspektivet, att "tillfället gör huliganen", mötte kritik för att den ansågs ta bort aktörernas eget ansvar och vilja. Gerry Finn som analyserade skotska supportrars våldsbänägenhet menade att det inte gick att bortse från att dessa unga män också gjorde ett medvetet val. De söker spänning och genom att delta i slagsmålen får de en individuell förstärkt tillhörighet till den egna gruppen samtidigt som gruppen får en stärkt grupp-tillhörighet genom att individen kommer över sin individuella rädsla och slåss i gruppens namn (Finn, 1994). Under denna period börjar också firmagrupperingar uppmärksammas allt mer i forskningen.

3.2.2 Antropologiska studier

I England fokuserade forskarna också på att våldet huvudsakligen var rituellt och ingick som en viktig del av både individuella och gruppers identitetsprocesser för att skapa och återskapa sig själva. Några forskare pekade på den ömsesidiga påverkan mellan supportrarna, ordningsmakten och media. Gary Armstrong menade att media fokuserade på och överdrev våldsproblematiken och att det därigenom blev en diskussion som överdramatiserade det reella våldet (Armstrong, 1998). Även dessa forskare har dock fått kritik för att underskatta det faktiska våldet samt att deras studier bygger på klen empiri (Tsoukala, 2009, s. 44).

En helt annan approach hade den franska forskaren Alain Ehrenberg som menade att huliganerna huvudsakligen kunde betraktas som en grupp unga sårbara män som hade kommit i kläm mellan konsumtionssamhället och fotbollens kommersialisering.

Idén om idrotten och fotbollen som en demokratisk arena var långt ifrån en realitet, vilket skapade ett tomrum och en stark frustration hos supportrarna. Detta ledde i sin tur till våldsamerheter. Individuella önsknningar om att göra succé, om att vara aktörer och inte enbart konsumenter i fotbollskulturen gjorde att man sökte sig till våldsamerheter för att kunna stå i medias blickfång, för att bli bekräftade och få en social identitet (Ehrenberg, 1991 ur Tsoukala, 2009, s. 44–45).

Ehrenbergs idé om unga fotbollssupporters vilja att synas, på läktaren och i media, i det kommersiella fotbollslandskapet har levt kvar i många akademiska studier som en viktig förklaring till huliganismen.

3.2.3 Sociologiska studier

Ian Taylors marxistiskt inspirerade studier, där kopplingen mellan klass och fotbollens alienering var central, fick spridning runt om i Europa. Vissa såg fotbollen som en del av en ideologisk, kapitalistisk statsapparat och anledningen till våldets uppkomst stod att finna i kapitalismens struktur. Politiskt, ekonomiskt och ideologiskt blev fotbollen allt mer kapitalistisk och kommodifierad och kom att innefatta olika former av våld som slagsmål, dopning och korruption. Dessa teorier är dock svåra att validera, då empirin ofta lyser med sin frånvaro.

Den forskargrupp som har haft störst inflytande kring den akademiska diskursen om huliganismen är den brittiska så kallade Leicestergruppen, med Eric Dunning i spetsen. De bygger sina teorier på Norbert Elias civilisationsteori. De omnämns som figurationssociologer och menar att förklaringen till huliganismen står att finna i de lägre skikten av arbetarklassens unga män. Våldet blir ett substitut för den status som deras klassbakgrund förvägrar dem. I våldets subkultur hittar de sin individuella identitet och sin grupptillhörighet, genom att vara bra på att slåss och genom den fruktan våldet skapar hos andra. Dessa unga män har inte internaliserat den självkontroll som andra samhällsmedborgare har och ser därför den fysiska konfrontationen som en källa till identitet, mening och makt. Ålder, kön och ett territoriellt tänkande blir således viktiga variabler när dessa forskare förklarar huliganismen. Deras viktigaste bok *The Roots of Football Hooliganism* (Dunning, Murphy & Williams, 1988) är ett viktigt bidrag till huligan-

forskningen, men titeln visar också på svagheten i denna forskargrups resonemang. Genom att de inte kontextualiserar fotbollen utifrån engelska förhållanden omöjliggör de generaliseringar utanför England. Följaktligen påpekade Dunning senare att han önskade döpa om boken till "The Roots of English Football Hooliganism" (Dunning, 2000).

Förutom att motta stark kritik för sin utgångspunkt att just arbetarklassen skulle vara mer våldsbenägen än andra samhällsklasser fick Dunning och hans kollegor också mothugg från ett flertal forskare som hävdade att just klasstillhörigheten inte alls hade något med huliganismen att göra. I Skottland menade man att orsaken till fotbollsvåldet stod att finna i historiska och kulturella faktorer sammanvävda med religion och förhållandet till engelsk supporterkultur (Giulianotti & Gerrard, 2001). I Italien pekades på supportrarnas diversifierade bakgrund (Tsoukala, 1995). I Belgien och i Holland hade de flesta bråkiga supportrar inte en arbetarklassbakgrund, vilket gjorde det svårt att härleda bråken till en specifik klasskultur (Govaert & Comeron, 1995; Spaaij, 2007). I Spanien förklarades oroligheterna med regionala motsättningar (Colome, 1997).

Den engelske antropologen Gary Armstrong kritiserade Dunnings forskargrupp för bristande empiri och för att negligera att många säkerhetsaktörer hade tagit sig in i "huliganlandskapet" och att dessa i symbios med media förstärkte den moraliska paniken kring fotbollssupportrarna. Denna moraliska panik gjorde det i sin tur lättare att införa en starkare och mer utökad kontroll av det offentliga rummet genom elektronisk övervakning, undercoverarbete från polisen sida m.m. (Armstrong, 1998).

Under perioden 1985–1997 blev allt flera kriminologer intresserade av fotbollshuliganismen. I slutet av 1980-talet försökte de belgiska forskarna Walgrave och Limbergen att ta ett samlat akademiskt grepp kring förståelsen av huliganismen. De menade också att kärnan av huliganer var unga män från den lägre arbetarklassen. Dessa ungdomar ansågs ha gemensamma negativa erfarenheter av klassamhället och en misstro rörande sina egna framtidsmöjligheter. Utifrån denna bakgrund skapades subkulturella fotbollsgrupper som gav möjlighet till identitet, gemenskap och social utlevelse. I kombination med fotbollens tids- och rumsbegränsning, alkoholkonsumtion, massans anonymitet och medias exponering hittade denna subkultur en grogrund för tillväxt och spridning (Limbergen & Walgrave, 1992, ur Tsoukala, 2009).

3.3 Perioden 1997–2010

Denna period kännetecknas framförallt av ett minskat internationellt intresse bland akademiker för att studera huliganismen. Jämförelsevis få studier genomförs och de som publiceras bygger framförallt på tidigare forskning och etablerade teorier.

3.3.1 Psykologiska studier

Både i Frankrike och Turkiet utvecklar olika forskargrupper idén om det ritualiserade våldet och kopplar detta till olika former av yttre påverkan som matchresultat, den fysiska platsens utformning, spelet på plan, medietäckningen m.m. (Le Noé, 1998; Erkiner, 2004, ur Tsoukala, 2009, s. 100–101).

I England vidareutvecklar Clifford Stott teorierna kring det ritualiserade våldet, men i motsättning till sina föregångare bygger hans teorier på breda empiriska studier, bland annat flera olika fältarbeten. Utmärkande är även att han och hans kollegor inte blundar för att det faktiskt inträffar en hel del reellt våld, inte enbart rituellt, i huliganers sammanstötningar. Stott pekar också på att det sker en interaktion mellan olika aktörer, huliganer, supportrar, poliser och privata vaktbolag. Genom denna interaktion påverkas händelseförloppet i hög grad, eftersom de olika aktörerna triggar upp stämningen och därigenom ökar våldsincidenterna (Stott & Pearson, 2007).

3.3.2 Antropologiska studier

Antropologer utanför England förstärker engelsmannen Armstrongs idéer om att det reella våldet tillhör undantagen och att det hängivna supporterskapet handlar om komplexa ritualer som har som främsta målsättning att säkerställa en viss maskulinitet samt skapa gemensamhetskänslor. Våldet är inte signifikant för miljön och uppträder sporadiskt och när det uppträder är det på grund av enskilda individer som bryter mot gruppens egentliga normer (Roumestan, 1998, ur Tsoukala, 2009, s. 100; Armstrong, 1998). Problemet med denna antropologiska ansats är att den nästan helt bortser från det högst reella våldet som faktiskt sker.

3.3.3 Sociologiska studier

Det publiceras inte många nya sociologiska studier som gjordes under denna tidsperiod. Några forskare tar upp tråden att förklara fenomenet politiskt genom att hänvisa till att fotbollen är ett kapitalistiskt projekt som leder till differentiering mellan supportrar och spelare, en kultur som uppmanar till selektering och nationalism och som en naturlig följd på detta kommer våldet (Vassort, 1999, ur Tsoukala, 2009, s. 101).

Inom subkulturell teoribildning framhålls alltjämt att huliganism huvudsakligen handlar om en åldersbaserad subkultur på jakt efter identitet och gemenskap.

Studier kring aktionssociologi pekar på, i likhet med Clifford Stott, att man måste förstå och analysera flera olika aktörers handlande i huliganlandskapet. Man måste alltså placera in fältet i en större kontext kring fotbollskulturen. En viktig poäng här är den historiska rivalitet som finns mellan särskilda klubbar och särskilda supportergrupper. Genom historiska och pågående konflikter utvecklas ett kollektivt medvetande, inom gruppen mot antagonisterna, som bygger upp och stärker den egna gruppidentiteten (Nuytens, 2008, ur Tsoukala 2009, s. 103).

Även om det har varit stora konflikter mellan olika forskare i England och deras olika förklaringsmodeller verkar det råda konsensus mellan disciplinerna om att kärnan av den engelska huliganismen utgörs av vita, unga män från arbetarklassen (Faulkner, 2004; Frosdick & Marsh, 2005).

Numera verkar det också vara en samstämmighet mellan olika europeiska forskare att det inte existerar några "universal-förklaringar" kring huliganismen utan att fenomenet måste sättas in i en historisk-, social-, ekonomisk-, politisk och kulturell kontext. Dock verkar många länder uppvisa ett antal gemensamma nämnare vad gäller huliganismens utveckling. Initialskedet kännetecknas av sporadiskt våld riktat mot domare och spelare, steg två är präglad av oroligheter mellan olika supportrar och mellan supportrar och polis/ordningsmakt inne på arenorna, medan steg tre innebär ett eskalerande våld utanför arenorna.

Europeisk statistik fram till 2005 visar att England, Italien, Tyskland, Holland och Belgien hade mest problem med fotbollsrelaterat våld. I samtliga av dessa länder uppstod våldspröblem under cirka 10 procent av fotbollsmatcherna i de högsta ligorna i (Frosdick & Marsh, 2005).

4 NORDISK FORSKNING

I en nordisk jämförelse kan man konstatera att Sverige har och har haft de största problemen med idrottsrelaterat våld och huliganism. Danmark är mest känt för sina "Roligans", landslagssupportrar som fick en internationell positiv stämpel genom sitt karnevalistiska uppträdande. Dock har klubb fotbollen haft flera våldsinslag sedan 1994 och man har haft olika firmagrupperingar, men inte alls i den omfattning man har haft i Sverige. I Norge har problemen varit högst marginella. Trots att det har varit en hel del medieskriverier kring "causal-kulturen" har det fysiska våldet i princip varit obefintligt i det norska idrottslandskapet. Detsamma gäller för Finland. Det har varit en del medieskriverier och enskilda händelser, men som samhälls- och idrottsproblem har huliganismen varit i princip frånvarande. När det gäller Island har det rapporterats om enstaka fylleslagsmål i samband med idrott, men ingen huliganism och därför tas inte Island upp specifikt här.

4.1 Sverige

4.1.1 Historisk bakgrund

Som den svenske historikern Torbjörn Andersson har visat i sin avhandling *Kung Fotboll. Den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950* har våldet och fotbollen följts åt under den svenska fotbollshistorien. Andersson har gjort en kvantitativ och kvalitativ analys av huliganismens historia i Sverige (Andersson, 2002, s. 43). Han påvisar den historiska kontinuitet som publikbråken har haft i Sverige och gemensamma nämnare för dessa oroligheter:

Tydligt är alltså att vi har att göra med en mycket lång historia där kopplingen mellan fotboll, våld, unga män och även alkohol är absolut central (Andersson, 2010, s. 12).

Andersson använder begreppet "publikuppträde" som samlingsnamn för ordningsstörningarna i samband med fotbollskulturen och han söker svar på frågorna: *Hur såg det typiska publikuppträdet egentligen ut? Vad dolde sig bakom de olika bråken? Vad gjordes för att stävja dem?* (Andersson, 2002, s. 243).

År 1906 uppmärksammades det första publikbråket i Sverige men redan före denna händelse kom det ut en officiell svensk skrift

där det stod att domaren ska skyddas mot spelarens och publikens ogillande samt att det borde finnas en avspärrad väg mellan omklädningsrummet och spelplanen (Andersson, 2010). Mellan 1906 och 1950 förekom det 156 publikbråk, vilket ger ett genomsnitt på 3,5 per år. Två tidsperioder, 1912–1919 och 1926–1936, framstår som mer bråkiga än övriga år. Tioalet publikbråk var allvarliga och tre av åtta idrottsplatsavstängningar kom under detta årtionde (Andersson, 2010, s. 14).

Av publikbråken under perioden fram till 1950 var tre av fyra riktade mot domare och spelare och bara ett fåtal incidenter handlade om oroligheter mellan åskådare (Andersson, 2002, s. 569–570). De som bråkade verkar ha varit samma supportrar som bråkar i dag: unga män påverkade av alkohol. Epiteterna på dessa unga män känner man också igen: ”ligapojkar”, ”ligistyngel” och ”slynglar.” Med tanke på dagens diskussion kring de så kallade babyfirmorna verkar det ha funnits många yngre bråkstakar även under fotbollens tidiga år i Sverige. Att det kan ha varit på det viset framgår av en artikel i tidningen *Ny tid* där man kunde läsa följande år 1927:

Förr i världen var det ligaelement, slynglar i 20-års åldern som levde bus på fotbollsmatcherna. Nu är det småpojkar på 10 à 12 år (*Ny Tid* 1927 ur Andersson, 2002, s. 571).

Så tidigt som 1927 förfasades man alltså över ”fotbollsligisterna” i Sverige och att problemen verkade gå långt ner i åldrarna.

Huvudanledningen till två tredjedelar av uppträderna härleder Andersson till lokalpatriotism. Denna trend verkar också vara stark i dagens fotbollsbråk, men en markant skillnad mot i dag är att de flesta av bråken inträffade i de lägre serierna och inte kring elitfotbollen. 1933 var det till exempel endast ett av 15 bråk som berörde Allsvenskan. En annan viktig skillnad mot dagens situation verkar vara att det var händelserna på planen som gjorde att det blev publikbråk. Andersson skriver att

en lokalpatriotiskt sinnad publik upprördes plötsligt över en händelse på planen /.../ vi har kort och gott att göra med en sorts oplanerade känsloutbrott (Andersson, 2010, s. 21).

Anderssons forskning synliggör också att dagens fråga kring vem som ska betala för säkerheten och hur denna bäst ska tillhandahållas kring fotbollen har en lång historisk tradition. I en match 1927 mellan IFK Göteborg och Helsingborgs IF var fler än 100 poliser på plats för att säkerställa tryggheten. Bevakningen vid

landskamper betalade klubbarna eller Fotbollförbundet. AIK fick till exempel betala polisbevakningen utanför Råsunda (Andersson, 2010, s. 21).

Dagens diskussion om tillträdesförbud har också historiska kopplingar, då det inte var ovanligt att man blev portförbjuden från fotbollsarenan om man hade misskött sig. Avstängningar på upp till två år förekom. Lokalpressen kunde redovisa listor på vilka som var portförbjudna och flera personer fick dryga bötessummor (Andersson, 2002, s. 574). Under efterkrigstiden fram till 1970 var det för det mesta lugnt på de svenska läktarna trots höga publik-siffror, med Allsvenskans publikrekord 13 369 åskådare per match från 1959 som toppnotering. Andersson förklarar detta med att dessa år var det svenska folkhemmets guldålder med växande ekonomi, framtidstro och en positiv samhällsutveckling.

1965 dök ordet "huligan" upp för första gången i *Idrottsbladet*, i samband med matcher i Liverpool och Manchester. Fyra år senare, 1969, började man sända engelsk fotboll "live" i svensk TV och 1970 uppträder både "huliganism" och "klacksupportrar" på de svenska läktarna. Det blev starten både för den moderna supporter-kulturen och den moderna huliganismen. Inom forskningen finns det till och med försök att precisera tidpunkten för den moderna huliganismens födelse i Sverige närmare än så. Historikern Lennart K Persson hävdar att den moderna huliganismen kom till Sverige i samband med IFK Göteborgs bortamatcher mot Jönköpings Södra under hösten 1969 och Örebro SK året efter (Persson, 1993).

I Jönköping behövde IFK Norrköping vinna för att säkra det allsvenska guldets och varje gång som laget gjorde mål i 3-0 segern invaderade glada fans planen. Invasionerna resulterade i några slagsmål mellan polis och supportrar. Till slut användes polishundar för att rensa planen. Flera av spelarna tyckte situationen var farlig vilket underströks av att domaren efter matchen fick poliseskort. Intressant är att hela episoden av pressen fortfarande beskrevs i gamla termer. "Idrottens svans" och "det sydländska beteendet" omnämndes. Inga referenser till engelsk huliganism gjordes. Däremot påtalades att IFK-anhängarna varit berusade.

Det bråk som inträffade året efter hade inte samma prägel. Denna gång var IFK Göteborg tvungna att vinna i Örebro för att inte åka ur Allsvenskan. När laget låg under med nio minuter kvar av matchen invaderade dess supportrar planen. Plötsligt befann sig kanske tusen personer inne på gräsmattan och matchen måste avbrytas. Det finns många moment i detta bråk som inte gör det

helt obefogat att tala om den moderna huliganismens födelse. Omfattningen av oroligheterna hör hit. Matchen fick avbrytas i 45 minuter och 20 fans greps av polisen. Även det faktum att slagsmål mellan IFK:arna och Örebro-supporters uppstått pekade mot något nytt. Att invasionen fångats av TV-kamerorna innebar att episoden också fick en större nationell spridning än tidigare. Sammantaget kan man utpeka den 25 oktober 1970 som starten på den moderna huliganismen i Sverige (Andersson & Radmann, 1998, s. 115–116).

4.1.2 Forskning om den moderna huliganismen

Förutom de analyser som presenterats ovan, i avsnitt 2.1.2, är det svenska forskningsläget om huliganismen relativt tunt. Det har visserligen skrivits ett antal uppsatser på grundnivå och magister-nivå om den svenska huliganismen, men inga mer djuplodande analyser där man ställer frågor kring den bredare kontexten eller som berör de frågor jag diskuterar i den internationella forskningsgenomgången. Det finns dock några antologier där akademiker tar sig an "huliganismen". Av större betydelse är flera skrifter från Brå och Regeringskansliet. Innan jag går in på dessa vill jag kommentera de akademiska texter som finns kring problematiken i Sverige.

1993 kom antologin *"Mellan karneval & huliganism – en antologi om den moderna supporterulturen"* (Brännberg, 1993). Boken tar sin utgångspunkt i fotbolls-EM för herrar 1992 och den består av olika teman: "Det offentliga", "Karneval", "Huliganism", "Likhet-Olikhet." Sju författare från olika vetenskapliga discipliner försöker fånga den då varande supporterulturens spännvidd mellan karneval och huliganism.

1997 utkom antologin *"Våldet och glädjen – en debattbok om huliganer och glada supporter"* i ett samarbete mellan Inrikesdepartementet och SISU idrottsböcker. I förordet fastslås:

Det idrottsanknutna våldet har under senare år rönt stor uppmärksamhet i vårt land. Ordningsstörningarna har varit av en sådan omfattning att våldet inte längre kan anses vara enbart ett idrottsproblem utan lika mycket ett samhällsproblem. (Sverige Inrikesdepartementet, 1997, s. 5)

Det var Inrikesdepartementet som tog initiativet till att inrätta en arbetsgrupp med representanter för Inrikesdepartementet, Justitie-

departementet, Rikspolisstyrelsen, Riksidrottsförbundet (RF), Svenska Fotbollförbundet, Svenska Ishockeyförbundet och Svenska Bandyförbundet. Gruppens övergripande syfte var att skapa förutsättningar för att alla åskådare ska ”känna trivsel och trygghet vid idrottsevenemang samt under resan till och från arenan” (Inrikesdepartementet, 1997, s. 5).

I de nio kapitlen, skrivna av forskare, journalister, supporterpolis, sportchef, RF-representant och riksdagsrepresentant, ges en överblick över hur problembilden såg ut 1997. Inget väsentligt nytt kommer fram kring huliganismens historia, dess orsaker, vem som bråkar, hur problemet ska definieras, men flera av bidragen har en självkritisk hållning där supporterpolisen vittnar om brister i polisens arbete, RF-representanten om att idrottens fostran inte enbart är positiv och sportchefen om hur oroligheterna påverkar spelarna. Journalistbidragen är inte självkritiska utan handlar om idrottens bristande moral och etik och om ”läktarslöddret”. Philip Lalander, numera professor i socialt arbete, är den som kommer längst i sin analys av bråken, då han lyfter fram och problematiserar att det egentligen inte finns något meningslöst våld. Poängen är förstås att det inte går att lösa en våldsproblematik om de som försöker lösa denna inte förstår att våldet kan fylla en funktion, en mening. Lalander visar i sin text på våldets positiva egenskaper för dem som de facto överskrider det visuella våldet och tar till fysiskt våld. Hans förklaring är att våldet skapar identitet och mening i en tillvaro präglad av anonymitet och maktlöshet.

Det är av stor vikt att inte underskatta de positiva sensationer som våldsvärkare upplever vid besegrandet av ”den andre”. Dessa upplevelser karaktäriseras av makt och identitetsmässig tydlighet /.../ Våldet är förenat med känslor av allmakt och kan därför närmast ses som beroendeframkallande (Lalander, 1997, s. 71).

En annan svensk forskare som har analyserat fotbollsoroligheter är nationalekonomen Mikael Priks och då med fokus på vilka samhällsekonomiska kostnader fotbollsbråken innebär. Han har också tittat på olika kausalsamband mellan bråkens orsak och verkan. Till exempel hävdar Mikael Priks att den frustration man känner när det går dåligt för laget leder till ökat våld samt att det går att kvantifiera frustrationen utifrån glappet mellan förväntat resultat och uppnått resultat. Priks uttrycker det så här:

I find that frustration, generated by a team’s bad performance, indeed leads to unruly supporter behavior. A one-position drop in the soccer-

league leads to approximately 5 percent more unruly behavior by the team's supporters. (Priks, 2010, s. 1)

Priks konstaterar också, på samma sätt som de flesta fotbolls-forskare gör, att huliganer inte är slumpmässigt våldsamma, att de bryr sig om sitt lag och att de är starkt influerade av känslor (Priks, 2010, s. 9). Priks har fått ett uppdrag från RF som handlar om frågan "Hur kan huliganismen minskas?". Uppdraget ska redovisas i december 2012. Som en del av detta uppdrag analyserar Priks över 2000 domarrapporter där han bland annat fokuserar på inkastade föremål. Priks utgår från nationalekonomiska modeller för att hitta optimala strategier som ska ge bästa möjliga resultat och effektivitet för samhällsekonomin. Nationalekonomiska studier har hittills knappast förekommit vare sig nationellt eller internationellt vad gäller huliganismen, vilket gör att den nationella utredningen bör ta Priks rapport till RF i beaktande.

4.2 Danmark

Flera danska forskare har intresserat sig för huliganproblematiken. En av dessa är Lise Joern, vars avhandling "Alle hade os. En analyse af de danske "risikofans"" (2010) ligger till grund för denna forskningsgenomgång. Även innan Joerns avhandling har det gjorts ett antal studier kring danska supportrar generellt och inte minst då kring fenomenet med de godmodiga danska landslagssupportrarna – de så kallade "Roliganerna" (Peitersen & Skov 1991)². Men det finns också forskare, som liksom Joern, har intresserat sig för de våldsamma supportrarna (Rasmussen, 2010; Carstensen, 2010; Havelund et al., 2010).

Forskarna är överens om att fotbollsvåldet kom sent till Danmark. Under 1980-talet, som räknas som fotbollens svarta årtionde i Europa, var det de så kallade "Roligans" som karakteriserade dansk supporterkultur och det var också denna grupp av landslagssupportrar som 1986 blev de första som bildade en officiell supporterförening, "De Danske Roligans" (Joern, 2010, s. 65).

Det var först på 1990-talet som den danska supporterkulturen fick mera våldsamma inslag. Dessa var huvudsakligen koncentrerade till de fyra storklubbarna FC Köbenhavn (FCK), Brøndby

---

² Se kap 6 Media för en vidare diskussion kring "Roliganerna".

IF, Aarhus GF (AGF) och Aalborg BK (AaB). I samband med detta införde polisen också begreppet riskmatcher. Dessutom började man att särskilja de olika supportergrupperna, att ha olika in- och utsläpp för fansen och man började med kroppsvisitation (Joern, 2010, s. 8). På klubbnivå blev AaB:s supporterförening "AaB Support Club" den första supporterföreningen (1990). Denna följdes av Brøndby Support 1993. År 1992 skrev den danska tidningen *Berlingske Tidende* att "Roliganismen er ved at blive overhalet af den berygtede hooliganisme" och från och med då har också fenomenet hooliganism varit ett flitigt återkommande tema för dansk press.

I början av 1990-talet hade de tre klubbarna Frem, Brøndby IF och F.C. København problem med våldsbenägna supportrar. I Frem hade man en kärna på cirka 40 personer som också hade en uttalat nynazistisk approach. Även andra supportersammanslutningar kom att följa Frem's nynazistiska riktning. Medan man i Sverige kan datera den moderna hooliganismens födelse till 1970 (se kap. 5) anser man i Danmark att den kan dateras dels till den 7 oktober 1992, dels till den 23 september 1994. 1992 brakade två konstellationer, Brøndbys South Side Brigade (i dag under namnet South Side United) ihop med F.C. Københavns Copenhagen Ultras (i dag under namnet Copenhagen Causals) samman under och efter en match i Parken, Köpenhamn, med brutna näsor, inkastade föremål och sönderbrända stolsitsar som resultat (Joern, 2010, s. 67). I samband med det ökade bråket började polisen och klubbarna att arbeta mer aktivt och preventivt med säkerhetsarbetet och man införde, som jag påpekat ovan, begreppet "riskokampe" (dvs. riskmatch). När det sen blev ett allvarligt bråk i september 1994 i det som senare har fått namnet "Den sorte fredag" mellan samma lags supportrar, valde några av bråkstakarna att gå ut offentligt och proklamera att de var "huligans". Slagsmål mellan supportrar, mellan supportrar och polis, skadegörelse, bränder m.m. gjorde detta till en mycket uppmärksammad händelse och än i dag räknas "den sorte fredag" som den värsta våldsincidenten i dansk fotbollshistoria.

Problemet växte under 1990-talet och i slutet på decenniet räknade polisen med att det fanns kring 200 organiserade "huliganer" i Danmark varav cirka 60 "riskofans" i South Side United, cirka 50 i Copenhagen Ultras medan White Pride och White Angel i Århus uppskattningsvis hade 30–40 medlemmar. Trots att antalet växte liksom bråken kring fotbollen avvisade

danska justitieministern, Lene Espersen, år 2002 ett förslag om att införa ett "huliganregister" då hon menade att antalet "fotbollsböller" var för få för en sådan åtgärd. Antalet låg då på 150–200 individer (Joern, 2010, s. 72).

Danska forskare konstaterar att de mest våldsamma supportrarna också är hängivna fotbollsälskare och "riktiga fans":

Mange af de såkaldte risikofans er begejstrede og helhjertede tilhængere af et bestemt fotboldhold. (Joern, 2010, s. 75)

Att problematiken har ökat visar det faktum att under 2010 blev 399 personer anhållna i samband med fotbollsmatcher i Danmark. Den absolut största majoriteten blev dock tagna för störande uppträdande och för innehav av pyroteknik. Endast 16 blev anhållna för våld (Joern, 2010, s. 183).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att Danmark har och har haft problem med huliganism och då huvudsakligen koncentrerad till huvudstaden och städerna Aarhus och Aalborg. "Risikofansen" i "White Pride" framstår som den gruppering i det nordiska fotbollslandskapet som har tydligast koppling till extremhögern. Att media har haft och har en viktig roll för det danska huliganlandskapet framstår också som en viktig slutsats (Joern, 2010).

4.3 Norge

Norge har, jämfört med Sverige och Danmark, haft få problem med ordningsstörningar och våld i samband med idrott. Engelsk fotbollskultur har visserligen haft och har fortfarande en stor betydelse för norsk fotbollskultur och norska supportrar, men detta har inte lett till något idrottsrelaterat våld som kan kopplas till England. Kanske just därför fokuserade antropologen Hans Kristian Hognestads avhandling "Norway between Bergen and Middlesbrough – Football Identities in Motion" från 2004 på norska supportrar som följde engelska lag snarare än norska supportrar till norska lag. Förutom Hognestads studie av "långdistanssupportrar" har andra norska studier undersökt norska supportrars förhållande till engelsk fotboll och engelska lag (Iost, 2000; Hågenvik, 2003), några har skrivit om engelska supportrar (Hognestad, 1995; Åm, 2003) och andra om engelskt inflytande på norsk fotboll (Goksöyr & Hognestad, 1999).

En av de få som har studerat norsk supporterkultur är sociologen Arve Hjelseth som 2006 lade fram avhandlingen ”Mellom börs, katedral og karneval. Norske supportereres forhandlinger om kommersialisering av fotball” (Hjelseth, 2006). Huvudfokus för Hjelseth är frågan om hur norska supportrar förhåller sig till olika kommersialiseringsprocesser inom fotbollen. I fokus står följande:

- hur och om supportrarna gör motstånd, stödjer eller anpassar sig till kommersialiseringsprocesserna, och
- hur supportrarna genom diskussioner framförhandlar föreställningar om legitima supporter kulturer och praxis i ljuset av fotbollens kommersialisering (Hjelseth, 2006, s. 1).

Hjelseth visar att huliganismen inte har varit en viktig fråga för norsk fotbollskultur. Även om huliganismen inte har påverkat norsk idrott i någon större utsträckning har det förekommit diverse oroligheter kring grupperingar som både genom media och i norsk offentlighet har gått under det engelska namnet ”Causals”.

Förutom Hjelseths forskning kring norska supportrar har Haugsbakken skrivit om norska ”causals” utifrån ett medieperspektiv. Han fokuserar på medias rapportering av det som i Norge har fått namnet ”causalkulturen” (Haugsbakken, 2011).

Även om det reella fotbollsvåldet har varit nästan frånvarande i Norge har det varit en aktiv medierapportering som tog sin början år 2000. Så sent som i april 2000 börjar norska media rapportera om den norska ”causalkulturen” och grunden för uppkomsten härleds till rivaliteten mellan Norges två största städer, Oslo och Bergen, och de två fotbollsklubbarna Vålerengen och Brann. Intressant att notera är att när den traditionella papperstidningen Bergens Tidende skriver om fenomenet första gången gör de det genom att uppmärksamma en webbsida som de menar ”sprider våld på nätet” (Bergens Tidende 2000407, Haugsbakken, 2011).

Totalt rapporteras det om 268 incidenter i norska media åren 2000–2009 med en tydlig ökning åren 2006–2009. Från och med 2004 börjar causalkulturen ta större plats i norsk offentlighet och polisen börjar uttala sig om fenomenet och en mera systematisk kartläggning av de olika grupperna sker samtidigt som polisen i Oslo och Bergen börjar samarbeta, använder sig av spanare samt etablerar egna arbetsgrupper. Causals börjar omnämnas som ”hörisikosupportere” (Haugsbakken, 2011, s. 9).

2007 sker det ett trendbrott i causalkulturen i Norge då TV2 filmar ett slagsmål och har detta som nyhetsinslag, vilket gör att TV 2 kritiserar av polisen för den menar att denna medie-exponering ökar rekryteringen till causalmiljöerna. Då har det alltså gått mera än sju år sedan Bergens Tidende, april 2000, uppmärksammade fenomenet genom att hänvisa till en webbsida. Och i slutet av 2007 har en strategi för hur man ska arbeta med problematiken utarbetats: Det ska jobbas förebyggande, polissamarbetet ska bättras, man ska göra en genomgång av "Politidirektoratets" roll och man skal utväxla erfarenheter på europeisk och internationell nivå (Haugsbakken, 2011, s. 14).

Utvecklingen under 2008 och 2009 gör att polisen utreder möjligheterna att införa reseförbud och anmälningsplikt och i slutet av säsongen 2009 använder sig polisen av det nya tilltaget "besöksförbud" då en 19-åring förbjuds närma sig Vålerengas hemmaarena, Ullevål stadion, och hålla sig på 500 meters avstånd från olika bortaarenor då Vålerenga spelar. Totalt räknar man in 100–200 män i causalmiljön i Norge fram till 2010 (Haugsbakken, 2011).

Att det finns 268 artiklar i norska medier kan ju ge bilden av att huliganproblemen är stora i Norge, men jämför man t.ex. med Sveriges mediala täckning av problemen kan en enskild händelse i Sverige rendera flera artiklar än så (Radmann, 2012B). Trots medierapporteringen kring de norska causals kan man alltså konstatera att huliganismen, oavsett vilken definition man väljer, har varit och är ett mycket litet problem för norsk idrott. Det finns få rapporter och knappt någon forskning alls kring problematiken och flera internationella forskare konstaterar att det är ett icke-problem i Norge (Frosdick & Marsh, 2005).

4.4 Finland

Forskning kring idrottsrelaterat våld i Finland förekommer knappt. Det finns några studier kring allmänt supporterskap, men ingen som särskilt uppmärksammar våldsproblematiken, utan snarare supporterskapet generellt. I studierna "Finnish Football Supporters away from home" och "Alcohol and Transformation on Sport Spectating in Finland" konstaterar författaren att våldet inte är en fråga för den finska supporter-kulturen" samtidigt som han konstaterar att den finska supporter-kulturen har anammat en mera konti-

mental stil med mycket sång, flaggor och banners, och några enstaka Ultrasgrupperingar (Heinonen 2002, 2005). De finska myndigheterna har haft strikta restriktioner för vad som tillåts på arenorna och det finns förbud mot stora flaggor och tifo-arrangemang på grund av brandrisken. De incidenter som har förekommit kring fotbollen och ishockeyn är mera allmänt alkoholrelaterade och det har varit vissa dispyter mellan supportrar och klubbarna när det gäller förbudandet av tifo-arrangemang. Pressen har haft en tendens att överdriva problematiken också i Finland:

The tabloid press in particular has been keen to hype up a notion of Finnish hooliganism. However, the concept of hooliganism is clearly an inadequate conceptualization of Finnish audiences and emerging Finnish fandom. Indeed through their references to hooliganism the media have clearly exaggerated the phenomenon of fan disorder in Finland and in this way stirred up a climate of fear and apprehension. (Heinonen, 2002, s. 7)

Heinonen lyfter problemen med att media skapar en moralisk panik kring den förmodade huliganismen och att det i Finland pågår en symbolisk kamp mellan media, supportrar och myndigheter kring representation av identitet och supportrarnas beteende.

I de nordiska länderna, som i övriga världen, har medierna spelat en viktig roll i berättelsen om huliganismen och huliganerna, en så viktig roll att medierna behöver diskuteras i ett särskilt kapitel.

5 MEDIA

Det är omöjligt att bortse från medias roll när huliganismen ska studeras. Dels har forskare studerat medias roll i relation till huliganismen, dels verkar det som om media sätter agendan och pekar ut vilka frågor som ska fokuseras och debatteras i det offentliga samtalet. Forskningen konstaterar dessutom att det är genom media de flesta politiker, beslutsfattare, och allmänheten får sin bild och uppfattning om idrottsrelaterade våldsproblem. Huliganismen kontextualiseras och konstrueras genom olika medieberättelser och därför är mediepresentationen viktig att förstå och analysera (Hall, 1978, Dunning, et al, 1988, Armstrong, 1998, Tsoukala, 2009, Joern 2010). Låt oss därför titta lite närmare på vad forskningen säger kring medias roll vad gäller huliganismen.

5.1 Internationell forskning

Tidigare forskning om kvällspressens skrivelser om huliganismen i England visar att pressen stigmatiserar de inblandade, att man uppmuntrar till panikstämningar och att man förenklar orsakerna (Dunning, 2000, Andersson & Radmann, 1998). Enligt flera forskare blev medias roll under tidsperioden 1965–85 att skapa bilden av "den andra", en narrativ berättelse om huliganen som den avvikande. Så tidigt som 1969 kunde man läsa i tidningen att den engelska regeringen måste "make war on football hooligans" (Dunning, et al., 1988:152). Skapandet av "den andra" är en medieberättelse som enligt forskarna har gett legitimitet åt den allt hårdare kontrollen av fotbollslandskapet och kraven på ökat straff för fotbollsligister. "Huliganen" blev i media beskriven som en "folkfiende" som hotade civilisationen och det goda i samhället. Genom att beskrivas som vildingar och djur skapades en "vi" mot "dem" dikotomi (de civiliserade mot de civiliserade djuren), som i sin tur lade grunden för "huliganen som samhällsfiende" (Joern, 2010). Detta var en samhällsomstörtande fiende som man måste bemöta med hårda repressiva åtgärder (Armstrong, 1998). Flera forskare vittnar om att när man först har etablerat ett utanförskap och detta utanförskap har blivit legitimerat av "allmänheten" kan samhället sätta in allt hårdare kontrollmetoder och straff utan att någon reagerar. Lazar & Lazar beskriver denna process som ett hegemoniskt verktyg för att förenkla komplexa frågeställningar. När "den andra" framställs som det signifikant dåliga och omoraliska kan ingen skuld läggas på majoritetssamhället och det uppstår tydliga gränser mellan de onda huliganerna och de sköt-samma samhällsmedborgarna (Lazar & Lazar, 2004, Tsoukala, 2009, Joern, 2010).

Så tidigt som 1978 visade Stuart Hall i en artikel kring kvällspressens beskrivning av huliganer att dessa framställdes ensidigt och kallades "savages" och "animals". Begreppen var självklart stigmatiserande och dessutom ledde användningen av begreppen till att en stämning av panik uppstod, menade Hall (Hall, 1978).

Detta sätt att beskriva fotbollssupportrar i media är dock inget som bara hör 1970-talet till. Under EM 1998 snarare skärptes tonen i mediebevakningen av huliganerna genom att tabloidtidningarna började göra listor på de värsta huliganerna. Men det var inte bara i kvällspressen som supportrar pekades ut som våldsverkare. Morgonpressen beskrev mästerskapet som "The International

Hooligan Championship” (The Observer, 19 juni 1988, s. 15, Tsoukala, 2009, s. 90).

Medias betydelse för huliganismen som fenomen har även understrukits av de ovan presenterade Leicesterskolans forskare Eric Dunning, John Williams och Patrick Murphy. De sammanfattar sin tidningsanalys av den hundraåriga huliganismen enligt följande:

We are not suggesting that the press caused present-day hooliganism. Its roots are deep and very complex. Rather, we have argued that newspapers – in particular the tabloid press – have made a contribution of some significance to the rise of present-day hooliganism and to giving it its contemporary form. (Murphy, et al., 1988, s. 645)

En annan forskare som har tittat på medias narrativa skapande av ”the dangerous football hooligan” är sen tidigare nämnde juridikprofessorn Anastassia Tsoukala (Tsoukala, 2009). Medan andra forskare (se tex Cohen, 1972, Murphy, Dunning & Williams, 1988) i huvudsak har hållit sig till sitt hemland och inte sällan till analyser av tabloidpressen vidgar Tsoukala perspektivet genom att analysera även den mer seriösa morgonpressen samt göra en internationell komparation. I exempel från engelska, tyska, italienska, grekiska och franska tidningar, tabloid- som morgonpress visar hon att rubrikerna talar om : ”senseless fury”, ”uncontrollable criminal elements”, ”terrorists”, ”brainless”, ”thugs”, ”disease”. Begreppen liknar de Hall talade om för över 30 år sedan. Tsoukala visar dessutom att rubrikerna inte sällan ackompanjeras av ”sensationsfotografier” som visar våldsamma bilder (Tsoukala, 2009, s. 125–126). Tsoukala visar därmed, liksom många andra forskare har gjort tidigare, på medias stora roll i skapandet av ”the dangerous football hooligan”. Förtjänsten med hennes studie är att hon visar att när det gäller media verkar den lokala kontexten inte vara av betydelse för hur huliganismen skildras. Det är bekymmersamt om man tänker sig att bland andra makthavare får sin bild av vad idrottsrelaterat våld innebär genom media. Det borde självklart inte vara mediebild, utan huliganismens verkliga utseende i en specifik kontext, som påverkar uppfattningar och i förlängningen lagstiftning och kontrollåtgärder.

Det finns dock även undantag. En avvikande mediebild när det gäller tabloidtidningarnas beskrivning av supportrar stod den danska kvällspressen bakom när de skapade begreppet ”Roligans” för de fans som hejade på det danska landslaget. Det danska

landslagets följeslagare, "Roliganerna", brukar ofta kontrasteras mot de engelska huliganerna. En väsentlig aspekt i de förras positiva utveckling är att de i motsats till supportrarna i England behandlades välvilligt av dansk massmedia. Forskarna Birger Peitersen och Bente Holm Skov har beskrivit förloppet i boken *Herlige Tider* (1991) och de visar hur den danska populärpressen stöttade supportrarna och gav dem det rykte de fick i internationell press under EM i Frankrike 1984. Ekstra Bladet och BT fungerade då som en spegel i vilken de danska Roliganerna – ja, alla danska fotbollsälskande män och kvinnor – kunde se sig själva. För de danska Roliganerna spelade därmed populärpressen samma roll som den engelska populärpressen har spelat för huliganismen – men med omvända förtecken. Där den danska pressen stödde positiva tendenser såsom gemenskap, fantasi, humor och stolthet, förstärkte den engelska pressen våldet bland engelska fotbolls-åskådare genom att medvetet fokusera på det (Peitersen & Skov, 1991, Andersson & Radmann, 1998, s. 141).

5.2 Forskning om svenska medier

De mönster som beskrivits för internationell press återfinns i svenska medier (Andersson & Radmann, 1998). En analys av *iDag* (numera Kvällsposten) tiden före, under och efter Europamästerskapet 1992, visar att totalt hade tidningen 195 artiklar, varav 149 återfanns på sportsidorna, 39 under Nyheter, 2 under Kultur, 1 Ledare och 4 under Helgsidor. Artiklarna på sportsidorna visade upp den mest differentierade bilden av mästerskapet. Artiklarna på nyhetssidorna, ledaren och kulturartiklarna handlade däremot om den förväntade huliganismen. 30 av rubrikerna till nyhetsartiklarna fokuserade på våldet genom rubriker som "Dödslagets huliganer slog till igen" och "Så ska fotbollsvåldet slås ned". Ledarartikeln ställde frågan:

Ska Sverige fler gånger ställa upp som arrangör av stora idrottsmästerskap dit horder av förvildade individer dras? Är det värt alla de kostnader som uppstår och det lidande som människor kan åsamkas? (*iDag* 911008, s. 2).

I kulturartiklarna uttrycktes skepsis till hela arrangemanget. Så här uttrycktes det:

Att bygga taggtrådsbarrikader och gräva skyttegravar och resa TV-övervakningstorn, att kommendera tusentals poliser kostar miljoner av skattepengar. Första budet är 67 miljoner. Hästarna ska ha visir, pannskena och benskydd i plåt. Polismännen ska utrustas med tårgaspistoler, flamsäkra västar och sköldar. Dom så kallade fotbollssupportrarna ska isoleras i gallrade burar men samtidigt erbjudas morötter i form av utflykter och varpakastning så att dom glömmer bort att slå ihjäl varandra. (iDag, 911019, s. 4)

Analysen av artiklarna i iDag visar tydligt att redan innan EM-92 startade den 10 juni hade tidningen varit med om att skapa en moralisk panik genom beskrivningen av "fotbollsvåldet". I artiklarna, där huliganismen ofta personifierades genom de engelska supportrarna, kallades supportrarna "dödslagets huliganer". Lite kort kan man sammanfatta att artiklarna ledde fram till frågan: "*Vågar Svensson besöka EM-arenorna när världens värsta fotbollshuliganer kommer hit?*" (Andersson & Radmann, 1998, s. 130).

Att svensk tabloidpress har varit viktig för klackkulturens och senare firmakulturens framväxt och utveckling går som en röd tråd genom boken "Va för jävla pack e ni?" skrivna av Hagström, Johansson & Jurell, en bok jag återkommer till i kapitel 8 (Hagström, et al., 2010, s. 212–224). Det verkar vara AIK:s klack Black Army, BA, som är den klack som har levt närmast det man kan kalla en mediasymbios, där klackkulturen och kvällspressen ömsesidigt har växt och förstärkt varandra. Att klacken tidigt fokuserade på sitt utanförskap gjorde att medias skriverier stärkte identiteten och gemenskapen i BA. När supportrarna sjöng ramsan "Alla hatar oss – alla hatar oss, men va fan gör det så länge de fruktar oss" och sen kunde läsa om ramsan i pressen gjorde det att mediaspiralen var igång. Mediefokus på Black Army startade så tidigt som den 16 april 1979 då AIK mötte Elfsborg hemma och en AIK-supporter sprejade en TV-lins. Det blev förstasidesnyheter i tidningarna dagen efter. BA var den klack som medvetet valde den mest aggressiva framtoningen och genom medias skriverier blev detta manifesterat dels hos medlemmarna själva, dels hos allmänheten. En T-shirt som bestod av utklippta tidningsrubriker om BA:s våldsamerheter blev tidigt en del av "våldsberättelsen", genom den aggressiva råtten i emblemet, andra T-shirtar som t.ex. den med texten "Mörda ett djurgårdsbarn" där man ser en apa genom ett kikarsikte och souvenirförsäljning tillsammans med Hells Angels har gjort att bilden av den farliga "AIK-supportern" har frodats och växt (Hagström et al 2010). För varje skandalarubrik om

slagsmål, droger, hat, hot, bråk, utanförskap växte klackkulturen sig starkare vilket framgår av detta citat:

Vi gillade att sticka ut hakan och så hade vi våra uttalanden i medierna. Dom gillade det och körde bara på. Det räckte att man gick omkring och skrek någonting så blev det tre sidor i Aftonbladet. Vi spädde på bilden samtidigt som media köpte hela den grejen. Det gick hand i hand, säger Jimmy Walingstam. (Hagström, et al., 2010, s. 221)

Studier av Firman Boys huligansajt www.sverigescenen.com visar att detta dubbla odlade utanförskap, båda det självvalda och det genom media, lever i allra högsta grad i dag med. Genom en tydlig uttalat våldsideoologi med populärkulturella kopplingar till våldsfilmer som "A clockwork orange", i kombination med rapporter om detaljerade, autentiska, huliganslagsmål och en allmän hotkultur riktad mot domare, spelare, styrelseledamöter, journalister med flera använder Firman Boys den nya mediescenen för att upprätthålla den narrativa berättelsen om sig själva som "Sveriges farligaste firma" (Radmann, 2012).

5.3 Sociala medier

Om man vill förstå medias roll i dagens samhälle räcker det inte med att studera papperspressen. I dag diskuteras begreppen "gammalmedia" och "nymedia", där paperstidningar oftast får symbolisera gammalmedia och internet nymedia. Det är dock svårt att dra några tydliga gränser mellan dessa medieformer eftersom alla tidningar i dag också har nätutgåvor. I dag utgör så kallade sociala medier en viktig del av media. Samlingsbegreppet "sociala medier" är brett och i det ingår bloggar, twitter, Facebook, hemsidor, You Tube och Flashback. Det som gör dessa medier till "sociala" är bland annat att avsändare och mottagare kan kommunicera med varandra. Ibland brukar de "sociala medierna" också ges samlingsnamnet "nya medier".

När det gäller "huliganlandskapet" återfinns en uppsjö av bloggar, "huligansidor" och andra sajter. Några av de som påverkar bilden av det mediala "huliganlandskapet" i Sverige mest är som jag ser det www.sverigescenen.com, *You Tube* och *Facebook* (Radmann, 2012). Sverigescenen.com är Nordens största huligansajt. Man har ambitionen att kartlägga alla idrottsrelaterade huliganslagsmål i Sverige från 1990 och fram till i dag. Kartläggningen anses till-

förlitlig av flera.³ Nätsidan drivs av Firman Boys, en supporter-sammanslutning ("firma") som stödjer AIK. För att få publicera sig på Sveriges scenen måste man ha bevisat att man är med i en firma och att man kan slåss. En mycket specifik berättarröst när det gäller "huliganberättelsen" träder fram i beskrivningarna på Sveriges scenen eftersom huliganerna själva har tolkningsföreträde till berättelsen. Vad gäller You Tube har detta forum fått en allt starkare roll i berättelsen om huliganismen, då allt flera firmor väljer att lägga ut sina egna, autentiska, filmade slagsmål på You Tube. Att det också finns en kommentatorsfunktion kring de flesta klippen gör det möjligt för alla intresserade att interagera kring de olika filmklippen. Statistik kring hur populära klippen är samt kategoriseringar kring kön, ålder och geografi finns att tillgå under tusentals "huligan-You Tube-klipp". Vad gäller facebook har detta sociala och mediala nätverk bokstavligen revolutionerat världen de senare åren, inte minst under 2011 och den "arabiska våren", då flera diktaturer föll genom den så kallade "Facebookrevolutionen". Ett flertal olika händelser i det svenska fotbollslandskapet har renderat olika "hat-grupper" på facebook de senare åren.

Det är, som jag redan påpekat, svårt att dra en tydlig gräns mellan "gammalmedia" och "nymedia". När det kommer till beskrivningen och tolkningen av det svenska fotbollslandskapet verkar diskursen i gammalmedia vara att svensk fotboll har jätteproblem med det meningslösa våldet och en stor och ökande huliganism. De så kallade "risksupportrarna" utmålas som det största hotet mot svensk fotboll och som fotbollens fiender generellt. Denna bild återfinns dock också i delar av nymedia, fast där finns också en motberättelse genom de huliganer och supportrar som har egna upplevda erfarenheter från supporterlivets olika delar och som inte alls känner igen sig i de traditionella mediernas beskrivning av "huliganlandskapet". Dessa huligan- och supporter-"prosumenter", de både konsumerar och producerar narrativa berättelser om svensk fotbollskultur, verkar bli en allt viktigare del av medielandskapet.

Dagens medielandskap möjliggör tusentals nya röster i beskrivningarna av fotbollskulturen, vilket gör att traditionella media inte har samma tolkningsföreträde som tidigare, utan man går mot en

---

³ Intervjuer jag har gjort med poliser indikerar att innehållet på sidan till stora delar överensstämmer med verkliga händelser och att tillförlitligheten är stor. Andra forskare konstaterar samma sak: "The data reported on the hooligan web site is of high quality, and more comprehensive than police data" (Poutvaara & Priks, 2010).

mera diversifierad och mångfaldig idrottsrapportering. Den nya mediescenen har inneburit stora förändringar både kring antal TV-kanaler, utbud, digitala sändningar och inte minst vad gäller möjligheterna till att själv vara med och skapa nyheter och kunskap kring idrottsfrågor. Ett gott exempel på detta är sajten Svenska Fans som startades av några fotbollsentusiaster och som på kort tid vuxit lavinartat och som på få år fick över 240 000 unika besökare varje vecka, 122 000 registrerade medlemmar, 10 000 publicerade inlägg om dagen och över 4 000 frivilliga skribenter som samlade information.

5.4 Huliganen – ”den andra”

I detta kapitel har jag försökt att kontextualisera (medie-)bilden av ”huliganismen” och uppmärksamma att det pågår en maktkamp mellan olika medieaktörer kring frågan om ”god fotbollskultur” respektive ”huliganism”, en maktkamp som troligen kommer påverka Sveriges fotbollslandskap framöver (Radmann, 2012).

Tsoukala menar att medias beskrivning av huliganen som ”den andre” och huliganismen som en ”samhällsböld” och i vissa sammanhang till och med som en ”samhällscancer” påverkar den allmänna uppfattningens, och inte minst makthavarnas, syn på det idrottsrelaterade våldet. Denna bild rättfärdigar dessutom de insatser som används för att, så att säga, bekämpa ”sjukdomen”. Det verkar som om cancer är effektiv som metafor eftersom den, förutom det allvarliga med sjukdomen i sig, riskerar att sprida sig i samhällskroppen. Man har dessutom inte full kunskap om hur olika behandlingar fungerar, hur stor risken för återfall är och om sjukdomen överhuvudtaget går att bota. Alla insatser verkar då legitima för att bekämpa denna samhällsomstörtande sjukdom (Tsoukala, 2009).

Andra forskare från flera olika länder gör en analys som påminner om Tsoukalas. De skriver också att den bild media skapade av huliganen som ”den andra” blev en bild och en beskrivning som journalister, politiker och polisen började använda och ta som förklaring och som i sin tur gav legitimitet för de olika samhällsinsatser som ”behövdes” för att ta itu med problemen. Spridningen av bilden av huliganen som en anti-social varelse, ett djur, blev dominerande efter Heysel-katastrofen 1985. Det skedde en institutionaliserad avhumanisering och generell idiotförklaring av alla huliganer inom media, bland politiker och bland ordnings-

makten. Medienarrativet var att de inte var intresserade av vara sig fotboll eller samhällsnormer, utan enbart våldet. Genom alla idiotförklaringar sågs de inte som individer, de bröt mot lagen genom sin kriminella natur, de var inga riktiga supportrar och de tillhörde inte det civiliserade samhället genom sitt barbariska och djuriska uppförande. Denna stigmatisering gjorde att bilden av huliganen som "den andra", som den som till stor del inte hörde hemma i den civiliserade världen gjorde det lättare att införa olika typer av kontrollmekanismer utan någon större diskussion om det var lämpligt i ett större samhällsperspektiv kring individuella civila rättigheter. Huliganerna hade blivit "folkets fiender" och symboliserade ett patologiskt samhällstillstånd som måste bemötas hårt och bestämt. (Armstrong, 1998, Tsoukala, 2009)

Analysen har tagits ett steg längre av den danska idrottsvetaren Lise Joern som menar att kampen mot "huliganismen" har blivit kampen mot "den gode fiende". Hon refererar till att narkotikan länge hade denna funktion i samhällsdiskursen, men att rollen i dag innehas av "huliganismen". Joern menar att traditionella media till stor är med på att göra huliganismen till den gode fienden genom medias sätt att rapportera och beskriva fenomenet (Joern 2010: s. 176–184).

6 SVENSKA MYNDIGHETER

Brottsförebyggande rådet, Brå, har, som jag har visat i tidigare avsnitt, haft flera uppdrag kring det idrottsrelaterade våldet i Sverige. Brå arbetade åren 1984–86 mycket aktivt med vad de själva kallade "Läktarvåld" och arbetet har resulterat i fyra delrapporter och en slutrapport 1986. De olika rapporterna fokuserade på följande teman: "Vilka står för läktarvåldet? (1985:14), "Åtgärder vid inpasseringen" (1985:16), "Åtgärder inom idrottsanläggningarna" (1986:2), "Orsaker och åtgärder" (1986:3), "Resor till och från matcherna" (1986:10). Efter den sista rapporten 1986 dröjde det 22 år innan nästa rapport kom 2008, "Strategier mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar. En kunskapssammanställning" (BRÅ 2008:20).

När Brå påbörjade sitt arbete för snart 30 år sedan var det utifrån frågeställningarna: Söker sig just bråkmakare medvetet till fotbollsarenorna? Är huliganen i sådana fall redan aggressiv när han kommer till matchen eller är det matchmiljön i sig som gör honom

förbannad? Är det "professionella bråkmakare" eller "vanliga killar" som står för läktarvåldet och huliganismen? Den slutsats som redovisades 1986 var att de flesta som togs för bråk i samband med idrottsevenemang var alkoholpåverkade och att de tidigare varit i kontakt med polis eller sociala myndigheter. 60 procent var kriminellt belastade redan innan de togs in för läktarvåld och av de icke kriminellt belastade hade hälften haft kontakt med sociala myndigheter innan de greps i samband med en fotbollsmatch. Brå:s rapport utmynnade i allmänna rekommendationer om olika åtgärder för att befrämja säkerheten på arenaområdena. Andersson och Radmann skrev att den nya form, ur ett historiskt perspektiv, huliganismen hade tagit, med bråk mellan olika supportergrupper som främsta kännetecken, krävde nya lösningar. Sådana skulle först komma under 1990-talet i och med uppladdningen till EM-slutspelet som skulle hållas i Sverige 1992 (Andersson & Radmann, 1998, s. 114).

Det var i samband med EM-92 som man började satsa på de så kallade supporterpoliserna. En polis som började arbeta enligt de nya strategierna var Lars Rune Bohlin som i debattboken "Våldet – och Glädjen" skriver att det var ett nödvändigt steg att ta för de svenska polismyndigheterna för att bättre kunna arbeta med supporterkulturen:

Vi hade ingen kontakt med gäster, ingen information om hur många gästande supportrar som skulle komma och då det gällde att förutse väntat beteende på gästande supportergrupper var det gissningar och fördomar som gällde. (Bohlin, 1997, s. 25)

Jag återkommer till Bohlins uttalande i kapitel 8 "Nutidsröster", där jag tar upp några av dagens polisröster samt andras bild av hur polisen hanterar "huliganproblematiken".

I den senaste Brå-rapporten konstateras att:

/.../ det behövs ytterligare kunskap om det svenska supportervåldets omfattning och struktur. Det är som synes inte helt lätt att per automatik överföra utländsk forskning till svenska förhållanden. (BRÅ 2008, s. 83)

Brå föreslår en framtida forskningsstrategi som bör fokusera på fyra olika teman "Omfattningen av problemet", "Nätverkens struktur och logistik", "Samspelet mellan polis och supportrar" samt "Massmedias roll". Vidare föreslår Brå 13 åtgärdsförslag för att

komma tillrätta med vad de kallar ”Fotbollsrelaterade ordningsstörningar”:

1. Alkohol: Den nationella åtgärdsplanen bör samla de frågor för vilka det är av vikt att aktörerna etablerar en samsyn.
2. En översyn av samtliga befintliga arenor i syfte att öka säkerhet och komfort.
3. Inför en senaste ankomsttid till arenan i syfte att skapa utrymme för en noggrann visitering.
4. En översyn görs av den tekniska utrustningen i syfte att få övervakningsbilder som kan användas i identifikationssyfte. Skapa en minimistandard gällande kamerautrustningen och utbilda operatörer som kan handskas med övervakningskamerorna.
5. Utökad användning av modelleringsövningar inför varje säsong i de högre serierna.
6. Skapa arrangemang utanför och inne på arenan i syfte att minska den aggressiva stämningen samt att få åskådare att komma tidigare till arenan i syfte att undvika långa köer samt göra en noggrannare visitering.
7. Förlägg alla högriskmatcher vid lunchtid på helger.
8. Utöka samarbetet med lokaltrafiken i servicesyfte, framför allt för att få bort supportrar från området runt arenan så att polisen kan koncentrera sig på dem som är kvar och vill slåss. Tydligare information till åskådarna är en rekommendation.
9. Fortsätt att utveckla polisens kunskap om hantering av större folksamlingar: ”friendly but firm” och ”low policing”.
10. Fortsätt att utbilda operativa chefer på alla nivåer i syfte att få en jämnare toleransnivå under fotbollsmatcher.
11. Skapa en nationell specialutbildning för ordningsvakter som arbetar i samband med fotbollsmatcher.
12. Polisen bör använda sig av riktade insatser mot utvalda firmamedlemmar som en arbetsmetod i syfte att lagföra och slå ut firmagrupperingar.
13. Utred möjligheten att statistiskt redovisa fotbollsrelaterade brott.

Som jag ser det så innehåller många av Brå:s 13 punkter förslag som innebär repressiva åtgärder som kommer att begränsa rörelsefriheten för idrottssupportrar ytterligare. Brå understryker att polisen bör utveckla konceptet "friendly but firm policing", ett förhållningssätt som tar sin utgångspunkt i att polisens framtoning ska vara diskret och vänlig, men tydlig när det behövs. I början på 2012 verkar dock inte detta koncept användas av den svenska polisen då flera av Stockholms supporterklubbar bojkottar matcher i protester mot vad de upplever som ett övervåld från polisens sida där många oskyldiga drabbas. Kritiken handlar om att polisen arbetar konfronterande, kontrollerande och förtryckande, något flera fotbollsforskare har påpekat som ett stort problem (Frosdick & Marsh 2005). Trots detta förslag läggs huvudansvaret på polismyndigheten och det är iögonfallande att BRÅ helt bortser ifrån supportrarna själva. Enligt mig är det ett stort problem, man ser inte supportrarna som viktiga aktörer i att skapa "trivsel och trygghet" på arenorna. Just "trygghet" och "trivsel" går igen i olika myndighetstexter kring arbetet med supporterkulturen och en av grundfrågorna för hela problematiken är ju vem som ska ha tolkningsföreträde till att bestämma detta (Rapport Regeringskansliet, 1997). Att supportrarna inte finns med vittnar dels om att Brå menar att lösningarna måste ske genom en hårdare social och repressiv hållning från ordningsmaktens sida och att man nonchalerar den gedigna erfarenhetsbaserade kunskap som många lyckade supporterprojekt vittnar om.

6.1 Polisens arbete

Polisens sätt att arbeta kring idrottsvåldsprobatiken har ofta varit kritiserat, inte bara av supportrarna men också av många poliser själva något citatet från supporterpolisen Bohlin vittnade om i kapitel 4. Även om Bohlins uttalande har många år på nacken bekräftas polisens svårigheter när det gäller att hantera "huliganproblematiken" i alla intervjuer och de tre böcker jag refererar till i detta kapitel. Supporterpoliser jag har intervjuat menar att det handlar om inomorganisatoriska svårigheter, där supporterpoliserna säger att de har svårt att förmedla den kulturkompetens de besitter kring supporterkulturen till sina kollegor, vilket ofta medför att polisen som organisation gör en annan riskbedömning och hårdare ingripanden än vad supporterpoliserna föreslår. Denna

bild bekräftas i böckerna *Män av våld* och i *Va för jävla pack e ni*, böcker jag återkommer till i kapitel 8. En supporterpolis som blir intervjuad om sina andra poliskollegor säger:

Många gånger har de dålig förståelse. /.../ Om det är 100 eller 200 supportrar på samma ställe ser de ett jätteproblem fast det kanske är lugnt och att det i stället är 15–20 man längre bort som utgör problemet (Hagström, et al., 2010, s. 197).

De engelska forskarna Clifford Stott och Otto Adang framhäver i *Understanding and managing risk* (2009) vikten av att polisen är omvärldsorienterad och utvecklar en förståelse och kulturkompetens kring fotbollslandskapet

For a public order management to help decrease the likelihood of incidents, it is crucial that the police tactics fit closely with relevant risk assessments. It is of great practical importance to know and assess the social identities of the various (sub) groups of fans, their values and standards, aims and goals, their sense of what is right and proper, their stereotypes and expectations of other groups, their history of interaction with these groups and anything (dates, places, objects, forms of action) that has particular symbolic significance. (Stott and Adang, 2009)

Danska Joern skriver i sin avhandling ”Alle hader oss” att polisens avsaknad av kunskap kring vilka supportrarna är medverkar till att det ofta överreageras från ordningsmaktens sida samt att polisens insatser inte sällan drabbar oskyldiga:

Fansene behandles meget forskelligt lat efter, hvor i landet de er. Grænserne for, hvad der tolereres, er vidt forskellige i de forskellige politikredse (Joern, 2010, s. 115).

Internationell forskning visar att en differentierad syn på supportrar samt att man har en konstruktiv relation till dessa motverkar att icke-konfliktorienterade supportrar dras med i oroligheter. En ”dynamisk riskvärdering”, menar flera forskare, är det mest ändamålsenliga för att komma tillrätta med idrottsvåldet. I detta ligger att polisen arbetar enligt en interaktiv strategi som underlättar kontakt- och förtroendeskapande relationer och att man kan urskilja specifika grupperingar inne bland stora folksamlingar. De grupper som har en våldsagenda vill då inte interagera med polisen, medan de mera fridsamma grupperna vill samarbeta med polisen för att uppnå egna fördelar samt också kunna agera gentemot vissa våldstendenser som de fridsamma upplever som icke-legitima för

den situation alla befinner sig i. Detta förhållningssätt kommer inte förhindra alla konflikter, men bråken kan begränsas och man kan lättare isolera våldselementen. De fredliga supporterarna kommer i sådana situationer, om de har upparbetat ett förtroende för polisen, inte låta sig bli en del av oroligheterna. Detta kräver att både polisen och olika supporterfalanger måste ha en öppen dialog (Stott & Pearson, 2007, Rasmussen & Havelund, 2010, Joern, 2010).

7 SUPPORTERPROJEKT – ETT URVAL

I detta avsnitt presenterar jag några av de supporterprojekt som har genomförts i Sverige. Inom dessa finns en erfarenhetsbaserad kunskap som förhoppningsvis kan tas till vara när åtgärdsförslag mot idrottsvåldet ska genomföras. Avsnittet bygger på projektbeskrivningar, verksamhetsplaner, årsberättelser och intervjuer.

Det har funnits och finns många bra exempel på lyckade supporterprojekt vars huvudsyfte har varit att skapa en bättre fotbollskultur. Några av dessa har funnits länge och några har lagts ner, andra är nystartade. Vissa projekt lever enbart på ideella krafter medan andra har finansierats av externa givare. Eftersom det har varit så många olika projekt under åren är det omöjligt att ge en heltäckande bild av alla dessa olika insatser runt om i Sverige, men jag vill ge några exempel från olika år för att visa lite av bredden i supporterprojekten.

7.1 Supporterprojekt 1991–2006

Eftersom firmakulturen började växa fram i Sverige kring 1991 kan det vara av intresse att gå tillbaka och se på några olika projekt från den tiden och framåt. Idrottsvåldet har varit mest utbrett i huvudstaden och det är också där flest supporterprojekt har sjuväts och då av många olika samhällsaktörer. I Stockholm har flera lokala projekt bedrivits genom åren. Två exempel är "Projekt bättre läktarkultur" under åren 1991–93 och "Projekt bättre supporterkultur" under 1993–94. I januari 1995 fick åtgärderna en mer nationell inriktning. Nu utarbetades olika förslag och metoder för att komma tillrätta med oroligheterna på arenorna. De kan

sammanfattas i följande åtgärdsförslag, som redovisades 1996 i skriften *Projekt Supporterkultur*:

- Att samordna kontakter, lokalt och nationellt, för att utveckla gemensam förståelse, kunskap och förtroende.
- Att upprätthålla bra relationer mellan klubbarna och deras publik.
- Att verka för en positiv attitydförändring genom att ständigt påminna om idrottsrörelsens grundläggande etik och värderingar.
- Att se till så att klubbarna väger in såväl behovet av attraktiva arrangemang som behovet av åtgärder för att upprätthålla bra ordningsförhållanden.
- Att försöka integrera supporterklackarna med resten av publiken, men när säkerhetsmässiga behov föreligger, avgränsa dessa.
- Att konsekvent tillämpa ABC-modellen på klackmedlemmarna (A = skötsam, B = är i riskzonen, C = är kriminell).
- Att bygga upp matchvårdsorganisationer och utbildning av matchvårdar.
- Användning av trappstegsmodellen när någon ställt till problem, dvs. samtal – varning – avstängning.
- Att supporterverksamhetens utveckling kontinuerligt dokumenteras och värderas.

Dessa förslag från 1996 tar större hänsyn till supportrarnas engagemang än Brå:s förslag. Till skillnad från Brå:s åtgärdsförslag från 2008, lägger talet om etik, värderingar och skötsamhet ansvaret på supportrarna och ambitionen var att integrera klackarna med resten av publiken. Systemet med att samtala, varna och avstänga åskådare har använts under stora delar av Sveriges fotbollshistoria. I alla dessa fall har ambitionen varit att förbättra kommunikationen mellan fotbollens olika parter. Det är intressant att titta på klassificeringen av supportrarna genom olika tiden. Brå skilde 1986 i princip endast mellan "vanliga supportrar" och "professionella bråkmakare". Tidningarnas samtida distinktion var lika grov: "riktiga supportrar" åtskildes från "rötäggen", "djuren", "huliganerna" eller vad man nu valde att kalla de som ställde till problem. 1996 kategoriserade man i stället utifrån den s.k. ABC-modellen.

Man skilde mellan personer som var skötsamma, befann sig i riskzonen eller var kriminella. En nyfunnen insikt var att en och samma person vid olika tillfällen kunde uppträda som A-, B- eller C-supporter. Avgörande för beteendet var sådant som individens sinnesstämning, mottagandet, stämningen och spänningen vid matchen. Även matchutvecklingen, grupptricket, alkoholintaget och eventuella konfliktsituationer spelade in (Andersson & Radmann, 1998, s. 138).

7.2 Fotbollsalliansen 2006–2010

Aktivitetshuset ”Fryshuset” i Stockholm har varit ett nav för olika supporterprojekt och ett av de större projekten var samarbetet som gick under namnet ”Fotbollsalliansen”. I detta projekt ingick klubbarna AIK, Djurgårdens IF, Hammarby IF, IFK Göteborg, Gais, Örgryte IS, IF Elfsborg, Helsingborgs IF, Landskrona BoIS och Malmö FF. Här arbetade man nära klubbarna kring värdegrundsfrågor, man tog fram metoder och verktyg för att jobba med ungdomar kring frågor som alkohol, våld, jämställdhet och rasism. Ett delprojekt inom Fotbollsalliansen var föräldraforumet ”Huliganpäron”, där oroliga föräldrar till unga i riskzonen bildade ett nätverk för att kunna stötta varandra och för att öka kunskapen kring ”huliganlandskapet”. Här samarbetade man också med Örebro universitet kring en metod som syftade till att minska drickandet bland unga.

7.3 Program supporter 2007–2011

Ett annat flerårigt supporterprojekt, som numera är en etablerad verksamhet i Stockholms stad, är ”Program Supporter”, som under projekttiden gick under namnet ”Projekt Supporter”. Det är ett nätverk som består av fältassistenter och ungdomsarbetare från olika stadsdelsförvaltningar och några kranskommuner. Målet för nätverket är att

/.../ arbeta med förebyggande och operativa insatser för att begränsa det destruktiva beteendet med våld och droger som finns hos vissa anhängare/supportrar med inriktning på ungdomar under 18 år. (Verksamhetsberättelse 2007–2010)

Den huvudsakliga målgruppen är mellan 13–18 år, alltså icke myndiga personer. Man konstaterar att orsakerna till att ungdomar

söker sig till en firma är fyra, bekräftelse, uppmärksamhet, utanförskap och att man söker spänning och kickar i vardagen (Program Supporter 2007–2011).

Jag har fokuserat på åren 2007–2011 och gått igenom elva ”Fältrapporter”, Verksamhetsberättelser åren 2007–2010 och Verksamhetsbeskrivning 2011.

Vad gäller fältrapporterna kan man konstatera att Program Supporter har redogjort för tjugoåtta ”akuta insatser i urval”, och av dessa tjugoåtta återfinns nitton pojkar och nio flickor. Med tanke på hur relativt få flickor som återfinns i denna miljö är antalet flickor påfallande stort. Fem av dessa ”insatser” riktade mot ”flickorna” handlade om alkohol, tre om att de var kända av fält-assistenterna från andra sammanhang och ett fall beskrivs som att en ”flicka hamnat i paniktillstånd” utan någon närmare förklaring. Av de nitton ”pojksfallen” handlade elva om våld, sju om alkohol och ett fall om narkotika. Vad gäller idrott handlar åtta om fotboll, två om ishockey och ett om bandy av dessa elva fältrapporter.

Att media verkar spela en allt större roll för dessa unga supportrar vittnar både fältrapporterna, verksamhetsberättelserna samt verksamhetsbeskrivningen om. Och det är påfallande vilken genomslagskraft och intresse som fokuseras på de sociala medierna. Alla elva fältrapporter avslutas med hänvisningar till internet och You Tube-klipp, där supportrar själva har filmat olika händelser från den aktuella ”matchen” och lagt ut dessa. Totalt hänvisas det till tjugoåtta You Tube-länkar. Program Supporter använder sig själva av sociala medier och skriver att fältgruppernas profiler på facebook kan ha goda effekter i det förebyggande arbetet.

Program Supporter lägger stor vikt vid internet och nya mediers betydelse för målgruppen och de skriver: ”Tillsammans med samverkanspartners kan vi konstatera att det har blivit allt vanligare i vår målgrupps syfte att uppmärksammas av de äldre, att bestämma träff, fotografera, videofilma slagsmålen och därefter lägga ut materialet på internet” (Verksamhetsberättelse, VB, 2007, s. 2).

Program Supporter skriver vidare kring medias roll att gruppen nyfikna ungdomar har ökat kring riskgrupperna. Många ingår inte i målgruppen, men söker spänning och förväntningar genom att bevittna konflikter och sammandrabbningar. Program Supporter menar att om media inte uppmärksammar den destruktiva supporter-kulturen kommer denna nya grupp att minska. Ungdomarna i målgruppen för Program Supporter uttrycker en hållning som går ut på devisen ”hellre okänd än okänd”. Rekryter-

ingen till de destruktiva miljöerna sker huvudsakligen genom bekantskapskretsen och via kontakter och kanaler genom firmornas hemsidor och communities enligt Program Supporter.

Program Supporter skriver i sina årsberättelser att "användandet av droger är relativt utbrett". Detta är ett problematiskt konstaterande, då det inte går att verifiera, eftersom endast ett av de tidigare nämnda 28 fallen var narkotikarelaterat. De delar upp supportrarna i tre kategorier, "C-supportar", "Risksupportrar" och "Ungdomar i riskzon". Fram till 2008 använde man endast kategorierna "risk-supportrar" och "ungdomar i riskzon". År 2008 uppmärksammar man de olika "baby-firmorna" – Bajen Baby Squad BBS, Bajens Yngre BY, Bajen Orphans, Gnagets Yngre GY och Djurgårdens Mindre Grabbar DMG.

Program Supporter samarbetar med länskriminalens supporterpolisgrupp som arbetar nationellt med att stävja idrottsvåldet. När polisen påträffar ungdomar under 18 år skickar de brev hem till målsman och för kännedom till berörd social myndighet med rubriken "Ungdom i riskzon". Dessa brev kallas för "orobrev". År 2007 skickades 41 orobrev, 2008 skickades 85 och 2009 skickades 98. För 2010 uppges en "tydlig minskning". I Verksamhetsbeskrivning 2011 skriver de att de ungdomar de har kontakt med ofta är kända av de lokala sociala och polisiära myndigheterna i deras bostadsområden, något som då överensstämmer med Brå:s rapporter.

Program Supporter utvecklas efter hand med flera samarbetsaktörer och 2011 fanns 34 partners, samt utvidgade åtaganden som till exempel att man ska arbeta med integrationsarbete mot främlingsfientlighet, segregation och utanförskap. Vikten av samarbete framhävs starkt: "Det förtjänar att understrykas att det är de koordinerade insatserna som är helt avgörande för framgång" (Program Supporter 2011:6).

7.4 Stå upp för fotbollen

Ett av de senaste projekten kring att skapa en positiv fotbollskultur är projektet "Stå upp för fotbollen". Detta är ett samarbete mellan föreningen Svensk Elitfotboll (SEF), Svenska Fotbollförbundet och aktörer från det privata näringslivet såsom ICA, Swedbank, Svenska Spel och TV4-gruppen, inklusive Canal+. Projektet startade i januari 2012 och har som målsättning att

minska hot, våld och huliganism inom svensk fotboll och tanken är att alla som bryr sig om fotbollen måste samverka för att motarbeta de destruktiva miljöerna.

7.5 Positiv läktarkultur

Ett av de senare supporterprojekten är ”Positiv Läktarkultur”, ett projekt som startades på initiativ av AIK-alliansen 2009 men som sen dess har blivit ett landsomfattande nätverk av engagerade supportrar som vänder sig mot det de upplever som en snedvriden mediebild, som i sin tur påverkar alla makthavare från politiker, styrelseledamöter och journalister till att vända sig mot stora delar av supportersverige, enligt ”Positiv läktarkultur”. Huvudsyftet för ”Positiv läktarkultur” är, enligt dem själva, att arbeta opinionsbildande för att ge en mera positiv och nyanserad bild av supporter-kulturen än den som vanligtvis förekommer i traditionella media. Genom sociala medier har projektet växt snabbt och har i januari 2012 7 850 medlemmar på sin Facebook-grupp. Projektet är inte klubbbundet, utan det finns totalt 34 supporterkonstellationer representerade i projektet och dessa representerar idrotterna fotboll och/eller ishockey i femton svenska städer: Stockholm, Göteborg, Malmö, Södertälje, Linköping, Degerfors, Kalmar, Norrköping, Elfsborg, Gefle, Trelleborg, Luleå, Västerås, Örebro och Helsingborg. Projektet har konkreta förslag på hur man ska skapa en bättre läktarkultur i Sverige och de tar upp två saker som måste förbättras, det rationella säkerhetsarbetet samt att det måste till en kulturförändring bland supportrarna själva. Projektet skriver på sin hemsida att många supportrar i dag tar kraftigt avstånd från bråk på läktarna:

Vi kan lyckligtvis konstatera att supporter-kulturen nått ännu en milstolpe. Vi ser hur den har kommit till ett kritiskt skede där även inkastade smällare blir fördömt och på allvar börjar bli ”osexigt” (www.positivlaktarkultur.se/losningen).

7.6 Supporter Liaison Officer (SLO)

En SLO ska vara länken mellan klubben och supportrarna, personen ska föra klubbens talan gentemot supportrarna och ska samtidigt vara supportrarnas röst in i klubben. SLO har funnits i över 10 år i Tyskland och har varit en lyckad satsning kring att

utveckla en positiv och produktiv dialog mellan olika aktörer i fotbollslandskapet. SLO ska nu införas i Sverige i Allsvenskan och dessa personer kommer sannolikt att bli mycket viktiga aktörer i arbetet kring en positiv fotbollskultur. SLO har ett starkt stöd från organisationen "Fanseurope" och SLO kommer arbeta aktivt för att Fanseuropes fyra viktigaste mål ska bli en realitet, att Europas supportrar får fullt erkännande som huvudaktörer från makt-havarna inom fotbollen, att supportrarna alltid konsulteras och att deras intressen tas tillvara kring fotbollens nyckelfrågor, att ägarskap och driften av fotbollsklubbarna bestäms av klubbens medlemmar och att man strävar efter att fotbollen ska vara fri från våld och rasism (www.fanseurope.org).

7.7 Svenska fotbollssupporterunionen (SFSU)

SFSU företräder svenska supportrar i frågor som rör svensk fotboll genom dialog och kontakter med SEF, SvFF, Uefa, politiker, polis och medier. Föreningen säger sig arbeta för att utveckla och bevara den demokratiska tradition som finns inom svensk fotboll och en av huvudfrågorna har varit att behålla den så kallade 51 %-regeln. I februari 2012 har 26 olika föreningar och grupper anslutit sig till SFSU.

Det kan konstateras att det finns en bred kunskap hos olika aktörer som återfinns både inom offentlig verksamhet, inom civilsamhället och inom delar av näringslivet runt om i Sverige om problematiken kring idrottsvåldet. Ett förslag är att det genomförs en sammanställning och analys av de största och mest framgångsrika projekten.

8 SVENSKA NUTIDSRÖSTER

I detta kapitel kommer jag att fokusera på några olika röster i det svenska fotbollslandskapet. Genom olika konstellationer samverkar samhällets tre stora aktörer – det offentliga, marknaden och civilsamhället – kring skapandet av fotbollskulturen. En stor del av dagens fotbollslandskap är en kamp om tolkningsföreträdet till att bestämma vad som är god fotbollskultur och vilka som egentligen är de viktigaste aktörerna. Utvecklingen i Sverige den senaste tiden har visat att det finns ett stort avstånd mellan många olika aktörer

sinsemellan, exempelvis mellan Svenska Fotbollförbundet (SvFF) och svenska supportrar. Detta avstånd har växt under 2010 och 2011, och har utmynnat i att många, inte minst av klack-supportrarna, har enats i en kritik mot SvFF, vilken bland annat har manifesterat sig i gemensamma sånger riktade mot förbundet:

Förbundet har startat en häxjakt,
med lagar som säger så här,
ta bort alla känslor från sporten,
för då blir den mer familjär,
men så länge vi står kvar på läktarn',
kommer fotbollen aldrig att dö,
supportrar får sporten att leva,
försök aldrig stoppa vårt stöd

I detta kapitel ska jag försöka låta olika nutida röster bli hörda. Kapitlet bygger inte på tidigare forskning, men jag anser ändå att det har sin plats i denna rapport, eftersom rösterna speglar några andra aktörer än de som hittills blivit synliggjorda i de andra kapitlen, samt att många av rösterna har direkta erfarenheter av "idrottsvåldet". Jag har valt att diskutera rösterna utifrån tre olika teman "Våldet", "Firmorna" och "Huliganen". Dessa teman är ofta förekommande i "huligandiskussionen" och vad gäller "våldet" så verkar de flesta som är involverade i den våldsamma supporter-kulturen uppleva våldet som meningsfullt och signifikant för deras supporterskap. "Firmorna" som måste räknas som egna sub-kulturer inom supporter-kulturen har egna normer och värderingar som skiljer sig från samhällets normer och värderingar när det gäller synen på våld. Samtidigt vittnar de som är med i en firma om att firman ger en stark identitet, både på ett individuellt och kollektivt plan, och en stark gemenskap. Vad gäller "huliganen" så verkar den gemensamma nämnaren för alla "huliganer" vara fyra saker: att det är en man, han gillar att slåss, han gillar fotboll och ishockey generellt och sin klubb specifikt och han gillar att festa.

I diskussionen använder jag ett antal intervjuer jag har gjort med föräldrar till "huliganer", aktiva "huliganer", tidigare "huliganer" som i dag arbetar för att bättra supporter-kulturen inom sin klubb, säkerhetsansvariga, supporter- och dialogpoliser och "vanliga" supportrar.

Jag använder också två svenska reportageböcker, "Män av våld – om svenska huliganer" (Deogan, 2011) och "Va för jävla pack e ni?", en bok om Stockholmklackarnas tillkomst och utveckling

skriven av tre supportrar, Magnus Hagström, Peter Johansson och Carl Jurell.

Vidare använder jag självbiografin ”En av grabbarna – en berättelse inifrån brödrskapet Firman Boys”. Den kom 2005 och är skriven av pseudonymen Johan Höglund.⁴ Jag har träffat och intervjuat ”Johan Höglund”, som är en av dem som var med och startade Firman Boys och som har funnits med på den svenska ”huliganscenen” sedan starten.

Mina intervjuer, reportageböckerna och ”huliganbiografin” ger en inblick i hur ”huliganerna” själva upplever och beskriver sina liv och den subkultur som de själva är en del av. Dessa berättelser är viktiga att ta del av för att förstå den bredare sociala kontext som idrottsvåldet är en del av.

8.1 Våldet

Tony Deogan är den enda människa som har avlidit till följd av fotbollsvåld i Sverige. Han dog den 29 juli 2002 efter att ha blivit grovt misshandlad i en uppgörelse mellan firmorna Wisemen, IFK Göteborg, och Firman Boys, AIK.

Boken ”Män av våld” är upplagd kring olika intervjuer med människor som befinner sig både i och runt de våldsamma fotbollsmiljöerna i Sverige. Deogan har intervjuat femton ”huliganer”, tre flickvänner till ”huliganer”, fyra föräldrar, tre ”supportrar” och en polis. Tommy Deogan, Tonys bror, skriver i ”Män av våld” att hans bild av huliganismen har ändrats under arbetet med boken genom att han dels upplever våldskulturen som ett mode som ger status till män, oavsett ålder, dels upplever han att den mytomspunna starka gemenskapen är starkt överdriven. Han menar att festandet, alkoholen och drogerna är det mest centrala för umgänget och att många huliganer gömmer sig när det blir box (slagsmål):

/.../ här finns en skillnad mellan dem som är ute efter kicken som våldet ger, och de som gillar festerna, identiteten och bekräftelsen som umgänget ger (Deogan, 2011, s. 19).

Detta bekräftas även i mitt material och det verkar vara utom all tvekan att både festen och slagsmålet är av stor vikt för hela

---

⁴ Boken har blivit en försäljningssuccé och har fram till november 2011 sålt i över 30 000 exemplar. Det finns också långtgående planer på att filmatisera boken.

våldskulturen, men att själva *lusten* att slåss och med vilken frenesi och aggressivitet man slåss varierar från individ till individ.

Poliserna som uttalar sig i ”Va för jävla pack e ni?” konstaterar att problemen kring idrottsvåldet är ett samhällsproblem, och inte enbart ett idrottsproblem och våldet är ungefär konstant, även om omfattningen kan variera lite från år till år. Polisen berättar att de skiljer på den gamla och den nya rekryteringen inom huliganismen. Den gamla rekryteringen gjordes innan mobiltelefoner och Internet, då bråken ofta var i närheten av arenan eller på väg till eller från. Genom den nya tekniken styrs slagsmålen upp, det är lättare att planera bråken som ofta sker långt från arenan och inte på matchdagen. Polisen hävdar också att tekniken har gjort att ryktet om de som är bra på att fajtas i skolan sprids snabbare och att detta har gjort att det blivit en hårdare kärna av yngre risksupportrar. Ultrasgrupperingarna hänger ofta med på slagsmålen om de sker nära arenan, men de följer inte med på uppgjorda box (slagsmål) på annan plats.

I de intervjuer jag har gjort säger ”huliganerna” att det har skett en förändring av hela våldskulturen genom att det knappt förekommer våld inne på arenorna och att media därför borde sluta använda begreppet läktarvåld. ”Firmakillarna” säger själva att de har patent på våldet.

Vi i firmorna äger våldskulturen och har patent på den och så vill vi ha det, för på det sättet kan vi också kontrollera att det inte spårar ur (eget intervjumaterial).

De hävdar att inga andra grupperingar än firmorna får slåss i ”klubbens namn” och att de under de senare åren har haft många interna uppgörelser kring detta där budskapet har varit:

Ska du slåss, så måste du vara med i firman. Vi har satt ner foten i våran klubb och sagt att vi äger våldsmonopolet. Ska du utöva våld i klubbens namn ska du söka dispens till firmagruppen och det kan vara en process av årtal (eget intervjumaterial).

Det framgår tydligt att det har skett en förändring kring våldscenen vad gäller bråken inne på arenorna. Alla supportrar, oavsett kategorisering, vänder sig mot våldsamheter på arenorna. Det framkommer också att det har varit interna stridigheter kring vem som ska ha tolkningsföreträde till att starta och att genomföra slagsmål.

8.2 Firmorna

Firmakulturen har sitt ursprung i klackarna. Alla de tre Stockholmsklackarna – Black Army BA, Blue Saints BS och Bajen Fans BF – startades 1981. Klackarna fångade upp en ny generation supportrar som ville skapa sin egen identitet och röst på läktarna, en röst lika mycket riktad mot den egna klubben, de äldre supportrarna som samhället (Hagström, et al., 2010). Att alla var ideella föreningar med stadgar, årsmöten och protokoll som nödvändiga ingredienser för verksamheten möttes med skepsis och oförståelse av många. Författarna till boken ”Va för jävla pack e ni?” konstaterar:

Många var helt ovana med föreningsliv och årsmötena kunde vara kaosartade. Repliker som ”Jag säger väl vad jag vill, din harmynta jävel” och förslag om att gå ut ur lokalen och göra upp var i den här miljön något fullkomligt naturligt. Samtidigt fanns från början också personer som var duktiga organisatörer, ägde verbal begåvning och hade ambitioner både för supporterklubben och för egen del. (Hagström, et al., 2010)

Citatet från boken om ”begåvade” klacksupportrar överensstämmer med den bild jag har fått fram från mitt material. Någon enstaka finns fortfarande kvar i ”huligankulturen”, medan många av de äldre har sadlat om och blivit en viktig del av den positiva supporterklubben som verkar för att lösa problemen.

Att det i början av supporterklubben utveckling inte enbart var fotbollen som stod i centrum vittnar alla de tre böckerna om. Det handlade lika mycket om att attityden, musiken och stämningen var viktiga för klackarnas uppkomst och olika perioder kännetecknades av olika musikstilar. I slutet på 1980-talet var det högerextremismen och högermusiken som verkade vara ”inne” bland många klacksupportrar:

1989 stod 300 personer i vår klack och heilade och sjöng om att Hitler höll på ”Djurgårn” /.../ En annan ramsa i Djurgårdsklacken hade texten ”Karl den 12:e hade hundratusen man och han var hjälte i vårt land – Sieg Heil”, varpå många i klacken höjde högerarmen i nazisthälsning (Hagström, et al., 2010, s. 87).

Författarna menar dock att detta huvudsakligen var en protest mot ”mainstreamsamhället” som skulle chockera och att det inte handlade om någon medveten rasism eller nynazism. Enligt författarna var de flesta klacksupportrar ointresserade av politik generellt, men mycket upptagna av att provocera:

Heilandet” som förekom ganska flitigt på Råsunda, Stadion och Hovet var oftast ett uttryck för provokation snarare än för en politisk åsikt (Hagström et al 2010:91).

Att högerextremistiska uttryck bara användes för att provocera är troligen en väl naiv tolkning. Författarna skriver visserligen så, men man måste ha i minnet att detta självklart kan vara en efterkonstruktion. Med tanke på utvecklingen bland vissa firmor runt om i Europa, inte minst i Danmark, där högerextremismen varit en viktig del, är det svårt att tro att det bara skulle handla om en provokation mot det etablerade (fotbolls-) samhället.

I boken skriver författarna att Sveriges första firma, AIK:s Firman Boys, bildades 1991, utifrån engelska influenser, och att de från början hade en uttalad och medveten våldsideoologi. Att Firman Boys uppstod förklaras av författarna utifrån två anledningar, dels att de som ingick i firman gillade att slåss, dels ansåg de att de behövde försvara andra AIK:are som hade råkat illa ut. Enligt författarna såg Firman Boys till att invandrarfientligheten på AIK:s ståplatsläktare minskade:

I Firman fanns invandrarkillar och som grupp accepterade man inte de rasistattityder som med viss framgång drevs av skinheads på Råsunda Norra Ståplats. (Hagström, et al., 2010, s. 92)

Djurgårdens firmagruppering ”Järngänget” startade samma år och den 28 februari 1991 brakade Firman Boys och Järnkaminerna ihop i det som kan kallas Sveriges första organiserade firmaslagsmål. ”Höglund” en av grundarna till Firman Boys, menar att våldet tog en helt ny riktning i samband med firmabildandet. Det var då man sökte direkt konfrontation med likasinnade killar ”de allra tuffaste från de olika supportermiljöerna”. Detta medförde, enligt ”Höglund”, att de ”vanliga supportrarna” inte hamnade i bråk och fick stryk. Det är ett resonemang många verkar vara överens om. Tommie Arvidsson, Djurgården:

Bortamatcherna var grövre och fulare än vad de är i dag. Man härjade med lokalbefolkningen, slog sönder saker, dunkade på oskyldigt folk. Det röjdes friskt i Leksand – man kunde sänka ett par fyllegubbar på en pizzeria eller vad som helst. Sånt har jag inte sett de sista femton åren överhuvudtaget, det skulle inte accepteras i dag. Med firmakulturen blev det snyggare på ett sätt – vissa håller på, andra inte. (Hagström, et al., 2010, s. 99)

I intervjuerna jag har gjort bekräftas denna bild av Firman Boys tillkomst. I en intervju med en ”firmakille” säger han att dagens firmakultur skiljer sig från tidigare supporterbråk då det i dag går ut på en enda sak och det är att:

/.../ mäta sina krafter och söka direkt konfrontation, vilket inte var modellen när jag började på 1980- och 90-talet, utan då var konfrontationen ofta inom klacken och där långt ifrån alla deltog (eget intervjumaterial).

Han säger vidare att det var mer särdragat och okontrollerat våld tidigare, att dagens firmautveckling har gjort att likasinnade söker likasinnade och att andelen oskyldiga har minskat. Hagström et al ställer dock frågetecken kring firmornas idealbild av sig själva, att de enbart slåss mot likasinnade, att de inte slåss på arenorna och att de inte påverkar de vanliga supportrarna i särskilt hög grad. Tvärtom menar de att firmorna hela tiden vill utvidga sin verksamhet, att det förekommer våld på vägen till och från arenorna som påverkar alla åskådare och att firmorna använder våldets makt-språk för att påverka supportrar, förtroendevalda, tränare, spelare med flera.

Detta stämmer väl överens med den bild Deogan ger i sin bok, där han menar att flera allsvenska klubbar låter sig styras av firmorna och att många viktiga styrelsebeslut fattas utifrån huliganernas intressen.

Deogan skriver att rekryteringarna till firmorna runt om i Sverige tilltar ”lavinartat”, att det inte längre är ett storstadsproblem utan att mindre städer som Linköping, Norrköping, Örebro, Luleå och Oskarshamn har firmagrupperingar. Han menar också att det i dag inte enbart finns så kallade ”babyfirmor”, där medlemmarna är mellan tretton till arton år, utan också ”mini-firmor” där barn i åldrarna tio till tretton år slåss i idrottens namn. Han skriver att de mest kända firmorna i Sverige 2011 är:

- AIK: Firman Boys, Young Boys, Gnagets Yngsta/Baby Boys
- Djurgårdens IF: Djurgårdens Fina Grabbar DFG, Djurgårdens Yngre Grabbar DYG, Djurgårdens Minsta Grabbar DMG
- Hammarby: Kompis Gänget Bajen KGB, Bajen Baby Squad, Bajens Yngsta/Bajens Orphans
- IFK Göteborg: Wisemen (WM), Youth Crew Gothenburg
- Helsingborg: Frontline, Helsingborg's Yngsta

- GAIS: Gärningsmännen, GAIS Yngre

Det är svårt att göra någon uppskattning av hur nära verkligheten Deogans uppräknade av firmor kommer. Om jag jämför denna lista med intervjuer jag själv har gjort med aktiva "firmakillar" hävdar de att det under hösten 2011 enbart fanns tre "riktiga" firmor i Sverige, nämligen Firman Boys, Djurgårdens Fina Grabbar samt Wisemen. När jag ber dem definiera vad de menar med en "riktig" firma så är deras förklaring att en riktig firma är en firma som kan samla en minst 250 man stark kärntrupp, medan man på "känsliga matcher" kan få ihop 600 man med "svansen". "Svansen" ska här förstås som de supportrar som kan vara med och slåss vid särskilda tillfällen, men som inte är med i någon firma (eget intervju material).

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att de aktiva "huliganerna" menar att "huliganscenen" är på framväxt och att den har kommit för att stanna i Sverige

Jag tror att scenen, som vi kallar den, har hittat sin plats i samhället, definitivt. Vi är här för att stanna och sen, vilken form det blir, det blir upp till oss att avgöra, att förvalta (eget intervju material).

Andra jag har intervjuat säger precis tvärtom – firmakulturen är på väg ner. En av anledningarna till detta är att Firman Boys har blivit så stor och mäktig att ingen vill ge sig på dem. Deogan listar många nya firmor, men dessa verkar vara av mindre omfattning än de stora som har funnits med under lång tid – Firman Boys, Djurgårdens Fina Grabbar och Wisemen. Flera andra menar att firmakulturen är på väg bort och anledningen till att Firman Boys numera är helt tongivande förklaras med att det inte "kostar något" att vara huligan i AIK 2011, att man kan bete sig hur som helst utan att det blir några konsekvenser från klubbens sida (eget intervju material).

Det alla verkar vara överens om är att Ultrasgrupperna inom supporter-kulturen växer snabbt och att en viktig fråga för framtiden är hur dessa grupper kommer att hanteras av klubbar, ordningsmakt och medier. I kategoriseringen risksupportrar och icke-risksupportrar definieras Ultrasgrupperna in bland risk-supportrarna.

Supporterpoliser vittnar om att supporter-kulturen i dag är mycket mera fragmenterad och diversifierad än tidigare, vilket gör arbetet svårarbetat. Det kan finnas olika falanger inom samma supporterklubb, exempelvis hittar man inom Hammarby tre Ultrasfalanger som alla kan ha olika ingångar till olika frågor. De

påpekar att Ultraskulturen är på stark frammarsch, vilket de inte ser så positivt på. De uttrycker det så här:

Ofta kan de utgöra ett större problem än firmor och causals, framför allt på bortaplan. På något sätt känns det som att Ultras har ett större myndighetsförakt än vad den vanliga supportern har. De ska testa gränser hela tiden och se hur långt de kan driva saker. Man vill ha lite kaos på läktaren känns det som. (Hagström, et al., 2010, s. 201).

”Myndighetsförakt” och ”att testa gränser” var två viktiga ingredienser när först klackkulturen och sedan huligankulturen växte fram. En fråga man kan ställa är om det numera är Ultrasgrupperna som är i färd med att ta över ”oros- och våldsdiskursen” från ”huliganerna”?

Och finns den typiska ”huliganen”? Låt oss gå närmare in på diskussionen kring den ”typiska huliganen” utifrån deras egna berättelser.

8.3 Huliganen

Både i forskningen och i diskussionen om idrottsvåldsproblematiken har det varit och är en ständigt återkommande fråga vem ”huliganen” är, hans bakgrund och om den typiska ”huliganens” levnadshistoria. Det som karaktäriserar ”huliganen” skiljer sig från land till land och man måste därför sätta ”huliganen” in i en nationell kontext. Danska Joern menar att den typiska danska huliganen inte finns utan

/.../ de voldsorienterede grupper er et bredt udsnit af den danske befolkning. Aldersmæssigt ligger de i gennemsnittet mellem 16–35 år /.../. Politisk ligger de mest til højre. (Joern, 2010, s. 123)

Det är således en komplex fråga. Fokuserar man på den svenska ”huliganen” så vill jag börja med att problematisera frågan utifrån de femton ”huliganer” som intervjuas i Deogans bok och deras sociala bakgrund. Trots att det finns mycket skrivet kring huliganproblematiken saknas det ofta empiri från aktiva ”huliganers” berättelser om vilka de är, varför de slåss och var de kommer ifrån. Därför är Deogans bok intressant. Av dessa femton placerar Deogan nio i kategorin övre medelklass och tre från arbetarklass uppväxta i en förort. För tre stycken uppges ingen social eller klassmässig bakgrund. Det bör tilläggas att ”Män av våld” inte är en forskningsbaserad bok och det är därför svårt att veta vilka kriterier

Deogan har haft kring indelningen. Trots detta ger boken flera intressanta infallsvinklar till förståelsen av huliganismen. Jämför man detta med statistik från Brå och från polisen så sticker Deogans intervjupersoner ut. Brå och polisen anger att de flesta som blir tagna i samband med polisen är kända sedan tidigare av både socialtjänst och polis på grund av trassliga hemförhållanden och tidigare brottsligt beteende (Brå 1996, Brå 2008). Supporterpoliser som jag har intervjuat har samma bild. Tidigare supporterpolisen Lars Sundlöf:

När det varit bråk på Malmö Stadion brukar jag kolla upp dem som var inblandade. Nästan 100 procent av dessa har varit inblandade i olagliga saker tidigare och tittar man på deras hemförhållanden följer dessa det klassiska mönstret: De har ofta ensamstående mammor, har haft en tråkig uppväxtmiljö och lever under besvärliga sociala förhållanden. Det är de som söker sig till de här gängen, till klackarna. Där hittar de identitet och trygghet. (Andersson & Radmann, 1998, s. 127)

Det är alltid svårt att generalisera utifrån enskilda levnadsöden, men eftersom bröderna Tommy och Tony Deogan båda intar en speciell plats i det svenska "huliganlandskapet" kan det vara av intresse att titta närmre på deras bakgrund. I inledningen av "Män av våld" beskriver Tommy Deogan kort sin bror. Han föddes och växte upp i Stockholmsförorten Hallonbergen med indiska föräldrar och under en kort period tillhörde han Wisemen. Vi får veta att Tony har ett kriminellt förflutet och han kom ut från ett långt fängelsestraff kort innan han blev misshandlad till döds:

Min storebror Tony hade ett dubbelansikte och ett dubbelliv. Jag kände till dem i många år, visste om dem medan han ännu levde. Båda var extrema – den kriminella och våldsamma Tony gick hand i hand med den respektfulle, hjälpsamma och vänliga Tony. /.../ Vissa betraktade Tony självklart som huligan, för andra var det nästintill ofattbart. Mitt emellan dessa läger stod jag och såg hur Tonys ansikten skiftade beroende på miljö, umgänge och humör. (Deogan, 2011, s. 17)

Detta citat visar att det finns grovt kriminella individer i firmorna och att man inte måste ha en geografisk koppling till "sitt" lag, men man får också reda på att denna person endast kort tid hade varit med i IFK Göteborgs firma Wisemen. Eftersom Tony Deogan är den enda som har dött i samband med fotbollsvåld i Sverige är det av intresse att fokusera på några omständigheter kring detta "huliganmord". Hans bror Tommy skrev boken "Blodsbröder" 2009 och han beskriver sin egen och sin brors uppväxt och liv, ett

liv kantat av kriminalitet och droger, en alkoholiserad pappa och en mamma som känner att hon inte räcker till för sina söner. Tommy och Tony förenar missbruk och kriminalitet med diverse fotbollsbråk kring sina favoritlag Gais och IFK Göteborg. Enligt Brås statistik och polisens uppfattning av "den typiska huliganen", att det är en kille med trassliga hemförhållanden, kriminellt förflutet och våldsamt beteende skulle man kunna säga att bröderna Deogan var en "idealbild" av den typiska "huliganen", dock är detta bara en bild av det rätt diversifierade huliganlandskapet. Trots att polisen har haft förhör med över 200 supportrar kring dödsmisshandeln har ingen fällts och ingen har velat prata med polisen om händelsen. Att inte prata med polisen är också en del av den så kallade "hederskodexen" bland firmamedlemmar och just denna del verkar de flesta hålla sig till.

En reflektion man kan göra är att de ex-huliganer som i dag arbetar med allmänna supporterfrågor samt de aktiva huliganer som skriver böcker, är aktiva medieproducenter på huligansajter med mera. De är samtidigt de "huliganer" som är mest resursstarka. De har ett socialt och kulturellt kapital som gör att de kan röra sig i alla olika supporterkontexter, men att de också är tillräckligt "smarta" för att inte bli tagna av polisen eller hamna i Brås statistik.

"Höglund" säger i intervjun att han har varit en del av firmakulturens väckelse och att han har sett sex firmagenerationer växa fram i AIK:s namn. Med tanke på att hans bok har sålt över 30 000 ex, att han har ett bra civilt arbete och att han är fotbolls tränare i AIK framstår han inte som den typiska "huliganen". Han framstår snarare som en "idealhuligan" med huliganens mått mätt och detta idealmått verkar för "huliganerna" själva vara en "kille med stil och klass som inte drogar eller missköter sig". Att, som "Johan Höglund", kombinera ett mycket våldsamt huliganliv med allt vad det innebär under mer än 20 år med bibehållen hälsa, karriär och familj måste betraktas som ett undantag.

En annan firmakille jag intervjuar är 21 år. Han läser en lång universitetsutbildning med mycket höga antagningspoäng och säger att han blev "värvad" som 12-åring till en "subkultur". Han säger vidare:

När man växer upp på Norra i den kulturen med den identiteten som klubben ger så står man inte bara och tittar på fotboll, man växer in i det som 12-åring och som 16-åring börjar man organisera sig.

I dag är han ledare för en av de yngre firmagrupperingarna.

När det gäller själva begreppet "huligan" är det anmärkningsvärt att de jag intervjuar själva inte alls känner igen sig i att de skulle vara "huliganer". Den självupplevda bilden och beskrivningen de ger är att det snarare handlar om en gentlemannakultur där man slåss mot likasinnade, där alla är ungefär jämnstarka och där man respekterar varandra. Vi får alltså diametralt motsatta bilder av den "huligan" media beskriver och när "huliganen" beskriver sig själv. Firmakillarna säger att man inte kan förlika sig med en kultur som drabbar oskyldiga och att man sedan flera år inte ger sig på någon som själv inte är "firmakille". Inom firmakulturen vill man benämna sig som "grabb" eller "ligist", men absolut inte som huligan:

Nej, jag gillar inte begreppet huligan överhuvudtaget, jag tycker inte om innebörden. För mig är en huligan någon som tycker om att kasta flaskor och vandalisera och slå in skyltfönster, det att aktivt vandalisera och förstöra saker, det är en huligan. Jag är en ligist, jag är en grabb, jag har stil och klass och jag gillar att slåss (eget intervju-material).

Firmakillarna jag intervjuar återkommer ständigt till vikten av att sköta sig och vara en "riktig man":

Det är ju svårt för vuxna män som är alfahannar att rättfärdiga att springa runt och slå på oskyldiga, eller kasta en sten på en buss eller putta en polis så han ramlar. Det känns väldigt töntigt (eget intervju-material).

Dessa exempel visar hur svårt det är att dra gränserna också inom firmakulturen. Flera av de jag har intervjuat säger att den enda anledningen till att de var eller är aktiva i en firma är kicken de får av att slåss med likasinnade och de kan inte alls identifiera sig vare sig med grov kriminalitet eller missbruk. Andra röster, från både polis och eventansvariga, hävdar dock att firmorna är en av huvudaktörerna kring droghandeln i Stockholm

Det är ingen hemlighet att en stor del utav Stockholms narkotika- och kokainförsäljning styrs av firmakulturen, det är ju självklart, det är de perfekta människorna. De rör sig i inneklubbmiljöer, de klär sig på ett bra sätt, de har enorma kontaktnät, man vet att de håller käften och är lojala (eget intervju-material).

I de intervjuer jag har gjort med både aktiva och före detta "huliganer" framhävs att det är svårt att definiera specifika kriterier kring den "typiska huliganen", förutom några gemensamma

nämnare: Han är en man, han gillar att slåss, han gillar att festa, han gillar idrott (huvudsakligen fotboll och ishockey) och han gillar att inmundiga olika rusmedel tillsammans med andra män. I intervjuerna och i böckerna framkommer det att "huliganerna" själva gärna ser sig som representanter för "manlighetens sista bastion", medan mediebilderna och allmänhetens bild ofta är att de är "slödder", "djur" och "idioter".

9 AVSLUTNING

Om man ska sammanfatta rapporten dels utifrån forskningen, dels utifrån den erfarenhetsbaserade kunskapen som har framkommit i olika projekt och praxisnära verksamheter kan man dra följande slutsatser:

1. *Definitionen av begreppen är mycket viktig.* Det är först när man har definierat och avgränsat begreppen, som t.ex. "huliganism", "huligan", "läktarvåld", "idrottsvåld", som man kan åtgärda de olika problemen. Det är himmelsvid skillnad mellan att "avskaffa huliganismen" och göra "läktarna fria från smällare". De flesta aktörer, från "aktiva huliganer" till supporterpoliser, verkar vara överens om att det är fullt möjligt att göra idrottsarenorna våldsfria.
2. *"Idrottsvåldet" måste kontextualiseras.* Den engelska fotbollshegemonin, från "huliganforskningen" till Premier League, är stark i Sverige och kan medföra att lösningarna kring idrottsvåldet inspireras av den engelska modellen. Sverige bör hitta förslag till egna lösningar som tar hänsyn till den svenska samhälls- och idrottsmodellen. Det bör utarbetas en nationell handlingsplan som ger utrymme för regionala och lokala lösningar.
3. *Alla röster måste höras.* I rapporten framgår det att representanter både för det offentliga, för marknaden och för civilsamhället har erfarenhet, kunskap och kompetens kring "idrottsvåldet", som är viktigt för att utveckla fotbollskulturen i Sverige i en positiv riktning. Inte minst är supporterarnas egna röster avgörande för att hitta konstruktiva, långsiktiga och hållbara lösningar. Nyckelpersoner kring att sammanställa och operationalisera olika aktörers önskemål kan vara klubbarnas SLO – Supporter Liaison Officer.

4. *Bestämma vem som ska ha tolkningsföreträdare.* Vilka och vems intressen som ska tillvaratas och vem som ska ha beslutsrätt kring vissa frågor måste klargöras. En tydligare ansvarsfördelning måste diskuteras och en analys av åtgärdsförslag som berör supporterulturens utveckling bör göras i forum där aktörer från de olika organisationerna finns representerade. Utifrån detta undviker man att en organisations interna logik blir styrande utifrån den egna organisationens villkor och resurser. Medias bild av "idrottsvåldet" måste tas i särskilt beaktande, då både allmänhet och beslutsfattare huvudsakligen verkar ha sin förståelse av idrottsvåldet från medierna.
5. *Samarbete.* Många aktörer lyfter fram behovet av samarbete för att lösa såväl små konkreta problem som långsiktiga strukturproblem. "Idrottsvåldet" är en del av svensk idrott och en del av det svenska samhället och för att säkerställa kvalitet, uppföljning och kontinuitet som bygger på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet föreslås att ett nätverk av forskare och representanter för marknaden, det offentliga och civilsamhället bildas. Vem som ska stå som huvudman för nätverket bör utredas av Centrum för idrottsforskning (CIF).

Referenser

- Andersson, T. (2002) *Kung Fotboll. Den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*. Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Andersson, T., & Radmann, A. (1998) *Från gentleman till huligan? Svensk fotbollskultur förr och nu*. Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Andersson, T., & Radmann, A. (1998) 'Fans in Scandinavia', in Brown, A. (ed.) *Fanatics! Power, Identity and Fandom in Football*. London: Routledge.
- Andersson, T., & Radmann, A. (1999) 'The Swedish Model', in Armstrong, G. & Giulianotti, R. (eds) *Football Cultures and Identities*. Basingstoke: Macmillan.
- Andersson, T. (2010) Svensk Fotbollshuliganism 1900-1970, i *Fotboll och huliganism i Skandinavien*, En antologi sammanställd av Havelund, J, Joern L & Rasmussen, K. idrottsforum.org.
- Armstrong, G. (1998) *Football Hooligans. Knowing the Score*. Oxford: Berg.
- Armstrong, G. & Harris, R. (1991) 'Football Hooliganism: Theory and Evidence', *Sociological Review* 39: 427–58.
- Bohlin, L. R. (1997). Titel. I Sverige Inrikesdepartementet (Ed.), *Våldet - och glädjen!: En debattbok om huliganer och glada supportrar* (sidnummer). Farsta: SISU idrottsböcker
- Bourdieu, P. (1992) *Texter om de intellektuella*. Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ, rapport. (2008) *Ordningstörningar i samband med idrott*, Stockholm. Rapporter. 1985:14, 1985:16, 1986:2, 1986:3, 1986:10, 1996.
- Brug, H.van der (1994). Football Hooliganism in the Netherlands, in R. Giulianotti, N. Bonney and M Hepworth (EDS), *Football, Violence and Social Identity*, Routledge.
- Brännberg, T. (1993). *Mellan karneval och huliganism: En antologi om den moderna supporterulturen*. Floda: Zenon.
- Brännberg, T. (2010). Att dekonstruera begreppet huliganism, i *Fotboll och huliganism i Skandinavien*, En antologi sammanställd av Havelund, J, Joern L & Rasmussen, K. idrottsforum.org.

- Carstensen, T. (2010). Fra bomberjakker til stone island *Fotboll och huliganism i Skandinavien*, En antologi sammanställd av Havelund, J, Joern L & Rasmussen, K. idrottsforum.org.
- Castells, M. (1996) *The Rise of The Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I*. Cambridge, MA and Oxford: Blackwell.
- Castells, M. (1998) *Identitetens makt. Informationsåldern. Ekonomi, Samhälle och Kultur. Band 2. I* Göteborg: Daidalos.
- Clarke, J. (1978) 'Football and Working Class Fans: Transition and Change', in Ingham, R. (ed.) *Football Hooliganism: The Wider Context*. London: Inter-action-inprint.
- Cohen, S. (1972) *Folk Devils and Moral Panics, The Creation of Mods and Rockers*. London: Mac- Gibbon & Kee.
- Colome, G. (1997) La péninsule ibérique dans la tourmente des ultras, in M. Comeron (ed)., *Quels supporters pour l'an 2000*, Brussels.
- Connell, R.W. (1996) *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Dahlén. P. (2008) *Sport och medier. En introduktion*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Dal Lago, A. (1994). Italian football fans. Culture and organization, in , in R. Giulianotti, N. Bonney and M Hepworth (EDS), *Football, Violence and Social Identity*, Routledge.
- Deogan, T. (2009). *Blodsbröder*. Malmö: Bra Böcker.
- Deogan, T. (2011). *Män av våld: [om svenska huliganer]*. Malmö: Bra böcker.
- Dunand, M. (1987). Violence et panique, in *Revue de droit penal et de criminology* no 5.
- Dunning, E., Murphy, P., & Williams, J. (1988). *The roots of football hooliganism: An historical and sociological study*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Dunning, E., Murphy, P. and Waddington, I. (1991). Anthropological versus Sociological Approaches to the Study och Soccer Hooliganism: Some Critical notes, in *The Sociological Review* 39.
- Dunning, E. (2000). Towards a Sociological Understanding of Football Hooliganism as a World Phenomenon in *European Journal on Criminal Policy and Reserach* 8.

- Dunning, E., Murphy, P., Waddington, I., & Astrinakis, A. (2002) *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. Dublin: University College Press.
- Ehrenberg, A. (1991). *Le culte de la performance*, Calmann-Levy, Paris.
- Erkiner, K. (2004.) Les problèmes posés in *La violence et le fanatisme dans le sport*, Istanbul.
- Faulkner, K. (2004) *Football hooliganism: theories, commonalities and police stereotyping*, University of Portsmouth.
- Finn, G. (1994). Football violence – a societal psychological perspective in R. Giulianotti, N. Bonney and M Hepworth (EDS), *Football, Violence and Social Identity*, Routledge.
- Frosdick, S., Marsh, P. E., & Chalmers, J. (2005). *Football hooliganism*. Cullompton, UK: Willan Publishing.
- Giulianotti, R. (1999) *Football. A Sociology of the Global Game*. Cambridge: Polity Press.
- Giulianotti, R. (2004) 'Civilizing Games: Norbert Elias and The Sociology of Sport', in Giulianotti, R. (ed.) *Sport and Modern Social Theorists*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Giulianotti, R. (2008). *Sport: A critical sociology*. Cambridge [u.a.: Polity Press [u.a.
- Goksöyr, M. Olstad, F. (2002). *Fotball! Norges Fotballforbund 100 år*, Oslo.
- Govaert, S., & Comeron, M. (1995). *Foot & violence: Politique, stades et hooligans : Heysel 85*. Bruxelles: De Boeck.
- Gren, A. (2009). *Fotboll och huliganism. Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien*. Stockholm.
- Hagström, M., Johansson, P., & Jurell, C. (2010). *Va för jävla pack e ni?: Berättelsen om Stockholms fotbollsklackar*. Stockholm: Imperial Publishing.
- Hall, S. (1978) 'The Treatment of Football Hooliganism in the Press', in Ingham, R. (ed.) *Football Hooliganism: The Wider Context*. London: Inter-action-inprint.
- Hargreaves, J. (ed.) (1986) *Sport, Power and Culture*. Oxford: Blackwell.
- Haugsbakken, H. (2011). www.idrottsforum.org

- Havelund, J., Joern, L., & Rasmussen, K. (2010). *Fotboll och huliganism i Skandinavien: En antologi*. Malmö: Idrottsforum.org.
- Heinonen, H. (2002). Finnish Football Supporters away from home: A case study of Finnish National Team Fans in *Soccer and Society*, vol. 3/2002.
- Heinonen, H. (2005). *Alcohol and Transformation of Sport Spectating in Finland*, Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD, publication 45).
- Hjelseth, A. (2006) *Mellom börs, katedral og karneval: Norske supporters forhandlinger om kommersialisering av fotball*. Universitetet i Bergen.
- Hognestad, H. (2004). *Norway between Bergen and Middlesbrough – Football Identities in Motion*. NIH, Oslo.
- Höglund, J. (2005) *En av grabbarna. En berättelse inifrån brödraskapet Firman Boys*. Stockholm: MMG Books AB.
- Hågenvik, K. (2003). *I'm forest till I die – Skogsvokterne; en lokalisert identitet I en global verden*. Universitetet I Bergen.
- Iost, R. (2000). *The quest for authenticity : an analysis of Norwegian Liverpool FC fans*. University Of Oslo.
- Johansson, M. (1986) *Teorierna och läktarvåldet*. Umeå universitet, Pedagogiska institutionen.
- Joern, L. (2010). "Alle Hader Os": *En analyse af de danske "risikofans"*. Århus: Institut for Idræt, Det Naturvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet.
- Jönsson, K. (2010) *Matchen som aldrig ägde rum. Och ytterligare åtta kapitel om idrott, etik och politik*. Falun: Ica bokförlag.
- Kerr, J.H. (1994) *Understanding Soccer Hooliganism*. Philadelphia: Open University Press.
- King, A. (1997) 'The Lads: Masculinity and the New Consumption of Football', *Sociology* 31.
- Lalander, P. (1997). *Att vara supporter i Våldet - och glädjen!: En debattbok om huliganer och glada supportrar*. Farsta: SISU idrottsböcker.
- Lazar, A., Lazar, M. (2004). The Discourse of the New World Order: Out-casting the double face of threat in *Discourse & Society* 15.

- Le Noé, O. (1998). *Football et violences* in Regards sur l'actualité no. 243.
- Lewis, J. M. (2007). *Sports fan violence in North America*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Limbergen, K., Walgrave, L. (1992). *The societal and Psychosociological Background of Football Hooliganism*, Louvain.
- Mac an Ghail, M. (1996) 'What about the Boys? Schooling, Class and Crisis Masculinity', *Sociological Review*, vol 44, no 3: 381–397.
- Mendel -Enk, S. (2004) *Med uppenbar känsla för stil- ett reportage om manlighet*. Atlas.
- Marsh, P. (1978) *Aggro. The Illusion of Violence*. London: Dent.
- Marsh, P. E., & Campbell, A. (1982). *Aggression and violence*. New York: St. Martin's Press.
- Messner, M. (1992) *Power at Play. Sports and the Problem of Masculinity*. Boston: Beacon Press.
- Murphy, P., Dunning, E., Williams, J. (1988). Soccer Crowd Disorder and the Press: processes of Amplification and De-amplification in Historical Perspective. *Theory, Culture & Society*, 5.
- Nayar, P.K. (2010). *An Introduction to New Media and Cybercultures*. Chichester: Wiley Blackwell.
- Nuytens, W. (2008). *Footballeurs, supporters et violences*, Esporte e Sociedade no. 7.
- Peitersen, B., & Holm, S. B. (1991). *Herlige tider: Historien om de danske roligans*. København: Komma og Clausen.
- Persson, L.K. (1993). *De blåvita invasionerna 1969–70*, i Idrottsarvet 1993, Göteborg.
- Poutvaara, P., Priks, M. (2009). *Hooliganism and police tactics*, in Journal of Public Economy Theory, 11.
- Priks, M. (2010). *Does Frustration Lead to Violence? Evidence from the Swedish Hooligan Scene*, in KYKLOS, Vol 63 No. 3
- Radmann, A. (1994). *Fotboll EM-92. En studie av kveldspresen*. SVEBI:S årsbok, Lund.
- Radmann, A. (1999). *Fotbollslandskapet, Fotboll som socialt fenomen*. Lund University, Department of Sociology.
- Radmann, A. (2012). The New Media and Hooliganism. Constructing Media Identities in *We love to hate each other*, Krövel & Roksvold (eds), Nordicom.

- Rasmussen, K. (2010). Porträt af en hooligan, i *Fotboll och huliganism i Skandinavien*, En antologi sammanställd av Havelund, J, Joern L & Rasmussen, K. idrottsforum.org.
- Robson, G. (2000) *No One Likes Us. We Don't Care: The Myth and Reality of Millwall Fandom*. Oxford: Berg.
- Roumestan, N. (1998). *Les supporters de football*. Paris: Anthropos (diff. Economica).
- Salvini, A. (1998). *Il rito aggressive*, Giunti, Florence.
- Spaaij, R. (2006) *Understanding Football Hooliganism: a Comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Spaaij, R. (2008) Men Like Us, Boys Like Them: Violence, Masculinity, and Collective Identity, *Journal of Sport & Social Issues*, 32: 369.
- Stott, C., & Pearson, G. (2007). *Football "hooliganism": Policing and the war on the "English disease"*. London: Pennant Books
- Svensson, A. (2007) *Från norra ståplats till cyberspace, En beskrivning av en diskussion på internet om ishockey utifrån ett offentlighetsperspektiv*. Göteborgs universitet, Institutionen för journalistic och masskommunikation / JMG.
- Sverige Inrikesdepartementet. (Ed.). (1997). *Våldet - och glädjen!: En debattbok om huliganer och glada supportrar*. Farsta: SISU idrottsböcker.
- Taylor, I. (1971) 'Soccer Consciousness and Soccer Hooliganism', in Cohen, S.: *Images of Deviance*, Harmondsworth: Penguin.
- Tsoukala, A. (2009) *Football Hooliganism in Europe. Security and Civil Liberties in the Balance*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.
- Vassort, P. (1999). *Football et politique: Sociologie historique d'une domination*. Paris: Editions de la Passion.
- Åm, L. (2003) "Us versus them: A Study of Football Supporter Identity with special Reference to Manchester United, Universitetet i Bergen.

Intervjuer

25 intervjuer med olika aktörer

Övrigt

Rapport regeringskansliet 1997

The Observer, 19 juni 1988:15

iDag 911008:2

iDag, 911019:4

Projekt Supporterkultur 1996

Program Supporter Verksamhetsberättelse 2007–2010

Projekt Supporter 2007–2011

Verksamhetsberättelse, VB, 2007: 2

Projekt Supporter 2011:6

Bergens Tidende 20000407

Websidor

www.sverigescenen.com

www.svenskafans.com

www.aftonbladet.com

www.expressen.com

www.sthmsodra.com

www.hammarbyultras.com

www.ultraboys.se

www.kritaen5a.com

www.idrottsforum.org

www.fanseurope.org

www.positivlaktarkultur.se

www.sfsu.se

Skrivelse 2012-02-06

Frågor kopplade till personuppgiftslagen

Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang att ett nytt kapitel, kapitel 2 införs och ska ha följande lydelse.

Föreslagen lydelse

Kapitel 2

Behandling av uppgifter

Bestämmelsernas syfte

1 § Syftet med bestämmelserna i detta kapitel är att ge Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbundet för den aktuella idrotts-

verksamheten och idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang möjlighet att behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt i sin brottsbekämpande verksamhet och att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

Tillämpningsområde

2 § Detta kapitel gäller vid behandling av personuppgifter i idrottsverksamhetens brottsbekämpande verksamhet för Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamheten och idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang, om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om personuppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier.

Definitioner

3 § Med arrangörsavstängning avses den rätt som tillkommer arrangören av ett idrottsarrangemang att förbjuda en person tillträde till idrottsarrangemanget.

Förhållandet till personuppgiftslagen

4 § Om inte annat anges i 5 §, gäller denna lag i stället för personuppgiftslagen (1998:204).

5 § När personuppgifter behandlas enligt denna lag, eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, gäller följande bestämmelser i personuppgiftslagen (1998:204):

- 1. 3 § om definitioner,*
- 2. 8 § om förhållandet till offentlighetsprincipen,*
- 3. 9 §, med undantag för första stycket i och tredje stycket, om grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter,*
- 4. 23 och 25–27 §§ om information till den registrerade,*
- 5. 28 § om rättelse,*
- 6. 30 och 31 §§ samt 32 § första stycket om säkerheten vid behandling,*
- 7. 33–35 §§ om överföring av personuppgifter till tredje land,*
- 8. 38–41 §§ om personuppgiftsombud m.m.,*
- 9. 42 § om upplysningar till allmänheten om vissa behandlingar,*

10.43 och 44 §§, 45 § första stycket och 47 § om tillsynsmyndighetens befogenheter,
 11.48 § om skadestånd,
 12.49 § om straff, och
 13.51 § första stycket, 52 § första stycket och 53 § om överklagande.

Om personuppgifter ska gallras enligt denna lag, eller enligt föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen, gäller inte 8 § andra stycket personuppgiftslagen.

Information enligt 23 § personuppgiftslagen behöver inte lämnas vid behandling som består av insamling av personuppgifter genom bilder.

Förbud enligt 44 eller 45 § personuppgiftslagen får inte förenas med vite.

Personuppgiftsansvar

6 § Sveriges Riksidrottsförbund och specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamheten är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som respektive förbund utför. Idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som organisationen utför.

7 § Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamheten och idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang och som behandlar personuppgifter enligt detta kapitel ska utse ett eller flera personuppgiftsombud.

Den personuppgiftsansvarige ska anmäla till tillsynsmyndigheten enligt personuppgiftslagen (1998:204) när ett personuppgiftsombud utses eller entledigas.

Ändamål

8 § Personuppgifter får behandlas om det behövs för att

1. förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet i samband med idrottsarrangemang,
2. handlägga arrangörsavstängningar,
3. ansöka om tillträdesförbud,
4. beivra överträdelser mot tillträdesförbud och arrangörsavstängningar vid idrottsarrangemang, eller
5. fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden.

9 § Personuppgifter får behandlas om

- 1. behandlingen är nödvändig för handläggningen av tillträdesförbud och arrangörsavstängningar, eller*
- 2. det är nödvändigt för beivrandet av meddelade tillträdesförbud och arrangörsavstängningar.*

Behandling av känsliga uppgifter

10 § Uppgifter om en person får inte behandlas enbart på grund av vad som är känt om personens ras eller etniska ursprung, politiska åsikter, religiösa eller filosofiska övertygelse, medlemskap i fackförening, hälsa eller sexualliv.

Om uppgifter om en person behandlas på annan grund får de kompletteras med sådana uppgifter som avses i första stycket när det är absolut nödvändigt för syftet med behandlingen. Uppgifter som avses i första stycket får också behandlas med stöd av 8 §.

Uppgifter som beskriver en persons utseende ska utformas på ett objektivt sätt med respekt för människovärdet.

Tillgången till personuppgifter

11 § Tillgången till personuppgifter ska begränsas till vad varje handläggare behöver för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om tillgången till personuppgifter.

Sökning

12 § Vid sökning i personuppgifter får som sökbegrepp inte användas uppgifter som avslöjar ras, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening eller som rör hälsa eller sexualliv.

Utlämnande av personuppgifter

13 § Varje idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang har rätt att ta del av personuppgifter om vilka personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning samt därtill hänförliga uppgifter som har betydelse för ärendet. Rätten tillfaller endast den idrottsorganisation som anordnar aktuellt idrottsarrangemang. Rätten att ta del av uppgifter begränsas till uppgifter om personer som

associeras med de två idrottsorganisationer som idrottsarrangemanget avser.

Specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamheten har rätt att löpande ta del av personuppgifter om vilka personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning samt därtill hänförliga uppgifter som har betydelse för ärendet.

14 § Polismyndigheter och Åklagarmyndigheten har rätt att ta del av personuppgifter om den mottagande myndigheten behöver uppgifterna i sin brottsbekämpande verksamhet.

15 § Personuppgifter som är nödvändiga för att ordnings- och säkerhetspersonal vid ett idrottsarrangemang ska kunna fullgöra sin arbetsuppgift att avvisa personer som har meddelats tillträdesförbud eller arrangörsavstängning, får lämnas ut till ansvarig chef för den juridiska person som ansvarar för ordningen och säkerheten vid idrottsarrangemanget.

De utlämnade personuppgifterna ska kvitteras av mottagaren och får endast lämnas ut i nära anslutning till varje idrottsarrangemang. Omedelbart efter avslutat tjänstgöringstillfälle ska ansvarig chef för den juridiska person som ansvarar för ordningen och säkerheten vid idrottsarrangemanget återlämna förteckningen över personuppgifter.

Varje person som arbetar med ordningen och säkerheten på idrottsarrangemanget ska underteckna ett sekretessavtal avseende de personuppgifter som han eller hon kommer i kontakt med.

Elektroniskt utlämnande av personuppgifter

16 § Enstaka personuppgifter får lämnas ut på medium för automatiserad behandling. Regeringen meddelar föreskrifter om att uppgifter får lämnas ut på sådant medium även i andra fall.

17 § Utlämnande genom direktåtkomst är tillåtet bara i den utsträckning som följer av detta kapitel.

Samling av personuppgifter som struktureras för sökning efter eller sammanställning av personuppgifter

Samling av personuppgifter avseende personer som meddelats tillträdesförbud eller arrangörsavstängning

18 § Sveriges Riksidrottsförbund får på nationell basis samla personuppgifter om personer som har meddelats tillträdesförbud eller arrangörsavstängning och strukturera dessa för sökning efter eller sammanställning av personuppgifter i enlighet med 19–24 §§.

Syfte

19 § Sådan samling av personuppgifter som avses i 18 § får föras i syfte att göra det möjligt att avvisa en person som har meddelats tillträdesförbud enligt denna lag, eller som har avstängts av arrangören av idrottsarrangemanget, från att tillträda idrottsarrangemanget.

Bevarande och gallring

20 § Personuppgifter i sådan samling av personuppgifter som avses i 18 § får inte bevaras under längre tid än vad som behövs för något eller några av de i lagen angivna ändamålen.

21 § Uppgifter om en registrerad person i sådan samling av personuppgifter som avses i 18 § ska gallras senast två år efter att ett tillträdesförbud eller en arrangörsavstängning har slutat att gälla.

Uppgifter hänförliga till ett ärende som har avskrivits ska gallras ur sådan samling som avses i 18 § så snart ärendet har avslutats.

Direktåtkomst

22 § Idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang får medges direktåtkomst till sådan samling av personuppgifter som avses i 18 §. Direktåtkomst får medges endast enligt 13 § första stycket.

Specialidrottsförbund för aktuell idrottsverksamhet får medges direktåtkomst till sådan samling av personuppgifter som avses i 18 §. Direktåtkomst får medges endast enligt 13 § andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om omfattningen av direktåtkomsten samt om behörighet och säkerhet.

Innehåll

23 § I sådan samling av personuppgifter som avses i 18 § får uppgifter behandlas om en person som

- 1. har meddelats interimistiskt beslut eller slutligt beslut om tillträdesförbud till idrottsarrangemang av åklagare,*
- 2. har avstängts från idrottsarrangemang genom arrangörsavstängning meddelad av en idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang, eller*
- 3. handläggs för arrangörsavstängning av idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang.*

Uppgifter om en person enligt första stycket 3 får behandlas innan ett avstängningsbeslut har fattats endast om det är av särskild betydelse för bekämpningen av idrottsrelaterade brott och säkerställandet av ordningen vid idrottsarrangemang.

24 § Sådan samling av personuppgifter som avses i 18 § får innehålla följande uppgifter om en enskild person:

- 1. identifieringsuppgifter,*
- 2. personnummer,*
- 3. folkbokföringsadress eller annan stadigvarande adress,*
- 4. telefonnummer,*
- 5. e-postadress,*
- 6. fotografi,*
- 7. videoupptagning,*
- 8. uppgifter om särskilda fysiska kännetecken,*
- 9. beskrivning av brottmisstanke eller brott som ligger till grund för beslut om tillträdesförbud eller avstängning,*
- 10. händelserapport,*
- 11. vittnesuppgifter,*
- 12. ärendenummer,*
- 13. överträdelser av arrangörsavstängningar och tillträdesförbud, och*
- 14. uppgifter om målsman/föräldrar om den enskilde personen är underårig.*

Uppgifter som avses i första stycket 10–11 får registreras bara om de har direkt betydelse för ärendet.

Uppgifter om personnummer får behandlas bara när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2005:323) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Allmän bestämmelse

1 § När åklagaren har beslutat i fråga om tillträdesförbud, skall parterna underrättas om beslutet.

Att beslut om tillträdesförbud skall delges den mot vilken förbudet avses gälla framgår av 4 § lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.

1 § I denna förordning finns kompletterande föreskrifter beträffande tillträdesförbud och arrangörsavstängningar, samt sådan behandling av personuppgifter som omfattas av lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang. Begrepp och uttryck som används i denna förordning har samma innebörd och tillämpningsområde som i lagen.

Tillträdesförbud

Underrättelse

2 § Om en domstol eller åklagare beslutar om tillträdesförbud eller häver eller ändrar ett sådant förbud, skall polismyndigheten på den eller de orter där förbudet avses bli tillämpat informeras.

Bestämmelser om registrering och rapportering av beslut om tillträdesförbud finns i lagen (1998:620) om belastningsregister och efterlysningsskugörelsen (1969:293).

2 § När åklagaren har beslutat i fråga om tillträdesförbud, ska parterna underrättas om beslutet.

Att beslut om tillträdesförbud ska delges den mot vilken förbudet avses gälla framgår av 4 § lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.

Information till polismyndigheten

3 § Om en polismyndighets anmälan om tillträdesförbud har gjorts muntligen, ska åklagaren dokumentera vem anmälan avser, vem som gjort anmälan och de omständigheter som anförs till stöd för anmälan.

3 § Om en domstol eller åklagare beslutar om tillträdesförbud eller häver eller ändrar ett sådant förbud, ska polismyndigheten på den eller de orter där förbudet avses bli tillämpat informeras.

Bestämmelser om registrering och rapportering av beslut om tillträdesförbud finns i lagen (1998:620) om belastningsregister och efterlysningskungörelsen (1969:293)

Muntlig anmälan

4 § Ytterligare föreskrifter för tillämpningen av lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang får meddelas av Åklagarmyndigheten.

4 § Om en polismyndighets anmälan om tillträdesförbud har gjorts muntligen, ska åklagaren dokumentera vem anmälan avser, vem som gjort anmälan och de omständigheter som anförs till stöd för anmälan.

Ytterligare föreskrifter

5 § Ytterligare föreskrifter för tillämpningen av lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang får meddelas av Åklagarmyndigheten.

Tillgången till personuppgifter

Förhållandet till personuppgiftsförordningen

6 § Denna förordning gäller istället för personuppgiftsförordning (1998:1191).

Tillsynsmyndighet

7 § Datainspektionen är tillsynsmyndighet enligt personuppgiftslagen och lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.

Behörigheter

8 § Datainspektionen får meddela närmare föreskrifter om tillgången till personuppgifter för personer som är verksamma inom Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbund för aktuell idrottsverksamhet och idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang. För tilldelning av behörighet för åtkomst till personuppgifter ska särskilt beaktas att det, utöver behovet av uppgifterna, ställs krav på utbildning och erfarenhet.

9 § Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbund för den aktuella idrottsverksamheten och idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang ansvarar för att det inom den egna organisationen finns rutiner för tilldelning, förändring, borttagning och regelbunden uppföljning av behörigheter för åtkomst till personuppgifter.

Sökning

10 § Vid Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbund för den aktuella idrottsverksamheten och idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang ska uppgifter registreras om in- och utloggning, ändringar, öppning av dokument och ärenden samt sökningar i sådan samling av personuppgifter som avses i 18 § lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang. De registrerade uppgifterna ska sparas så länge ett ärende är öppet och gallras i samband med att ett ärende om tillträdesförbud eller arrangörsavstängning gallras.

Säkerhet

11 § Vid inloggning i sådan samling av personuppgifter som avses i 18 § lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang krävs stark autentisering.

12 § Uppgifter om lagöverträdelser får lämnas ut via öppet nät endast till identifierade användare vars identitet är säkerställd med stark autentisering. Vid sådant utlämnande över öppet nät ska personuppgifterna även föras med krypteringsskydd.

Ytterligare föreskrifter

13 § Datainspektionen får meddela ytterligare föreskrifter om behandling av personuppgifter enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud och denna förordning.

Utredningens uppdrag och arbete

1.1.1 Utredningens utgångspunkt

Uppdraget innebär i huvudsak att utreda möjligheten för idrottsrörelsen att föra ett nationellt register över personer som har blivit avstängda från idrottsarenor genom att åklagaren meddelat tillträdesförbud eller arrangören har nyttjat sin rätt till arrangörsavstängning. Närmare ska frågan utredas huruvida ett undantag från 21 § personuppgiftslagen (1998:204) kan införas i lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och vilka övriga ändringar i samband därmed som kan aktualiseras.

Till grund för utredningen ligger främst förarbeten till personuppgiftslagen (1998:204) samt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, Datainspektionens beslut att bevilja Djurgården Elitfotboll undantag från 21 § personuppgiftslagen samt övrig registerlagstiftning, däribland polisdatalagen (2010:361) med förarbeten.

Enskilda personer kan bli avstängda från idrottsarenor enligt lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang samt genom arrangörsavstängning. Personuppgiftslagens bestämmelser i framför allt 21 § hindrar lämplig instans inom idrottsverksamheten från att föra register över de personer som belagts med tillträdesförbud och/eller arrangörsavstängning, vilket försvårar kontrollen över att förbuden och avstängningarna efterföljs. Datainspektionen har enligt samma lag möjlighet att i enskilda fall meddela dispens från registerförbudet. Djurgården Elitfotboll ansökte om undantag hos Datainspektionen och beviljades sedermera rätt att föra register. Idrottsorganisationen får numera föra register med bilder över personer som meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning. Rätten gäller endast på Djurgårdens hemmamatcher. För att andra idrottsorganisationer ska få föra liknande register krävs enligt den nuvarande lagstiftningen att även de ansöker om dispens hos Datainspektionen. Frågan om ett centralt nationellt register över samtliga personer med tillträdesförbud och arrangörsavstängning har väckts, med möjlighet för den idrottsorganisation som anordnar ett idrottsarrangemang, att vid match få ut information om de personer från de två berörda idrottsorganisationerna som har tillträdesförbud och arrangörsavstängning. Denna fråga har föranlett följande utredning.

1.2 Bakgrund till gällande rätt

1.2.1 Personuppgiftslagen (1998:204)

Personuppgiftslagen (1998:204) ersätter den tidigare datalagen och genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 95/45/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (Dataskyddsdirektivet). Dataskyddsdirektivet syftar till att garantera en hög och i alla medlemsstater likvärdig skyddsnivå när det gäller enskilda personers fri- och rättigheter med avseende på behandling av personuppgifter. Vidare syftar direktivet till att främja ett fritt flöde av personuppgifter mellan medlemsstaterna i EU. Medlemsstaterna får inom den ram som anges i direktivet närmare precisera villkoren för när behandling av personuppgifter får förekomma. Sådana preciseringar får dock inte hindra det fria flödet av personuppgifter inom unionen.

Regeringen har i personuppgiftsförordningen (1998:1191) gett kompletterande föreskrifter beträffande sådan behandling av personuppgifter som omfattas av personuppgiftslagen. Vidare har Datainspektionen meddelat föreskrifter om dels skyldigheten att anmäla behandlingar av personuppgifter till inspektionen, dels undantag från förbudet för andra än myndigheter att behandla personuppgifter om lagöverträdelser m.m. (DIFS 2010:1).

Syftet med personuppgiftslagen är att skydda människor mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter. Personuppgiftslagen följer i huvudsak EG-direktivets disposition och text.

1.2.1.1 Personuppgiftslagens tillämpningsområde

Till skillnad från datalagen är personuppgiftslagen teknikoberoende. Personuppgiftslagen omfattar all behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad. Lagen gäller även för manuell behandling av personuppgifter, om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i ett register. Personuppgiftslagen gäller inte för sådan behandling av personuppgifter som en fysisk person utför som ett led i en verksamhet av rent privat natur. Lagen innehåller också en bestämmelse som anger att personuppgiftslagen inte ska tillämpas, om det inskränker myndigheternas skyldighet att lämna ut uppgifter enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen.

Lagen är alltså tillämplig på *behandling* av personuppgifter. Med behandling av personuppgifter avses varje åtgärd eller serie av åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifter, vare sig det sker på automatisk väg eller inte. Behandlingen kan innefatta exempelvis insamling, registrering, organisering, lagring, bearbetning eller ändring, inhämtande, användning, utlämnande genom över-sändande eller spridning. Personuppgifter definieras som all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person som är i livet.

Personuppgiftslagen är subsidiär, det vill säga särregler i annan lagstiftning tar över bestämmelser i personuppgiftslagen. Utöver personuppgiftslagen har det utarbetats en stor mängd specialförfattningar med bestämmelser om behandling av personuppgifter. Syftet har varit att anpassa lagstiftningen till de särskilda behov som finns inom olika verksamhetsområden och samtidigt göra avvägningar mellan behovet av effektivitet i berörd verksamhet och behovet av skydd för enskildas integritet.

Något tillståndsförfarande motsvarande det som fanns i data-lagen förekommer inte i personuppgiftslagen. Behandling av personuppgifter som är helt eller delvis automatiserad ska däremot anmälas till Datainspektionen som är tillsynsmyndighet. Undantag från anmälningsskyldigheten gäller bland annat för sådan behandling av personuppgifter som regleras genom särskilda föreskrifter i lag eller förordning.

1.2.1.2 Personuppgiftsansvar

Personuppgiftsansvarig är den som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen med och medlen för behandlingen av personuppgifter. Personuppgifterna får endast användas till det ändamål som de avsetts för.

Det slås fast vissa grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter i lagen. Den personuppgiftsansvarige ska se till att personuppgifter behandlas bara om det är lagligt. Vidare ska personuppgifter alltid behandlas på ett korrekt sätt och i enlighet med god sed. Personuppgifter får samlas in endast för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och de får inte behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in. De personuppgifter som behandlas ska vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålen med

behandlingen. Den personuppgiftsansvarige ska även se till att inte fler personuppgifter behandlas än som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen samt att de personuppgifter som behandlas är riktiga och, om det är nödvändigt, aktuella. Vidare ska alla rimliga åtgärder vidtas för att rätta, blockera eller utplåna sådana personuppgifter som är felaktiga eller ofullständiga med hänsyn till ändamålen med behandlingen och personuppgifter ska inte bevaras under en längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med behandlingen.

1.2.1.3 När personuppgifter får behandlas

Lagen innehåller en uttömmande uppräkningslista av de fall då personuppgifter får behandlas. Personuppgifter får i princip alltid behandlas om den registrerade har lämnat sitt samtycke. Annars krävs att behandlingen är nödvändig för vissa angivna ändamål, exempelvis att behandlingen av personuppgifter är nödvändig för att en arbetsuppgift av allmänt intresse ska kunna utföras. Om känsliga personuppgifter, uppgifter om lagöverträdelse m.m. eller personnummer ska behandlas, måste behandlingen dessutom vara tillåten i enlighet med de bestämmelser som gäller för behandling av sådana uppgifter. Förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter är emellertid inte undantagslöst. Det regleras under vilka omständigheter en behandling av känsliga uppgifter trots förbudet är tillåten.

1.2.1.4 Information till den registrerade

Personuppgiftslagen reglerar när information måste lämnas till den registrerade. Lagstiftaren skiljer på information som den personuppgiftsansvarige ska lämna självantaget och information som ska lämnas efter ansökan från den registrerade.

Den personuppgiftsansvarige ska självantaget lämna information till den registrerade om uppgifterna har samlats in från personen själv. Informationen ska lämnas i samband med insamlandet av uppgifterna och ska avse information om den personuppgiftsansvariges identitet, uppgift om ändamålen med behandlingen av uppgifterna och all övrig information som behövs för att den registrerade ska kunna ta till vara sina rättigheter i samband med behandlingen. Den övriga informationen kan exempelvis avse

information om mottagarna av uppgifterna, skyldighet att lämna uppgifter och rätten att ansöka om information och få rättelse. Sådana uppgifter som den registrerade redan känner till undantas från informationsskyldigheten.

Om personuppgifterna har samlats in från någon annan källa än den registrerade finns det vissa undantag från skyldigheten att informera. Undantagen avser situationer då det visar sig vara omöjligt eller skulle innebära en oproportionerligt stor ansträngning att lämna information samt då registreringen eller utlämnandet uttryckligen föreskrivs i författning. Det ska enligt EG-direktivet finnas lämpliga skyddsåtgärder för dessa undantagsfall i den nationella lagstiftningen.¹ I de ovan angivna fallen ska den personuppgiftsansvarige lämna informationen självmant. Det krävs således inte att den registrerade begär att få informationen.

Utöver den information som ska lämnas självmant är den personuppgiftsansvarige skyldig att till var och en som ansöker om det, lämna besked om personuppgifter som rör den sökande behandlas eller inte. Om sådana uppgifter behandlas ska information även ges om bland annat varifrån uppgifterna har hämtats och ändamålen med behandlingen.

1.2.1.5 Säkerheten vid behandling

I personuppgiftslagen finns bestämmelser om de säkerhetsåtgärder som ska vidtas vid behandling av personuppgifter. Den personuppgiftsansvarige är skyldig att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlas. Åtgärderna ska åstadkomma en säkerhetsnivå som är lämplig med beaktande av de tekniska möjligheter som finns inom organisationen, kostnaderna för att genomföra åtgärderna, de särskilda risker som finns med behandlingen av personuppgifterna samt hur känsliga de behandlade personuppgifterna är. Det finns även bestämmelser om säkerhet då den personuppgiftsansvarige anlitar ett personuppgiftsbiträde. Bland annat ska det finnas ett skriftligt avtal om personuppgiftsbitrådets behandling av personuppgifter för den personuppgiftsansvariges räkning.

Det uttalas i förarbetena till personuppgiftslagen att säkerhetsbrister vid behandling av personuppgifter i princip är oacceptabla. Tillsynsmyndigheten har därför rätt att meddela beslut om säker-

---

¹ prop. 1997/98:44 s. 78.

hetsåtgärder i enskilda fall. I beslutet får den personuppgiftsansvarige preciserat exakt vilka åtgärder som måste vidtas för att uppfylla säkerhetskraven. Regler om skyddsåtgärder kan även finnas i annan lagstiftning. Sådana bestämmelser gäller vid sidan av de bestämmelser om skyddsåtgärder som gäller enligt personuppgiftslagen med anknytande författningar och beslut.²

1.2.1.6 Tillsynsmyndighetens befogenheter

Tillsynsmyndigheten måste på ett effektivt sätt utöva tillsyn över den behandling av personuppgifter som förekommer. För att uppnå detta har tillsynsmyndigheten rätt att på begäran få tillgång till de personuppgifter som behandlas, få tillträde till sådana lokaler som har anknytning till behandlingen av personuppgifter samt få upplysningar om och dokumentation av behandlingen av personuppgifter och säkerheten vid denna. Myndighetens uppgift är att ta reda på om den behandling av personuppgifter som utförs är laglig. Om tillräckligt underlag för bedömningen inte bereds tillsynsmyndigheten på begäran från denna har myndigheten en vitesmöjlighet. Myndigheten kan vid vite förbjuda den personuppgiftsansvarige att fortsätta behandla personuppgifter på annat sätt än genom att lagra dem.

1.2.1.7 Övriga bestämmelser

Personuppgiftslagen innehåller bestämmelser om rättelse, blockering eller utplåning av sådana personuppgifter som inte har behandlats i enlighet med personuppgiftslagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. Rättelse, blockering eller utplåning ska ske snarast efter begäran från den registrerade. Om personuppgifter har behandlats i strid med personuppgiftslagen och den registrerade därav har orsakats skada och kränkning av den personliga integriteten, ska den personuppgiftsansvarige ersätta den registrerade.

Lagen innehåller även bestämmelser om straffansvar och överklagande.

---

² a. prop. s. 91.

1.2.1.8 Ändring av personuppgiftslagen

Den 1 januari 2007 trädde vissa ändringar av personuppgiftslagen i kraft. Ändringarna innebär att lagen i viss utsträckning har utformats enligt en så kallad missbruksmodell. Motsvarande begrepp är hanteringsmodell. En reglering uppbyggd enligt en hanteringsmodell reglerar själva hanteringen av personuppgifter oavsett om behandlingen kan anses som känslig eller inte ur integritetssynpunkt. Regleringen omfattar således all användning av personuppgifter oavsett dess syfte, omfattning eller art. I en sådan modell finns det regler om hur personuppgifter ska hanteras från det att de samlas in till det att de uttraderas. En missbruksmodell å andra sidan tar inte sikte på själva hanteringen av personuppgifterna utan på att uppgifterna inte får missbrukas till skada för någons personliga integritet. Så länge personuppgifterna inte missbrukas på så sätt att den personliga integriteten kränks är behandlingen tillåten. I missbruksmodellen är det huvudsakliga att identifiera vilken användning av personuppgifter som utgör ett sådant missbruk att den bör förbjudas genom att i första hand beläggas med skadestånd eller kriminaliseras. Behandling av personuppgifter i ostrukturerat material, till exempel löpande text och enstaka bild- och ljudupptagningar, undantas från de flesta av personuppgiftslagens detaljerade hanteringsregler. Sådan behandling tillåts under förutsättning att den registrerades personliga integritet inte kränks.³

1.2.1.9 Uppgifter om lagöverträdelser

Bestämmelser om uppgifter om lagöverträdelser m.m. finns i 21 § personuppgiftslagen. Enligt huvudregeln får uppgifter om lagöverträdelser bara behandlas av myndigheter. Paragrafen tillämpas inte vid sådan behandling av personuppgifter i ostrukturerat material som avses i 5 a § personuppgiftslagen.

Med lagöverträdelser förstås överträdelser som innefattar brott. Straff måste vara föreskrivet för överträdelserna. Uppgifter om överträdelser som är osanktionerade eller som bara för med sig administrativa sanktioner omfattas således inte av bestämmelsen. Språkligt sett omfattas bara brottsliga överträdelser av förhållningsregler i lagar och inte i förordningar beslutade av regeringen. Det torde

---

³ prop. 2005/06:173 s. 12.

innebära att överträdelser av arrangörsavstängningar inte omfattas av lydelsen. Det framgår inte av lagtexten eller förarbetena i vilken utsträckning lagöverträdelser som innefattar brott enligt utländsk lagstiftning omfattas. En uppgift om att någon har eller kan ha begått något visst brott utgör en uppgift om lagöverträdelse, även om det inte finns någon dom eller motsvarande beträffande brottet.

Artikel 8.5 i EG-direktivet föreskriver att ett fullständigt register över brottmålsdomar får föras endast under kontroll av en myndighet. Sådana uppgifter är otvivelaktigt av så känslig natur att vem som helst inte bör få hantera uppgifterna hur som helst. Myndigheter behöver ofta hantera just sådana uppgifter för att kunna fullgöra de samhällsuppdrag som lagts på dem. I vilken utsträckning myndigheter får hantera sådana uppgifter framgår av de föreskrifter som reglerar respektive myndighets verksamhet.

Eftersom det kan finnas fall där det är befogat att enskilda behandlar uppgifter om lagöverträdelser m.m. innehåller paragrafen ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från förbudet.⁴ Regeringen har enligt 9 § personuppgiftsförordningen bemyndigat Datainspektionen att meddela sådana föreskrifter. Det är generella föreskrifter som avses. I DIFS 2010:1 har Datainspektionen föreskrivet att personuppgifter som avses i 21 § får behandlas i vissa särskilda fall. Exempelvis får sådana uppgifter behandlas om det är nödvändigt för att fullgöra en föreskrift på socialtjänstområdet eller behandlingen endast avser enstaka uppgift som är nödvändig för att anmälningsskyldighet enligt lag ska kunna fullgöras.

En möjlighet till dispens i enskilda fall finns i paragrafens fjärde stycke. Exempel på situationer då det enligt förarbetena kan vara befogat med undantag är privata vård- och behandlingshem som kan behöva behandla uppgifter om brottmålsdomar för att kunna vårda den dömda på ett effektivt sätt.⁵ Enskilda personuppgiftsansvariga kan således ansöka hos Datainspektionen om undantag för vissa bestämda behandlingar av sådana uppgifter som avses i första stycket som de avser att genomföra. Möjligheten att meddela undantag ska tillämpas restriktivt. Exempel på undantag som har beviljats är SL avseende klotter och Djurgården Elitfotboll avseende tillträdesförbud till idrottsarrangemang. Djurgårdens ansökan behandlas nedan i avsnitt 3.

---

⁴ prop. 1997/98 s. 74–75.

⁵ a. prop. s. 75.

1.2.2 Lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang

Problemen med ordningsstörningar, som våld och skadegörelse, vid idrottsarrangemang har funnits en längre tid. Det rör sig bland annat om läktarvåld, inkastande av föremål på spelplanen samt skadegörelse och våld utanför arenorna.

1.2.2.1 Arrangörsavstängning

Den som har äganderätt, eller på annat sätt förfogar över en plats, bestämmer normalt vem som har rätt att vistas där. Detta gäller även om allmänheten har tillträde till platsen. Idrottsorganisationer kan därmed förbjuda en person att besöka idrottsarrangemang genom att meddela så kallad arrangörsavstängning. Rätten och ibland skyldigheten att avstänga en person genom arrangörsrätten framgår av allmänna idrottsregelverk. En avstängning kan meddelas i stället för tillträdesförbud eller i kombination med tillträdesförbud. Det krävs särskilda skäl för att en arrangörsavstängning ska kunna beslutas. Det ställs inga krav på att beteendet är brottsligt utan särskilda skäl kan exempelvis vara ordningsstörande beteende eller bristande respekt för de ordningsregler som finns på arenan. Arrangörsavstängningarna upprätthålls genom att de avstängda personerna avisas i samband med biljettkontroll vid inpassering till arenan. En arrangörsavstängning är att betrakta som en bestraffning och överträdelser utgör därför inget brott.

1.2.2.2 Behovet av lagstiftning

Högsta Domstolen har i ett avgörande⁶ från 1995 slagit fast att straffbestämmelsen om olaga intrång i brottsbalken inte är tillämplig då en person besöker en plats dit allmänheten har tillträde även om personen i fråga förbjudits att besöka platsen. Vad gäller tillämpningen av bestämmelsen om olaga intrång i idrottssammanhang har Hovrätten över Skåne och Blekinge uttalat i dom⁷ att en idrottsplats, som under offentliga idrottsarrangemang, är tillgänglig och upplåten för allmänheten, inte skyddas enligt bestämmelserna om olaga intrång. Behovet av en lagstiftning som ger möjlighet att

⁶ NJA 1995 s. 84.

⁷ Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 20 oktober 1999 i mål B 679-99.

under straffansvar utestänga huliganer från idrottsarenor uppstod därmed.

1.2.2.3 Tillämpningsområde och omfattning

Lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang trädde i kraft den 1 juli 2005. Regleringen syftar främst till att förhindra brott och skapa trygghet för allmänheten vid idrottsarrangemang. Lagen har till stor del utformats och byggts upp på liknande sätt som lagen (1988:688) om besöksförbud. Besöksförbudslagen har sedermera ersatts av lagen om kontaktförbud.

Ett tillträdesförbud innebär att en person förbjuds att få tillträde till och vistas på inhägnad plats huvudsakligen avsedd för idrottsutövning när idrottsarrangemang anordnas på platsen av idrottsorganisation. Även platser där det bedrivs annan verksamhet än idrott omfattas av förbudet. Som exempel kan nämnas försäljning av mat och dryck.⁸ Område utanför arenan omfattas för närvarande inte av förbudet. Det står således personen fritt att besöka pubar i närområdet och befinna sig direkt utanför inhägnaden.

En förutsättning för att tillträdesförbud ska få meddelas är att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att personen kommer att begå brott under idrottsarrangemang och brottet är ägnat att störa ordningen eller säkerheten där. Vid bedömningen beaktas om personen tidigare har begått sådant brott under eller i samband med idrottsarrangemang. Endast i undantagsfall bör en brottsrisk kunna anses föreligga och förbud beslutas trots att personen inte tidigare begått brott, exempelvis om en person påträffats med pyrotekniska varor vid inpassering till arenan och saknar tillstånd härtill.⁹ Vid bedömningen får inte brott som har begåtts före 15 års ålder beaktas.

Åklagaren prövar frågor om tillträdesförbud. Initiativrätt vid frågor om tillträdesförbud tillkommer enligt ursprungsförfattningen den idrottsorganisation som anordnar det eller de arrangemang som förbudet avser att eller berört specialidrottsförbund inom Sveriges Riksidrottsförbund. En ansökan från den senare torde endast bli aktuell om det finns skäl för förbud som avser flera idrottsorganisationers arrangemang, till exempel samtliga all-

---

⁸ Prop. 2004/05:77 s. 28.

⁹ a. prop. s. 61.

svenska herrfotbollsmatcher. Åklagaren saknar enligt ursprungslagen möjlighet att meddela interimistiskt beslut.

Den som överträder ett tillträdesförbud döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Normalstraffet ska enligt förarbetena vara böter.

Ett tillträdesförbud gäller för viss tid, dock högst ett år. Det börjar gälla omedelbart om inte annat har bestämts. Beslutet ska delges den som förbudet avser. Det krävs att delgivningen är slutförd för att straffansvar ska kunna utkrävas samt för att ingripanden enligt exempelvis polislagen ska kunna följa vid överträdelse.¹⁰

1.2.2.4 Lagändring

Lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang har i vissa delar uppfattats som otydlig och otillfredsställande. Många av de brottsförebyggande effekter som det var tänkt att förbuden skulle föra med sig uteblev av olika anledningar. Svårigheter för idrottsorganisationer att identifiera de personer som begår brott och ordningsstörningar i samband med idrottsevenemang var en del av problematiken som upplevdes från idrottsverksamheten. Anledningen till detta var att en stor del av brotten begicks utanför arenorna. Idrottsorganisationen fick inte del av information om vilka personer som begick brott utanför arenorna på grund av den lagstadgade förundersökningssekretessen. Endast idrottsorganisationen eller specialidrottsförbundet hade initiativrätt enligt lagen och det innebar att det inte var möjligt att ansöka om tillträdesförbud för de personer som begick idrottsrelaterade brott utanför arenorna. Samma problem uppstod avseende personuppgifter på de personer som begått brott inne på arenan. Följden av detta var att idrottsorganisationerna endast kunde ansöka om tillträdesförbud i de fall då de på förhand kände till vem personen i fråga var. Vidare hindrade handläggningstiderna hos åklagaren lagen från att vara effektiv. I många fall hann ett flertal matcher spelas och i vissa fall gick säsongen till och med till ända innan förbudsfrågan var avgjord hos åklagaren.¹¹

För att ytterligare öka skyddet mot ordningsstörningar vid idrottsarrangemang och komma till rätta med de uteblivna effekterna av lagen om tillträdesförbud infördes en lagändring år 2009. I

---

¹⁰ a. prop. s. 69.

¹¹ Prop. 2008/09:78 s. 23.

samband med lagändringen gavs polismyndigheten initiativrätt i frågor om tillträdesförbud. Syftet med lagändringen i det avseendet var att komma till rätta med de problem som förundersökningssekreteressen orsakade avseende de personer som begick brott utanför arenorna. Vidare gavs åklagaren möjlighet att meddela interimistiska tillträdesförbud i situationer då skyndsamhetskravet gör sig starkt gällande. Åklagaren har således möjlighet att besluta om tillträdesförbud trots att utredningen inte är så fullständig som det kan krävas vid ett slutligt avgörande av ärendet. Syftet med bestämmelsen i fråga var att begränsa de problem som de långa handläggningstiderna gav upphov till. För att ytterligare effektivisera infördes en bestämmelse om skyldighet för den enskilde att på uppmaning av polisman följa med till förhör i de fall förutsättningar för ett interimistiskt tillträdesförbud kan anses föreligga. Vidare infördes bestämmelser i ordningslagen om innehav och användning av pyrotekniska varor vid idrottsarrangemang samt förbud mot obehörigt beträdande av spelplanen och inkastande av föremål på spelplanen.

Lagen är fortfarande alltför uddlös, enligt bland annat idrottsrörelsen. Det saknas möjlighet för idrottsrörelsen att föra register över personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängningar. Det i sin tur försvårar kontrollen av att de meddelade förbuden efterföljs. Ett förslag till lagändring avseende längden på tillträdesförbuden, utvidgning av det geografiska området som förbudet avser samt straffskalan för överträdelse av tillträdesförbud kommer att presenteras av den nationella samordnaren.

1.3 Datainspektionens möjlighet att meddela undantag i enskilda fall

Datainspektionen har, som nämnts ovan, möjlighet att i enskilda fall meddela undantag från 21 § personuppgiftslagen. Det framgår inte närmare, av ordalydelsen i 21 § eller av 9 § personuppgiftsförordningen, under vilka förutsättningar undantag kan beviljas. Datainspektionen har dock tolkat det som att undantag från förbudet ska beviljas restriktivt, mot bakgrund av uttalanden i förarbetena samt artikel 8.5 i dataskyddsdirektivet.

1.3.1 Djurgårdens ansökan om undantag

Djurgården Elitfotboll (Djurgården) ansökte i slutet av år 2010 om undantag från förbudet att behandla personuppgifter om lagöverträdelser. Av ansökan framgår huvudsakligen följande. Djurgården ansöker om undantag från förbudet i 21 § personuppgiftslagen för handläggning och uppföljning av personer som har blivit föremål för arrangörsavstängning och/eller tillträdesförbud. Djurgården menar i ansökan att det är svårt att bedriva trygga och säkra evenemang om det inte finns möjlighet att beivra ordningsstörare med förbud att besöka idrottsarrangemang. Behovet av att löpande föra register över avstängda personer är enligt Djurgården mycket stort.

De uppgifter som Djurgården avser att behandla förutom identifieringsuppgifter som namn, personnummer, folkbokföringsadress och liknande, är stillbilder från arenans övervakningssystem, beskrivning av påstådd förseelse alternativt misskötsamhet samt övrig dokumentation i ärendet såsom vittnesuppgifter, händelse-rapporter och videodokumentation. Uppgifter om målsmän, om personen i fråga är underårig, avser Djurgården även behandla. Vidare önskar Djurgården beskriva de överträdelser av arrangörsavstängningar och tillträdesförbud som sker då det kan påverka framtida bedömningar avseende exempelvis risken att begå brott. Djurgården ansökte även om att få bevara uppgifter om tillträdesförbud samt därtill hörande dokumentation för att säkerställa att framtida beslut blir korrekta.

Uppgifterna ska behandlas dels i en SQL-databas som är sökbar med hjälp av exempelvis namn och personnummer, dels i manuella akter. Avsikten är att databasen och de manuella akterna ska ha samma innehåll.

Djurgården avser att gallra uppgifter i databasen och den manuella akten två år efter det att sista beslutet om tillträdesförbud och/eller arrangörsavstängning har slutat att gälla. Om Djurgården skriver av ett ärende om arrangörsavstängning, det vill säga beslutar att inte stänga av personen i fråga, gallras uppgifterna två år efter avskrivningsbeslutet.

Vad gäller utlämnande av uppgifter anser Djurgården att uppgifter ur registret kan komma att lämnas ut till Svenska Fotbollförbundets disciplinnämnd och Riksidrottsnämnden om avstängningen överklagas. Då en person är föremål för tillträdesförbud kan uppgifter komma att lämnas ut till specialidrottsförbundet inom Riksidrottsförbundet, det vill säga Svenska Fot-

bollförbundet i det här fallet. Vidare ska det finnas möjlighet att lämna ut uppgifter till Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten, i de fall det begärs. Vid match kommer en förteckning med fotografier på de avstängda personerna, tillsammans med information om vilken typ av avstängning det är fråga om, att tas ut ur databasen. Förteckningen lämnas till säkerhetspersonal för att underlätta identifiering. Uppgifter ska därför lämnas ut till säkerhetspersonal hos Svensk Evenemangssäkerhet. Djurgården har inte ansökt om att få lämna ut uppgifter till andra idrottsorganisationer.

Vidare har Djurgården i ansökan redogjort för IT-systemets uppbyggnad och för vilken information som lämnas till de registrerade. Vad gäller IT-systemet är databasen lösenordskyddad och användarna loggar in med användarnamn och lösenord som är krypterade i databasen. Varje användare har personliga behörigheter i systemet. Samtliga personuppgifter krypteras för att undvika att känslig information kommer ut vid intrång i databasservern. In- och utloggning i systemet registreras, så även när dokument och sidor öppnas, ändringar görs i dokument, ändringar på personer eller i ärenden utförs samt förfrågningar mot systemet. Loggen sparas så länge ett ärende är öppet och raderas sedan tillsammans med ärendet.

1.3.2 Datainspektionens beslut

Datainspektionens beslut i frågan meddelades i mitten av år 2011. Som skäl för beslutet anger Datainspektionen inledningsvis att den behandling av personuppgifter som Djurgården önskar utföra är tillåten enligt 10 d § personuppgiftslagen. Inspektionen finner att det rör sig om en arbetsuppgift av allmänt intresse. Djurgårdens planerade behandling av personuppgifter kommer att innefatta personuppgifter om lagöverträdelser i den mening som avses i 21 § personuppgiftslagen och är därför som utgångspunkt förbjuden. Datainspektionen finner att den mängd uppgifter som Djurgården avser att behandla är fler än enstaka och att inget av undantagen i föreskrifterna DIFS 2010:1 därmed är tillämpliga. Beslutet avser därför frågan om det finns möjlighet att bevilja Djurgården dispens från förbudet i det enskilda fallet, enligt 21 § fjärde stycket personuppgiftslagen.

Datainspektionen finner att Djurgårdens intresse av att behandla personuppgifter om tillträdesförbud och arrangörs-

avstängningar är så tungt vägande att det klart överväger de registrerades intresse av skydd mot kränkning av deras personliga integritet. Vidare anser inspektionen att behandlingen är proportionerlig med hänsyn till syftet med behandlingen. Datainspektionen anser därför att Djurgården Elitfotboll bör beviljas undantag från förbudet att föra register över lagöverträdelse.

Inspektionen beviljade således Djurgården Elitfotboll undantag enligt ansökan, under förutsättning att vissa villkor uppfylls. Villkoren avser gallring, information till den registrerade och säkerheten kring uppgifterna. Datainspektionen menar att avskrivningsärenden måste gallras ur databasen så snart ett ärende har avslutats. Som villkor för beslutet gäller även att fullständig information måste lämnas till den registrerade i enlighet med personuppgiftslagens bestämmelser. Vidare krävs stark autentisering vid inloggning i databasen och att inga uppgifter om lagöverträdelse kommuniceras över öppna nät, till exempel via e-post, utan förses med krypteringsskydd.

Undantaget ger alltså idrottsorganisationen rätt att ha en databas över personer som har fått tillträdesförbud av åklagare eller som har avstängts från idrottsarrangemang genom så kallad arrangörsavstängning. Djurgården får således föra register över och ha bilder på de personer som har tillträdesförbud och arrangörsavstängning. Materialet får endast användas vid Djurgårdens hemmamatcher och undantaget är tidsbegränsat.

1.4 Lagändring eller ansökningsförfarande?

En allmän fråga att ta ställning till är om det är rimligt att ge idrottsrörelsen möjlighet att föra register över personer med tillträdesförbud och personer som har avstängts från idrottsarrangemang genom arrangörsavstängning. Som tidigare nämnts har Datainspektionen möjlighet att efter ansökan meddela undantag från 21 § personuppgiftslagen genom lydelsen i fjärde stycket nämnda lagrum. Inom idrottsverksamheten har Djurgården Elitfotboll ansökt och beviljats dispens från förbudet att behandla uppgifter om lagöverträdelse. Denna ordning är möjlig även för övriga idrottsorganisationer. Frågan gäller om ansökningsförfarandet eller en lagändring är att föredra, sett ur olika perspektiv.

1.4.1 Fördelar med lagreglering

Det som enligt idrottsrörelsen talar för att en lagreglering bör utformas är att behandlingen av personuppgifter i det här fallet avser att förhindra våld och ordningsstörningar vid idrottsarrangemang. Det är ett samhällsproblem som innebär stora kostnader för samhället och idrottsorganisationerna. Allmänheten påverkas av problemen genom att säkerheten och trivseln vid evenemangen försämras om inte de personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning avvisas från arenorna. Det är nödvändigt med kontroll över de personer som har förbjudits tillträde till idrottsarrangemang för att lagen om tillträdesförbud ska bli effektiv och för att komma tillrätta med problematiken.

Omständigheten att bestämmelsen i 21 § personuppgiftslagen är beslutad av riksdagen samt att undantag från bestämmelsen därmed även bör beslutas på samma nivå talar ur ett juridiskt perspektiv för att en lagreglering är att föredra framför ett ansökningsförfarande. Ansökningsförfarandet kan vara rättsosäkert då det innebär att behovet av att behandla de känsliga personuppgifterna bedöms i varje enskilt fall och att rätten att behandla personuppgifterna begränsas därefter. Genom en lagreglering torde enhetlighet i bedömningen skapas. Syftet med behandlingen av uppgifterna är att tillgodose ett viktigt samhällsintresse och det kan ifrågasättas om en enskild myndighet, som Datainspektionen, ska ha befogenhet att medge så omfattande undantag från en huvudregel i personuppgiftslagen.

Vid utskottsbehandlingen av förslaget till personuppgiftslagen uttalade Konstitutionsutskottet att det saknas anledning att avvika från den tidigare fastlagda målsättningen att myndighetsregister med ett stort antal registrerade personer och ett särskilt känsligt innehåll ska regleras särskilt i lag.¹² Det står även att läsa i förarbetena att personuppgiftslagen endast bör innehålla generella regler och att undantag och särregler för mer speciella områden bör tillgodoses genom andra författningar. Det är visserligen inte fråga om ett myndighetsregister i detta fall men det torde kunna jämföras med ett sådant då det enligt huvudregeln endast är myndigheter som får föra register om lagöverträdelse m.m. Det anförda talar även för att ett eventuellt undantag bör lagregleras.

---

¹² bet. 1997/98:KU 18 s. 43, rskr. 1997/98:180.

1.4.2 Nackdelar med lagreglering

Ur idrottsrörelsens perspektiv torde det inte finnas många nackdelar med en lagreglering av möjligheten att behandla personuppgifter om tillträdesförbud och arrangörsavstängningar.

Juridiskt får det inte förringas att typen av uppgifter, som kan bli föremål för behandling om en lagreglering kommer till stånd, är mycket integritetskänsliga. Personuppgifterna kommer vidare att finnas i registret under en inte obetydlig tid vilket i sig ytterligare ökar risken för kränkning av den personliga integriteten. Behandlingen innebär även att en stor mängd integritetskänsliga uppgifter om samma person kommer att registreras. Andra risker som kan förekomma är förväxling av person vilket kan leda till att oskyldiga registreras i registret. Det finns även en betydande risk för att oskyldiga pekats ut som en person med tillträdesförbud eller arrangörsavstängning om bilden från registret inte är tillräckligt detaljerad och skarp.

Det är svårt att på förhand överblicka vilken effekt registreringen får i förhållande till syftet med den. Det är emellertid inte heller klarlagt att syftet som eftersträvas kan nås genom registrering av personuppgifter. Svårigheter att bedöma hur den enskildes personliga integritet kommer att påverkas av registreringen föreligger också vilket försvårar bedömningen av en eventuell lagreglering avsevärt. Omständigheten att det är svårt att överblicka konsekvenserna kan tala för att ansökningsförfarandet bör kvarstå. Om ansökningsförfarandet tillämpas avseende fler idrottsorganisationer får lagstiftaren, under tiden det tidsbegränsade undantagsbeslutet gäller, möjlighet att utvärdera de konsekvenser behandlingen av personuppgifter inom idrottsverksamheten får för den registrerade, hur besluten efterlevs samt det faktiska behovet av att föra register.

Många av de ovan angivna nackdelarna med en lagreglering föreligger dock även vid ett ansökningsförfarande. Nackdelarna borgar snarare för frågan om möjligheten att föra register om lagöverträdelser inom idrottsrörelsen ska få förekomma över huvud taget.

1.4.3 Avvägning

Om man väger för- och nackdelarna mot varandra kan man konstatera att det är fråga om extremt integritetskänsliga uppgifter om bland annat lagöverträdelse. Sammanfattningsvis bör saken underställas riksdagen om man finner att idrottsrörelsen ska beviljas rätt att behandla den här typen av uppgifter för att säkerställa de enskildas personliga integritet. Undantag från huvudregeln att endast myndigheter får behandla personuppgifter om lagöverträdelse genom lagstiftning bör ge ett mer tillfredsställande skydd för den registrerade än ett ansökningsförfarande som kan vara mer rättsosäkert. Vidare bör man fråga sig i vilken utsträckning uppgifter bör få registreras. Rätten att behandla personuppgifter kan exempelvis begränsas genom hur långtgående uppgifter som får behandlas, vilka instanser som uppgifterna får utlämnas till samt gallringstider och liknande. Risken för kränkning av den personliga integriteten torde minska desto färre uppgifter som behandlas, desto kortare tid uppgifterna bevaras och ju färre instanser som uppgifterna lämnas ut till.

1.5 Behovet av författningsändringar

1.5.1 Behovet kontra integriteten

Behovet och syftet med en eventuell lagstiftning måste analyseras för att göra en korrekt avvägning mellan behovet av att behandla personuppgifter och den personliga integriteten. Det har inom idrottsrörelsen uttalats att behovet av att ha ett nationellt register över personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängningar är stort. Den nationella samordnaren mot idrottsrelaterad brottslighet och övriga inom idrottsrörelsen har framfört att möjligheten att föra register är en förutsättning för att kontrollen av beslutade tillträdesförbud och arrangörsavstängningar ska vara effektiv. I dagsläget bedöms behovet av att behandla de känsliga uppgifterna av Datainspektionen i det enskilda fallet genom ansökningsförfarandet. Vid en eventuell lagreglering bedöms behovet att behandla personuppgifter i stället generellt. En lagreglering kan innebära att lagen kommer att omfatta organisationer vars behov inte skulle anses vara tillräckligt för att beviljas undantag enligt ett ansökningsförfarande. Å andra sidan torde inte särskilt många tillträdesförbud och arrangörs-

avstängningar meddelas i en sådan idrottsorganisation vilket kan innebära att problemet är självreglerande. Det finns även risker med att avgränsa lagen. Det kan innebära att lagen blir allt för snäv i omfattning vilket genererar problem i motsatt riktning. Klart är dock att behovet, både i den enskilda idrottsorganisationen och i samhället, måste beaktas.

Den enskildes personliga integritet måste vägas mot behovet av att behandla personuppgifter. Det är mycket integritetskänsliga uppgifter som kommer att behandlas om en lagändring gör det möjligt för idrottsrörelsen att behandla personuppgifter om lagöverträdelse. Antalet personer som kan tänkas ingå i registret är relativt begränsat om tillträdesförbud och arrangörsavstängningar fortsätter att meddelas i samma omfattning som i dag. Mängden uppgifter om varje enskild person är däremot stor. Som har berörts tidigare i framställningen är det besvärligt att i förväg bedöma hur den registrerades personliga integritet påverkas av registreringen.

Risken för otillbörliga intrång i den personliga integriteten är självfallet större när uppgifter registreras och lagras på ett sådant sätt att flera personer vid en eller flera organisationer har möjlighet att ta del av dem, än när en enskild handläggare behandlar uppgifter vid sin egen dator utan att någon annan har åtkomst till uppgifterna.

Om lagstiftaren finner att intresset av att registrera uppgifterna väger tyngre än det intrång i integriteten som registreringen kan komma att innebära bör behandlingen av personuppgifter regleras på ett sådant sätt att den blir proportionerlig med hänsyn till syftet med behandlingen. Det bör övervägas på vilka sätt man i utformningen av bestämmelserna kan begränsa risken för kränkning av den personliga integriteten, exempelvis genom att begränsa tillgången till personuppgifterna samt till vilka instanser som uppgifterna utlämnas. Endast de personuppgifter som är absolut nödvändiga för behovet bör få behandlas. Behovet bör även vara betydligt tyngre vägande än intresset av skydd, för att en lagreglering ska komma i fråga.

Uppgifter om exempelvis etniskt ursprung kan vara av betydelse för identifieringen av personer. Särskilda bestämmelser om den här typen av känsliga uppgifter bör införas i lagen om tillträdesförbud om man finner att uppgifterna ska få registreras.

Att registrera fysiska kännetecken för att underlätta identifiering är mycket integritetskänsligt men kan även vara en effektiv metod för att uppnå syftet med lagen. Lagstiftaren bör överväga

om det är nödvändigt att behandla den typen av personuppgifter för att tillgodose behovet med regleringen.

1.6 Utformningen av lagreglering

1.6.1 Hur en eventuell lagändring bör förhålla sig till personuppgiftslagen

En första övergripande fråga vid utformningen av förslaget till lagändring är hur lagen bör förhålla sig till personuppgiftslagen. Frågan är mer specifikt om en heltäckande reglering bör införas i lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang eller om den endast bör innehålla de avvikande bestämmelser som är nödvändiga inom området.

Personuppgiftslagen är generellt tillämplig på behandling av personuppgifter. Den gäller därför om det inte finns avvikande bestämmelser i lag eller förordning. För att ta ställning till frågan ovan har jämförelser gjorts med bland annat polisdatalagen och socialtjänstlagen.

Enligt regeringens anförande i förarbetena¹³ till den nuvarande polisdatalagen är en upprepning av personuppgiftslagens bestämmelser möjlig, men ett sådant system skulle bli väldigt tungrovt. En dubbelreglering bör därför undvikas. Regeringen anförde även att det inte får råda någon tvekan om vilka regler i personuppgiftslagen som gäller trots särregleringen samt att det är viktigt att behovet av en särreglering noga övervägs.

Inom polisen framfördes kritik mot konstruktionen med polisdatalagen som komplement till personuppgiftslagen. För lagtillämparen är det opraktiskt att arbeta med två olika lagar. Det är svårt för den som ska tillämpa lagen att klart och tydligt se vilka bestämmelser i personuppgiftslagen som är tillämpliga och i vilken omfattning det i särregleringen finns bestämmelser som kanske endast delvis avviker från personuppgiftslagen. Ett liknande resonemang kan föras gällande en eventuell ändring av lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang avseende behandling av personuppgifter. Att endast ange vilka bestämmelser i personuppgiftslagen som ska tillämpas kan vara riskfyllt och otillfredsställande av flera skäl. Om personuppgiftslagen skulle ändras kan det innebära att lagen om tillträdesförbud hänvisar till fel bestäm-

---

¹³ Prop. 1997/98:97 s. 97f.

melser. En följdändring i lagen om tillträdesförbud skulle då vara nödvändig. Å andra sidan kan det vara att föredra om personuppgiftslagen ändras, då definitioner och liknande i lagen om tillträdesförbud vid en ändring automatiskt får samma betydelse och lydelse.

I förarbetena till den nya polisdatalagen som träder i kraft 1 mars 2012 har lagstiftaren valt att utforma en teknikneutral lag som gäller i stället för personuppgiftslagen. Frågan hur polisdatalagen ska förhålla sig till personuppgiftslagen har lösts genom att i lagen ange de hänvisningar till bestämmelser i personuppgiftslagen som ska vara tillämpliga i polisens brottsbekämpande verksamhet.¹⁴ En liknande ordning torde vara att föredra i det här fallet för att undvika tillämpningsproblem. Att upprepa all lagtext i personuppgiftslagen skapar en alltför lång lag om tillträdesförbud och skapar problem vid en eventuell ändring av personuppgiftslagen.

Lagförslaget till ändring av lagen om tillträdesförbud bör därför innehålla en bestämmelse där det framgår vilka bestämmelser i personuppgiftslagen som är tillämpliga inom idrottsverksamhetens brottsbekämpande verksamhet.

1.6.2 Tillträdesförbud och/eller arrangörsavstängning

Den nationella samordnaren för idrottsrelaterad brottslighet har uttalat att lagregleringen bör omfatta både tillträdesförbud och arrangörsavstängningar för att uppnå störst effektivitet. Även Datainspektionens bifallsbeslut innefattar undantag vad gäller båda typerna av avstängningar. Lagförslaget har därför utformats i enlighet härmed. Om lagstiftaren finner att arrangörsavstängningar inte ska omfattas av lagregleringen bör lagstiftaren fråga sig om det nuvarande ansökningsförfarandet om undantag från 21 § personuppgiftslagen i enskilda fall ska användas för arrangörsavstängningar. Det bör i det fallet även utredas vilken effekt en arrangörsavstängning får om den inte får registreras. Vidare bör frågan väckas om möjligheten för arrangörer att stänga av personer enligt ett idrottsligt regelverk ska tas bort eller om den bör regleras i författning.

---

¹⁴ Prop. 2009/10:85 s. 61ff.

1.6.3 Register eller samling av personuppgifter

Tekniskt är det fråga om man ska använda ordet register i lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang eller om något mer flexibelt ord ska användas. Register i ordets traditionella bemärkelse anses vara avgränsade system där uppgifter förs in på ett systematiserat sätt efter vissa kriterier och är sökbara endast med särskilda sökord. Detta gäller i första hand vissa äldre system. Utvecklingen inom andra områden går mot att registerformen överges för mer flexibla datasystem.¹⁵ I den nya polisdatalagen har lagstiftaren exempelvis valt att benämna det personuppgifter som har gjorts gemensamt tillgängliga.

Förslagsvis bör därför ordet register undvikas i lagen då det är svårt att förutse hur datasystemen inom idrottsverksamheten kommer att vara utformade i framtiden. Rätt att samla personuppgifter som struktureras för sökning efter eller sammanställning av personuppgifter torde därför vara en mer lämplig benämning i lagen. Benämningen har hämtats från 5 a § personuppgiftslagen.

1.6.4 Registerförare – personuppgiftsansvarig

Vid utformningen av lagregleringen måste det fastställas vem som får föra register och vem som är ansvarig för behandlingen av personuppgifterna. Utredningen avser möjligheten att föra ett nationellt register och den nationella samordnaren har framfört att Sveriges Riksidrottsförbund torde vara en lämplig registerförare. Frågan gäller därför om Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbundet inom respektive idrott eller den enskilda idrottsorganisationen bör föra register för att uppnå syftet med lagregleringen och syftet med registreringen. Utredningen utgår ifrån att det på central nivå torde finnas större resurser och bättre kompetens för att skydda den enskildes personliga integritet. På central nivå torde det vidare finnas större möjligheter juridiskt och vad gäller IT-system och IT-säkerhet. Dessa omständigheter talar för att Sveriges Riksidrottsförbund eller specialidrottsförbundet inom respektive idrott bör ges rätt att föra register. Huruvida specialidrottsförbundet eller Riksidrottsförbundet bör utses som registerförare torde vara av mindre betydelse. Huvudsaken är att ett överordnat förbund är registerförare. Om varje idrotts-

---

¹⁵ Prop. 2009/10:85 s. 56.

organisation skulle föra sitt eget register uppstår frågetecken kring vilka kriterier en idrottsorganisation måste uppfylla för att få föra ett register enligt lagen. Det skapar även problem vid regleringen av exempelvis utlämnandet av uppgifter till övriga idrottsorganisationer. Utredningen utgår därför från Sveriges Riksidrottsförbund som registerförare, i enlighet med den nationella samordnarens önskemål.

Tillgången till uppgifterna i det nationella registret bör dock medges de enskilda idrottsorganisationerna och specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamheten inom Sveriges Riksidrottsförbund vid behov och begränsas då rent tekniskt både när det gäller vem som ska ha tillgång till uppgifterna och när tillgång ska ges. I avsnitt 1.7.1.6 behandlas utlämnandet av uppgifter till bland annat de enskilda idrottsorganisationerna.

Sveriges Riksidrottsförbund och specialidrottsförbundet för aktuell idrottsverksamhet bör således vara personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som respektive förbund utför. Varje idrottsorganisation bör vara personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som organisationen utför.

1.6.5 Övrigt

Vilka uppgifter som får registreras, gallring av uppgifter, åtkomst till och utlämnande av uppgifter, IT-säkerhet samt information till den registrerade bör regleras i lagstiftningen. Rättelse, skadestånd, straffansvar och tillsynsbefogenheter bör också regleras. Vad gäller vilka uppgifter som får registreras, gallring av uppgifter, åtkomst till och utlämnande av uppgifter samt säkerhet bör uttryckliga bestämmelser införas i lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang. Det är av stor vikt att det exakt regleras vilka uppgifter som får behandlas samt åtkomst till och utlämnande av uppgifter för att säkerställa en rättssäker tillämpning av lagen och för att minska risken för otillbörliga intrång i den personliga integriteten. Vad gäller gallring av uppgifter föreslås gallring av uppgifter ske efter två år varför en lagreglering är nödvändig då bestämmelserna avviker från personuppgiftslagens reglering. Förslagsvis är det tillräckligt att vad gäller rättelse, skadestånd, straffansvar och tillsynsbefogenheter hänvisa till bestämmelserna i personuppgiftslagen med angivande av tillämpliga paragrafer.

Säkerhetsbestämmelserna i lagen om tillträdesförbud bör minst motsvara de krav på säkerhet som uppställs i EG-direktivet, personuppgiftslagen och Datainspektionens allmänna råd. Det bör således krävas stark autentisering vid inloggning i databasen. Inga uppgifter om lagöverträdelser får heller kommuniceras över öppna nät utan att förses med krypteringsskydd.

Säkerhetsåtgärder vad gäller inloggning och utlämnande över öppet nät bör införas i förslag till förordning om ändring i förordning om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.

1.7 Kommentar till lagförslaget

Syftet med lagförslaget är att ge Sveriges Riksidrottsförbund rätt att föra register över lagöverträdelser m.m., vilket som huvudregel är förbjudet enligt 21 § personuppgiftslagen. Vidare är syftet att ge Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbundet inom den aktuella idrottsverksamheten samt idrottsorganisationer som anordnar idrottsarrangemang möjlighet att behandla personuppgifter på ett ändamålsenligt sätt för att ha möjlighet att tillse att efterlevnaden av lagen om tillträdesförbud efterlevs och att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks vid sådan behandling.

En utgångspunkt bör vara att skapa en teknikneutral och flexibel reglering som ger ramarna för idrottsverksamhetens personuppgiftsbehandling men som i detalj reglerar vilka personuppgifter som får behandlas i det nationella registret.

Genom lagändringen bör man komma till rätta med olika problem som den nuvarande regleringen har visat sig ge upphov till, bland annat när det gäller möjligheterna att identifiera och avvisa en person med tillträdesförbud eller som har stängts av genom arrangörsavstängning. Den nya lagregleringen bör också skapa förutsättningar för ett bättre samarbete mellan idrottsrörelsen och de brottsbekämpande myndigheterna genom utökade möjligheter till informationsutbyte.

Lagen bör, med några få undantag, reglera all behandling av personuppgifter i idrottsrörelsens brottsbekämpande verksamhet vid Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbundet inom den aktuella idrottsverksamheten samt idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang.

Bestämmelserna avseende behandling av personuppgifter bör införas i ett eget avsnitt, förslagsvis i ett nytt kapitel 2 i lagen om tillträdesförbud. Systematiskt bör bestämmelserna som införs överensstämma med systematiken i personuppgiftslagen. Enligt direktiv från den nationella samordnaren har lagförslaget i sak utformats enligt Datainspektionens beslut.

1.7.1 Tillämpningsområde

1.7.1.1 Syfte

I förslaget 1 § anges syftet med lagregleringen. Syftet är dels att förbättra kontrollen av att meddelade tillträdesförbud och arrangörsavstängningar efterföljs genom att tillåta att Sveriges Riksidrottsförbund behandlar personuppgifter avseende dessa personer. Bestämmelsernas syfte är vidare att skydda de personer som har meddelats förbud och avstängning mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. I enlighet med bestämmelsernas syfte har därför ett förhållandevis stort antal bestämmelser om behandling av personuppgifter införts för att skydda de enskildas integritet. Avsikten med den föreslagna regleringen är att skyddet för enskilda personers integritet ska ligga på en hög nivå.

1.7.1.2 Tillämpningsområde

Bestämmelsen i förslaget 2 § avseende lagregleringens tillämpningsområde motsvarar regleringen i 2 § polisdatalagen (2010:361) och har i stort samma sakinhåll och ordalydelse som 5 § personuppgiftslagen (1998:204). Bestämmelsen anger att lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang är tillämplig vid behandling av personuppgifter inom Sveriges Riksidrottsförbund, specialidrottsförbundet för aktuell idrottsverksamhet samt idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang. Behandlingen av personuppgifter ska vara helt eller delvis automatiserad alternativt ska personuppgifterna ingå i eller vara avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier, för att omfattas av lagens tillämpningsområde.

1.7.1.3 Förhållandet till personuppgiftslagen

Frågan hur bestämmelserna ska förhålla sig till personuppgiftslagen har diskuterats i avsnitt 1.6.1 ovan. Utredningen fann att den mest lämpliga lösningen var att i likhet med polisdatalagen, ange de hänvisningar till bestämmelser i personuppgiftslagen som ska vara tillämpliga. Det framgår därför av den föreslagna 4 § att lagen om tillträdesförbud gäller i stället för personuppgiftslagen om det inte framgår annat av efterföljande paragraf. Efterföljande paragraf, 5 §, innehåller en bestämmelse där det framgår vilka bestämmelser i personuppgiftslagen som är tillämpliga inom idrottsverksamhetens brottsbekämpande verksamhet.

1.7.1.4 Personuppgiftsansvar

Personuppgiftsansvarig är den person som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen med och medlen för behandlingen av personuppgifter. Det framgår av 3 § personuppgiftslagen. Den personuppgiftsansvarige ska tillse att en mängd grundläggande krav på behandlingen av personuppgifter uppfylls. Den personuppgiftsansvarige får utse ett personuppgiftsbiträde som behandlar personuppgifter för den personuppgiftsansvariges räkning.

I den föreslagna 6 § anges att Sveriges Riksidrottsförbund är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som förbundet utför. Specialidrottsförbundet inom den aktuella idrottsverksamheten ansvarar för den behandling som utförs inom förbundet. Varje idrottsorganisation är personuppgiftsansvarig för den behandling av personuppgifter som organisationen utför.

Personuppgiftsombud definieras enligt personuppgiftslagen som den fysiska person som, efter förordnande av den personuppgiftsansvarige, självständigt ska se till att personuppgifter behandlas på ett korrekt och lagligt sätt.

Det regleras i 7 § att respektive förbund och organisation ska utse ett eller flera personuppgiftsombud.

1.7.1.5 Ändamål

Ändamålet med behandlingen framgår av förslagets 8–9 §§. Det anges att personuppgifter får behandlas om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet i samband

med idrottsarrangemang, handlägga arrangörsavstängningar, beivra överträdelse mot tillträdesförbud och arrangörsavstängningar vid idrottsarrangemang, eller fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden. Personuppgifter får vidare behandlas om behandlingen är nödvändig för handläggningen av arrangörsavstängningar, eller det är nödvändigt för beivrandet av meddelade tillträdesförbud och arrangörsavstängningar.

Bestämmelsen att personuppgifter får behandlas för att handlägga arrangörsavstängningar infördes då förslaget till lagändring, enligt uppdrag, i största mån ska motsvara Datainspektionens beslut att bevilja Djurgårdens ansökan om undantag. I Djurgårdens ansökan till Datainspektionen angavs att behov av att behandla personuppgifter förelåg vad gäller arrangörsavstängningar under handläggning. Datainspektionen beslutade i enlighet med ansökan men angav att de registrerade uppgifterna ska gallras så snart ärendet har avslutats om ärendet avskrivs. Gallring behandlas nedan i avsnitt 1.7.1.8.

Vad gäller omständigheten att personuppgifter får behandlas om det behövs för att fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden är avsikten att bestämmelsen ska tillämpas då exempelvis världsmästerskap hålls i Sverige och det föreligger internationella förpliktelser i samband med detta. Behovet av bestämmelsen är svårt att överblicka, men har införts för att inte onödigtvis begränsa lagens tillämpningsområde.

Att personuppgifter får behandlas om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet i samband med idrottsarrangemang samt beivra överträdelse mot tillträdesförbud och arrangörsavstängningar vid idrottsarrangemang är förslaget för att uppnå syftet med bestämmelserna.

1.7.1.6 Utlämnande av uppgifter

I förslagets 13 § regleras rätten för enskilda idrottsorganisationer och specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamhetens att ta del av uppgifter. Varje idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang har rätt att ta del av personuppgifter om vilka personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning samt därtill hänförliga uppgifter som har betydelse för ärendet. Rätten tillfaller endast den idrottsorganisation som anordnar aktuellt idrottsarrangemang. Rätten att ta del av uppgifter

begränsas till uppgifter om personer som associeras med de två idrottsorganisationer som idrottsarrangemanget avser.

Ordalydelsen att rätten att ta del av uppgifter endast föreligger avseende personer som har *meddelats* tillträdesförbud och arrangörsavstängning innebär att avstängningar under utredning inte omfattas av rätten. Att registrera uppgifter avseende ännu inte meddelade avstängningar saknar betydelse för syftet med lagregleringen, det vill säga att förhindra tillträde till idrottsarrangemang för personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning. Avsikten är att endast den idrottsorganisation som handlägger en eventuell arrangörsavstängning ska kunna ta del av uppgifter som har registrerats i den egna handläggningen. Om ärendet avskrivs, ska de registrerade uppgifterna gallras så snart ärendet avslutats.

Paragrafens andra stycke reglerar specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamhetens rätt att löpande ta del av personuppgifter om vilka personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning samt därtill hänförliga uppgifter som har betydelse för ärendet. Syftet med bestämmelsen är att möjliggöra för specialidrottsförbundet att ansöka om tillträdesförbud enligt den initiativrätt som tillfaller förbundet i den nuvarande 6 § andra stycket lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang. Det framgår i förarbetena till lagen om tillträdesförbud att en ansökan om tillträdesförbud från specialidrottsförbundet endast torde vara aktuellt om det finns skäl för förbud som avser flera idrottsorganisationers arrangemang, till exempel samtliga allsvenska herrfotbollsmatcher. Vidare kan det krävas att uppgifter lämnas ut till specialidrottsförbundet för samordning av arrangörsavstängningar avseende flera idrottsorganisationer. Det finns därför ett syfte att löpande ge specialidrottsförbundet information om vilka personer som har meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning. Rätten till specialidrottsförbundets direktåtkomst till uppgifterna regleras särskilt.

Uppgifter får även lämnas ut till polismyndigheter och Åklagarmyndigheten. I förslagets 14 § anges att rätten endast föreligger om myndigheten behöver uppgifterna i sin brottbekämpande verksamhet. Bestämmelsen överensstämmer i huvudsak med Datainspektionens beslut.

Utförliga bestämmelser om vad som gäller för utlämnandet till säkerhetspersonalen finns i den föreslagna 15 § för att säkerställa den personliga integriteten för de registrerade. Av bestämmelsen

frångår att personuppgifter får lämnas ut till ansvarig gruppchef för den juridiska person som ansvarar för ordningen och säkerheten vid idrottsarrangemanget. Endast de uppgifter som är nödvändiga för att ordnings- och säkerhetspersonal vid ett idrottsarrangemang ska kunna fullgöra sin arbetsuppgift att avvisa personer som har meddelats tillträdesförbud och/eller arrangörsavstängning får lämnas ut. De uppgifter som omfattas av skrivelsen ”nödvändiga” får anses vara foton och uppgifter om det är frågan om avstängning eller tillträdesförbud. De utlämnade personuppgifterna ska kvitteras av mottagaren, det vill säga den ansvarige gruppchefen. Uppgifterna får endast lämnas ut i nära anslutning till varje idrottsarrangemang. Omedelbart efter avslutat tjänstgöringstillfälle ska ansvarig gruppchef för den juridiska person som ansvarar för ordningen och säkerheten vid idrottsarrangemanget återlämna förteckningen över personuppgifter. Varje person som arbetar med ordningen och säkerheten på idrottsarrangemanget ska underteckna ett sekretessavtal avseende de personuppgifter som han eller hon kommer i kontakt med. Även denna paragraf överensstämmer i stort med Datainspektionens beslut.

1.7.1.7 Rätten att samla personuppgifter avseende personer som meddelats tillträdesförbud och arrangörsavstängning samt direktåtkomst

I 18 § anges att Sveriges Riksidrottsförbund får samla personuppgifter och strukturera dessa för sökning eller sammanställning. Bestämmelsens innebörd är i huvudsak att det i det nationella registret får registreras uppgifter som kan hänföras till en enskild person om den som avses med uppgiften har meddelats tillträdesförbud av åklagare eller arrangörsavstängning av idrottsorganisation som anordnar idrottsarrangemang. Vidare får personuppgifter registreras om personen som avses är under utredning för arrangörsavstängning.

Som har anförts ovan i avsnitt 1.6.4. bör rätten att samla personuppgifter avseende personer som meddelats förbud och arrangörsavstängning tillfalla ett överordnat förbund hellre än respektive idrottsorganisation. Ett överordnat förbund på central nivå har större resurser och bättre kompetens både när det gäller IT och juridik än respektive idrottsorganisation. Det säkerställer att de registrerade personernas personliga integritet skyddas på ett lämp-

ligt sätt. Sveriges Riksidrottsförbund har därför tilldelats rätten att föra register över tillträdesförbud och arrangörsavstängningar.

Varje idrottsorganisation bör själv registrera uppgifter om arrangörsavstängningar, som berör den egna idrottsorganisationen, i det centrala registret. Idrottsorganisationen är den institution som har utrett avstängningen och därmed bäst känner till omständigheterna kring ärendet. Det vore ineffektivt att dessa uppgifter ska skickas till Sveriges Riksidrottsförbund för registrering. Det skulle endast innebära ett dubbelarbete. Uppgifter som registreras i samband med utredningen av en eventuell arrangörsavstängning är särskilt integritetskänsliga då beslut inte fattats i saken. Det är i dessa fall endast den idrottsorganisation som utreder avstängningen som har rätt att söka och registrera uppgifter i ärendet. Det kan även finnas anledning att bereda specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamheten möjlighet att registrera uppgifter som berör flera idrottsorganisationer, varför förbundet omfattas av bestämmelsen.

Respektive idrottsorganisation och specialidrottsförbundet för den aktuella idrottsverksamheten har i 22 § getts direktåtkomst till de personuppgifter som har registrerats i samband med tillträdesförbud och arrangörsavstängningar. Denna direktåtkomst får dock inte nyttjas när som helst. Vad gäller enskilda idrottsorganisationer får uppgifterna endast tas fram av idrottsorganisation som anordnar ett idrottsarrangemang. De uppgifter om tillträdesförbud och arrangörsavstängningar som får tas fram får endast avse personer med tillträdesförbud från de två berörda idrottsorganisationerna som idrottsarrangemanget avser. Om Djurgården och AIK ska spela match får således den idrottsorganisation som arrangerar matchen ta fram uppgifter om vilka personer som har tillträdesförbud och arrangörsavstängningar från Djurgården och AIK samt därtill hänförliga uppgifter som har betydelse för avvisningen av personen. Uppgifterna får tas fram i skälig tid innan idrottsarrangemanget. Genom att sökningar loggas har tillsynsmyndigheten möjlighet att kontrollera att regelverket följs. Loggning av sökningar torde även till stor del säkerställa att okynnessökningar inte förekommer. Att idrottsorganisationerna endast ges möjlighet att söka fram uppgifter i vissa särskilt angivna situationer torde säkerställa de registrerades personliga integritet.

Specialidrottsförbundet inom aktuell idrottsverksamhet får medges direktåtkomst till personuppgifter avseende tillträdesförbud och arrangörsavstängningar enligt den föreslagna paragra-

fens andra stycke. Anledningen till att specialidrottsförbundet har medgivit direktåtkomst till uppgifterna är att förbundet vid behov ska kunna ansöka om tillträdesförbud avseende flera idrottsorganisationers idrottsarrangemang.

1.7.1.8 Gallring

I 20–21 §§ i förslaget anges bestämmelser för bevarande och gallring. Uppgifterna i databasen får inte bevaras under längre tid än vad som behövs för något eller några av de i lagen angivna ändamålen.

I 21 § anges att samtliga personuppgifter hänförliga till ett ärende ska gallras senast två år efter det att tillträdesförbudet alternativt arrangörsavstängningen har slutat att gälla. Samtliga personuppgifter hänförliga till ett ärende som har skrivits av ska gallras ur databasen så snart ärendet har avslutats.

Syftet med registreringen enligt lagförslaget är främst att hindra personer som är avstängda eller förbjudna tillträde till idrottsarrangemang. Avskrivningsärenden hänför sig till uppgifter som har registrerats under handläggningen av en arrangörsavstängning, där beslut sedan fattas att inte avstänga personen. Ärendet avskrivs då och det saknas syfte att bevara dessa uppgifter efter att avskrivningsbeslut har fattats. Bevarandet är således inte nödvändigt för att uppnå syftet med lagregleringen varför gallring ska ske så snart ärendet har avslutats.

Reglerna avseende gallring är utformade i enlighet med Datainspektionens beslut.

1.7.1.9 Säkerhet

I 30–32 §§ i personuppgiftslagen finns bestämmelser om säkerhetsåtgärder som ska vidtas vid behandling av personuppgifter. Bestämmelserna är införda mot bakgrund av motsvarande bestämmelser i artikel 17.1 i EG-direktivet om personuppgifter. Av bestämmelserna framgår att den personuppgiftsansvarige ska vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlas. Åtgärderna som vidtas ska uppnå en lämplig säkerhetsnivå med beaktande av de tekniska möjligheter som finns inom organisationen, kostnaden för att genomföra

åtgärderna, de särskilda risker som finns med behandlingen av personuppgifterna och hur känsliga de behandlade personuppgifterna är. I förslagets 5 § första stycke 6 hänvisas till personuppgiftslagens bestämmelser om säkerhetsåtgärder.

Det uttalas i förarbetena till personuppgiftslagen att dessa regler inte ger tillräcklig vägledning för den personuppgiftsansvarige för att avgöra vilka säkerhetsåtgärder som bör vidtas i det enskilda fallet för att uppnå en lämplig säkerhetsnivå. Avsikten är att tillsynsmyndigheten ska meddela de närmare föreskrifter om säkerhetsåtgärder som behövs.¹⁶ Datainspektionen har slagit fast att känsliga personuppgifter enligt 13 § personuppgiftslagen får lämnas ut via öppet nät endast till identifierade användare vars identitet är säkerställd med stark autentisering, exempelvis e-legitimation, engångslösenord eller motsvarande. Vid överföring över öppet nät ska känsliga personuppgifter förses med krypteringsskydd. Med öppet nät förstås Internet, e-post och motsvarande. När det gäller säkerhet bör personuppgifter om lagöverträdelse jämföras med känsliga personuppgifter enligt 13 § personuppgiftslagen enligt Datainspektionens allmänna råd "Säkerhet för personuppgifter". Ovanstående gäller även vid tillämpning av den föreslagna lagändringen.

I förslaget till ändring i förordning om tillträdesförbud finns i 12–13 §§ bestämmelser om säkerhet vid inloggning och säkerhet vid utlämnande via öppet nät.

1.7.1.10 Innehåll

Det framgår av den föreslagna 24 § vilka uppgifter om en enskild person som samlingen av personuppgifter får innehålla. Bestämmelsen utgår i huvudsak från de uppgifter som Djurgården får registrera i enlighet med Datainspektionens beslut. De personuppgifter som i första hand bör få antecknas är självfallet uppgift om identitet, såsom namn, adress, personnummer, medborgarskap och kön på den person som har meddelats tillträdesförbud eller arrangörsavstängning. Bilder bör även få registreras för att effektivt uppnå syftet med lagregleringen. Även videoupptagningar omfattas av bestämmelsen. Uppgifter om vilket eller vilka brott/brottsmisstankar som ligger till grund för beslutet får också registreras enligt bestämmelsen. Det får under inga omständigheter registreras

---

¹⁶ Prop. 1997/98:44 s. 89.

uppgifter om misstanke om brott i annat fall än då det ligger till grund för ett beslutat tillträdesförbud och/eller arrangörsavstängning eller en arrangörsavstängning under utredning. Även händelserapporter och vittnesuppgifter får registreras. Bestämmelsen innehåller dock en uttrycklig begränsning till att händelserapport och vittnesuppgift endast får behandlas om det har direkt betydelse för ärendet. Vad gäller tillträdesförbud meddelat av åklagare torde händelserapport och vittnesuppgift inte få registreras. Bestämmelsen avser i första hand handläggning av arrangörsavstängningar och meddelade arrangörsavstängningar.

Det framgår vidare av paragrafens tredje stycke att personnummer bara får behandlas när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl. Det tredje stycket överensstämmer i huvudsak med motsvarande bestämmelse i personuppgiftslagen.

De uppgifter i bestämmelsen som går utöver Datainspektionens beslut avser registrering av uppgifter om särskilda fysiska kännetecken. Att registrera fysiska kännetecken motsvarar vad som anges i polisdatalagen och är en förutsättning för att en säker identifiering ska kunna ske vid avvisning från idrottsarrangemang.

Paragrafen anger vilka uppgifter som maximalt får behandlas och uppräkningsen i paragrafen är uttömmande.

Statens offentliga utredningar 2012

Kronologisk förteckning

1. Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. U.
2. Framtidens högkostnadsskydd i vården. S.
3. Skatteincitament för riskkapital. Fi.
4. Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området. A.
5. Högskolornas föreskrifter. U.
6. Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. S.
7. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. M.
8. Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. Ju.
9. Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. A.
10. Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. Ku.
11. Snabbare betalningar. Ju.
12. Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. Ju.
13. En sammanhållen svensk polis. Ju.
14. Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. Fi.
15. Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. M.
16. Att angöra en kulturbygga – för stöd till nyskapande kultur. Ku.
17. Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. S.
18. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – den mjuka infrastrukturen på väg. N.
19. Nationella patent på engelska? N.
20. Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. U.
21. Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N.
22. Mål för rovdjuren. M.
23. Mindre våld för pengarna. Ku.

Statens offentliga utredningar 2012

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. [8]

Snabbare betalningar. [11]

Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. [12]

En sammanhållen svensk polis. [13]

Socialdepartementet

Framtidens högkostnadsskydd i vården. [2]

Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. [6]

Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. [17]

Finansdepartementet

Skatteincitament för riskkapital. [3]

Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. [14]

Utbildningsdepartementet

Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. [1]

Högskolornas föreskrifter. [5]

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. [20]

Miljödepartementet

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. [7]

Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. [15]

Mål för rovdjuren. M. [22]

Näringsdepartementet

Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – den mjuka infrastrukturen på väg. [18]

Nationella patent på engelska? [19]

Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N. [21]

Kulturdepartementet

Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. [10]

Att angöra en kulturbrygga – för stöd till nyskapande kultur. [16]

Mindre våld för pengarna. [23]

Arbetsmarknadsdepartementet

Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området [4]

Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. [9]